

BIURO RADY MIEJSKIEJ
w Ziębicach
18.01.2019
Wzłynęło dnia Podpis

Projekt

z dnia 17 stycznia 2019 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W ZIĘBICACH**

z dnia 2019 r.

w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części Dolnego Śląska, zwanej „Strategia Rozwoju Sudety 2030”

Na podstawie art. 10 ust. 1 i art. 18 ust. 2 pkt 6 i 12 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2018 r., poz. 994 z późn. zm.) Rada Miejska w Ziębicach uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Strategię rozwoju społeczno-gospodarczego południowej zachodniej części Dolnego Śląska, zwaną "Strategia Rozwoju Sudety 2030", stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Ziębic.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Burmistrz Ziębic
M. Szpilarewicz
Mariusz Szpilarewicz

RADCA PRAWNY
mgr Maciej Piwacz

UZASADNIENIE

do UCHWAŁY NR
RADY MIEJSKIEJ W ZIĘBICACH
z dnia

**w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części
Dolnego Śląska, zwanej „Strategia Rozwoju Sudety 2030”**

W dniu 26 października 2017 r. Rada Miejska w Ziębicach podjęła uchwałę w sprawie współdziałania przy opracowaniu Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części Dolnego Śląska, zwanej „Strategia Rozwoju Sudety 2030”. Rada Miejska w Ziębicach wyraziła w niej zgodę na współdziałanie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, w tym zawieranie stosownych umów i porozumień, przy opracowaniu tej strategii.

W grudniu 2017 r. 107 samorządów – gmin i powiatów subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego podpisało we Wleniu Deklarację Sudecką. Sygnatariusze Deklaracji Sudeckiej wyrazili wolę podjęcia wspólnych działań zmierzających do poprawy warunków życia mieszkańców i szybszego rozwoju gospodarczego tej części Dolnego Śląska. Sygnatariusze zobowiązali się do współdziałania przy opracowaniu planu modernizacji i rozwoju – zwanego „Strategia Rozwoju Sudety 2030”.

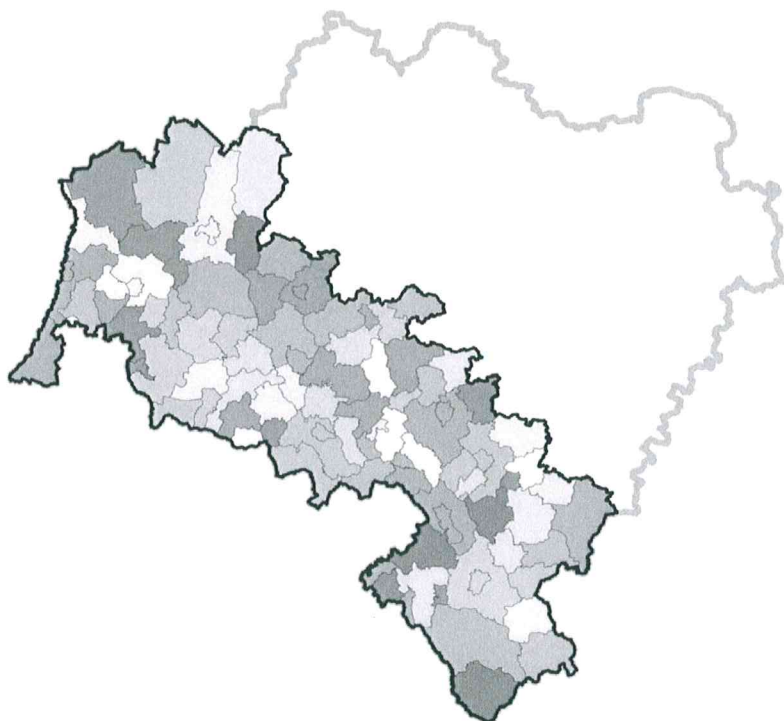
„Strategia Rozwoju Sudety 2030” powstała przy zastosowaniu innowacyjnego podejścia opartego na terytorializacji rozwoju. Strategia ukierunkowana jest na budowę spójności terytorialnej w oparciu o specyfikę tego obszaru oraz wzmacnianie tożsamości poprzez aktywizację społeczności lokalnej. Idea strategii, sposób jej powstania, cele, wpisują się w najnowsze założenia polityki Unii Europejskiej nakierowanej na nowoczesne, wieloszczeblowe współzrządzenie oraz budowę tożsamości lokalnej. „Strategia Rozwoju Sudety 2030” składa się z 2 części: diagnozy i założeń strategicznych. Pierwsza część obejmuje diagnozę prospektywną w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego. W części drugiej przedstawiono i scharakteryzowano wizję, misję, cel główny oraz cele strategiczne. W ramach każdego z celów strategicznych wskazano cele operacyjne oraz przedsięwzięcia strategiczne. Omówiono kluczowe narzędzia wdrażania strategii wraz ze wskazaniem potencjalnych źródeł finansowania przedsięwzięć strategicznych. Strategia zawiera scenariusze rozwoju (optymalny, realny, pesymistyczny). Przedstawia sposób prowadzenia monitoringu i ewaluacji oraz wskaźniki służące do pomiaru efektów wdrażania. Zapisy strategii są zgodne z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu: zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 oraz Krajową Strategią Odpowiedzialnego Rozwoju. Dokument jest rzeczową, gruntowną i fachową analizą stanu obecnego, oczekiwań i wyzwań rozwojowych jakie stoją przed tą częścią Dolnego Śląska. Strategia potwierdza znaczną dysproporcję w poziomie rozwoju i konkurencyjności tego obszaru w porównaniu z regionami północnej części województwa dolnośląskiego. Wskazuje strategiczne przedsięwzięcia na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców i szybszego rozwoju gospodarczego. Strategia jest dokumentem operacyjno-wdrożeniowym, który stanowić będzie narzędzie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego.

Przyjęcie „Strategii Rozwoju Sudety 2030” pomoże w staraniach o uwzględnienie subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego jako obszarów strategicznej interwencji państwa w aktualizowanej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Co skutkować będzie włączeniem tego obszaru do wsparcia finansowego w ramach tworzonego Krajowego Programu Operacyjnego 2020+ oraz innych krajowych programów operacyjnych dedykowanych obszarom problemowym. Zatwierdzenie przez Radę Miejską w Ziębicach powyższej strategii umożliwi skuteczniejsze ubieganie się o środki finansowe z Budżetu Państwa oraz Unii Europejskiej w nowej perspektywie finansowej 2021-2027.

DURMISTRZ ZIĘBIC

Mariusz Szpilarewicz

**Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego
południowej i zachodniej części województwa dolnośląskiego na lata 2020–2030,
obejmująca swoim zasięgiem subregiony wałbrzyski i jeleniogórski (NUTS 3) –
Strategia Rozwoju Sudety 2030**

Centrum Badawczo-Rozwojowe Samorządu Terytorialnego
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Wrocław, wrzesień 2018

Zespół autorski w składzie:

Alicja Zakrzewska-Półtorak

Stanisław Korenik

Marian Kachniarz

Dorota Rynio

Łukasz Olipra

Dominika Chwastyk

Agata Pluta

Hanna Adamiczka

Spis treści

Wstęp5

DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA, ŚRODOWISKOWA I PRZESTRZENNA9

Analiza danych statystycznych9

Diagnoza ekonomiczna10

Diagnoza społeczna30

Środowisko naturalne50

Zagospodarowanie przestrzenne54

Infrastruktura techniczna58

Formy współpracy JST62

Analiza wyników badań ankietowych67

Analiza dokumentów strategicznych powiatów i gmin na obszarze porozumienia Sudety 2030 pod kątem podobieństwa celów, priorytetów i działań81

Analiza SWOT obszaru Sudety (wymiar: gospodarczy, społeczny, przestrzenny, środowiskowy)90

Wnioski z diagnozy93

ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE97

Wizja, misja, cele i kierunki97

Kierunki przedsięwzięć strategicznych102

Ujęcie macierzowe, zarządzanie zmianą105

Scenariusze rozwoju112

System wdrażania Strategii i koncepcja funkcjonowania obszaru Sudety118

Kluczowe narzędzia wdrażania Strategii121

Spójność celów strategicznych, celów operacyjnych i przedsięwzięć strategicznych z innymi dokumentami127

Monitoring i ewaluacja152

Sprawozdanie z przebiegu partycypacji społecznej przygotowania Strategii Rozwoju Sudety 2030156

Podsumowanie159

Spis rysunków161

Spis tabel162

Spis wykresów164

Literatura166

Załącznik na płycie CD. Analiza strategii gminnych w podziale na powiaty

Wstęp

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części województwa dolnośląskiego na lata 2020–2030, obejmująca swoim zasięgiem subregiony wałbrzyski i jeleniogórski (NUTS 3) – Strategia Rozwoju Sudety 2030 powstała przy zastosowaniu innowacyjnego podejścia opartego na terytorializacji rozwoju. Koncepcja ta, zgodnie z polityką spójności Unii Europejskiej na lata 2021-2027, ukierunkowana jest na budowę spójności terytorialnej w oparciu o specyfikę danego obszaru oraz wzmacnianie tożsamości poprzez aktywizację społeczności lokalnej. Tym samym idea niniejszej Strategii, sposób jej powstania, obszar, cele itp. wpisują się najnowsze założenia polityki Unii Europejskiej nakierowanej na nowoczesne wieloszczeblowe współrzędzenie (*multi-level governance*) oraz budowę tożsamości lokalnej. Natomiast podstawą wdrażania założeń tego dokumentu stać się ma ukierunkowanie działań na budowę terytorium (*place-based approach*). Takie podejście łączy – w odniesieniu do jednego obszaru – kluczowe cele: ekonomiczne, społeczne, środowiskowe i przestrzenne.

W Strategii dużą rolę przywiązuje się do aspektu społecznego zapisanych celów i przedsięwzięć strategicznych. Wizja, misja i cel główny, a także podporządkowane im cele strategiczne i operacyjne akcentują znaczenie poprawy jakości życia oraz ożywiania obszaru (zyskującego cechy terytorium) poprzez aktywizowanie społeczności lokalnych, ale także przyciąganie nowych mieszkańców, w tym ludzi młodych, którzy wyjechali na studia do dużych miast, m.in. Wrocławia. Powrót oraz zatrzymanie „ucieczki” ludzi młodych jest warunkiem koniecznym dynamicznego rozwoju obszaru Sudety w przyszłości. Aby było to możliwe, koniecznych jest szereg kierunków działań pozwalających na nadrobienie zapóźnienia rozwojowego, w szczególności:

- likwidacja wykluczenia komunikacyjnego,
- wspieranie tworzenia atrakcyjnych miejsc pracy oraz warunków do zakładania własnej działalności gospodarczej,
- ochrona zasobów i ich rewitalizacja na płaszczyznach: kulturowej, ekonomicznej i społecznej,
- utrzymanie i poprawa jakości środowiska, w tym znaczące ograniczanie niskiej emisji,
- poprawa atrakcyjności inwestycyjnej, m.in. rozwój szerokopasmowego internetu,

- poprawa warunków życia, w tym ograniczanie wykluczenia społecznego oraz atrakcyjna oferta mieszkaniowa i kulturalno-rekreacyjna.

Obszar Porozumienia Sudety 2030 (in. Porozumienia Sudeckiego, obszar Sudetów) charakteryzuje wielość form współpracy: międzygminnych i międzypowiatowych oraz z udziałem innych podmiotów. Wdrażanie Strategii przełoży się na wzmocnienie, poszerzenie i pogłębienie różnych form kooperacji oraz włączanie do niej szerokiego grona interesariuszy, m.in. przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, instytucji otoczenia biznesu czy szkół wyższych (partycypacyjny wymiar Strategii).

Każdy z członków Porozumienia ma własny „bagaż doświadczeń”, indywidualne cele i priorytety dopasowane do uwarunkowań, w których funkcjonuje. Jest to jednak podejście skoncentrowane przede wszystkim na własnych możliwościach, barierach i problemach rozwojowych, w którym rozwój społeczno-gospodarczy jest prostą zależnością kilku czynników, np.: dotychczasowego progresu, zasobów wewnętrznych i umiejętnego ich zagospodarowania, koniunktury światowej. **Dzięki współpracy i integracji powstają nowe możliwości, które były dotąd w niewystarczającym stopniu wykorzystane, związane ze współpracą ponadlokalną dla osiągnięcia wyższych celów i zwiększenia efektywności podejmowanych przedsięwzięć. Koncepcja współpracy w ramach Porozumienia Sudeckiego wnosi ze sobą efekt synergii, który nie mógłby zostać osiągnięty w indywidualnych działaniach. Oznacza to, że przy współpracy efekty realizowanych przedsięwzięć nie dają prostej sumy, ale przynoszą znaczącą wartość dodaną.**

Warto jednak zaznaczyć, że nie wszystkie przedsięwzięcia mogą być realizowane wspólnie, nie zachodzi nawet taka potrzeba, gdyż niezbędne jest planowanie indywidualnej ścieżki rozwoju dla poziomu lokalnego. Jednak część problemów, barier i możliwości rozwojowych jest uwarunkowana podejmowaniem współpracy i integrowaniem się. Można zidentyfikować wspólne dla całego obszaru cechy, problemy, bariery, które stanowią o wspólnocie celów, będącej podstawą integracji w ramach Porozumienia Sudety 2030, jak np. depopulacja, wykluczenie komunikacyjne drogowe i kolejowe, potrzeby związane z rewitalizacją przestrzeni czy poprawą jakości środowiska, zwłaszcza z ograniczeniem niskiej emisji. Można wskazać także dotyczące całego obszaru możliwości rozwoju, związane z jego specyfiką, takie jak: potencjał kulturowy i przyrodniczy, chęć współpracy i podejmowania wspólnych działań i projektów. Dzięki wspólnym cechom wypracowywana jest zintegrowana marka, która staje się kartą przetargową w procesach rozwoju i pozyskiwania środków.

Istotą współpracy w ramach Porozumienia jest wypracowanie kilku, kilkunastu obszarów wspólnych, w których kooperacja może przynieść dodatkowe korzyści. Wspólne działania w tym zakresie budują układ celów, które należy osiągnąć na obszarze Porozumienia Sudety 2030 i tym samym uzyskać spójność terytorium, łąd oraz wypracować zestaw działań reagujących na zmiany w gospodarce światowej.

Strategia jest spójna z dokumentami strategicznymi: na poziomie województwa dolnośląskiego – projektem zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, na poziomie Polski – Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do rozwoju do 2030 roku), ale co bardzo ważne – jest ona także w pełni komplementarna wobec tych dokumentów, stanowiąc w praktyce ich emanację na danym obszarze. Jej zapisy w żadnym miejscu nie są sprzeczne czy też konfliktowe z założeniami wspomnianych dokumentów, a poprzez swoją specyfikę nakierowaną na budowę spójności terytorialnej, wzmacnia ona założenia strategiczne projektu wojewódzkiego, dokonując przełożenia ich na niższy poziom przestrzenny, co skutkuje w praktyce ich konkretyzacją.

Odnosząc się do Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, poszczególne zapisy niniejszego dokumentu nie tylko są zgodne z założeniami krajowymi, ale w wielu wypadkach są nimi inspirowane i stanowią ich przełożenie na konkretne terytorium – wprowadzając je na ścieżkę realizacji. Konsekwencją tej spójności i komplementarności jest wzmocnienie oddziaływania na obszarze Porozumienia Sudety 2030 zapisów zawartych w strategicznych dokumentach krajowych i regionalnych.

Strategia Rozwoju Sudety 2030 składa się z dwóch podstawowych części: diagnozy i założeń strategicznych. Pierwsza część obejmuje diagnozę prospektywną w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej obszaru subregionów (podregionów) wałbrzyskiego i jeleniogórskiego. Przygotowano ją z wykorzystaniem najnowszych dostępnych danych statystycznych pochodzących przede wszystkim z Banku Danych Lokalnych GUS oraz Eurostatu (analiza jest prowadzona na poziomie gmin, powiatów lub subregionów). Jako porównanie dane odniesiono do wartości osiąganych w pozostałych subregionach województwa dolnośląskiego, średniej dla województwa i Polski, a także – w miarę dostępności porównywalnych danych – do wartości osiąganych w sąsiadujących subregionach czeskich i niemieckim. Kolejnym źródłem danych do diagnozy są wyniki badań ankietowych. Badanie ankietowe przeprowadzono wśród Jednostek Samorządu Terytorialnego – Gmin i Powiatów Sygnatariuszy Porozumienia Sudeckiego (JST), oddzielnym badaniem objęto instytucje otoczenia biznesu i organizacje pożytku publicznego (jednostki sektora trzeciego), ostatnim – szkoły wyższe. Diagnozę uzupełnia analiza celów i innych kluczowych zapisów strategii rozwoju lokalnego: gminnych i powiatowych, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także dokumentów ponadlokalnych: strategii ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej i strategii ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej, pod kątem podobieństw celów, priorytetów i zadań. W ramach diagnozy przeprowadzono także analizę SWOT obszaru Sudety. Część diagnostyczną kończą wnioski, nawiązujące m.in. do potencjałów i barier rozwojowych, obszarów problemowych i depresyjnych oraz struktury badanego obszaru i jego otoczenia.

Część druga to założenia strategiczne. Przedstawiono i scharakteryzowano: wizję, misję i cel główny Strategii. Następnie wyodrębniono cele strategiczne. W ramach każdego z celów strategicznych wskazano cele operacyjne oraz przedsięwzięcia strategiczne. Do przedstawienia powiązań między celami operacyjnymi (priorytetami), obszarami tematycznymi a przedsięwzięciami strategicznymi zastosowano ujęcie macierzowe oparte na zarządzaniu zmianą. Zastosowanie tego narzędzia pozwala na elastyczne włączanie poszczególnych przedsięwzięć, a w ich ramach bardziej szczegółowych zadań, w trakcie realizacji Strategii – w powiązaniu z opisanymi zasadami monitoringu i ewaluacji wdrażania Strategii.

Ponadto, w części obejmującej założenia strategiczne omówiono kluczowe narzędzia wdrażania Strategii, wraz ze wskazaniem potencjalnych źródeł finansowania przedsięwzięć strategicznych oraz system wdrażania Strategii z opisem zakresu działań i odpowiedzialności podmiotów, jak również systemu finansowania, kluczowe podmioty i koncepcję funkcjonowania obszaru Sudety. W tej części zawarto również scenariusze rozwoju (optymalny, realny i pesymistyczny). Zaproponowano sposób prowadzenia monitoringu i ewaluacji oraz wskaźniki służące do pomiaru efektów. Przeanalizowano także jej zapisy pod kątem spójności ze strategiami gmin, powiatów, ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej, ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej, zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 oraz Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do rozwoju do 2030 roku),

jak również z projektami nowych rozporządzeń Komisji Europejskiej regulującymi prowadzenie polityki spójności w okresie programowania 2021-2027. Na końcu tej części opisano partycypację społeczną i udział partnerów na etapie przygotowania Strategii. Całość dokumentu wieńczy podsumowanie.

DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA, ŚRODOWISKOWA I PRZESTRZENNA

Analiza danych statystycznych

Dane prezentowane w dokumencie przedstawione zostały w układzie klasyfikacji NUTS, wprowadzonej formalnie w Polsce 26 listopada 2005 roku rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającym rozporządzenie w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych. Aktualnie obowiązująca czwarta rewizja NUTS 2016 dzieli Polskę na 97 jednostek w układzie NUTS 1 – makroregiony, NUTS 2 – regiony oraz NUTS 3 – podregiony (subregiony)¹.

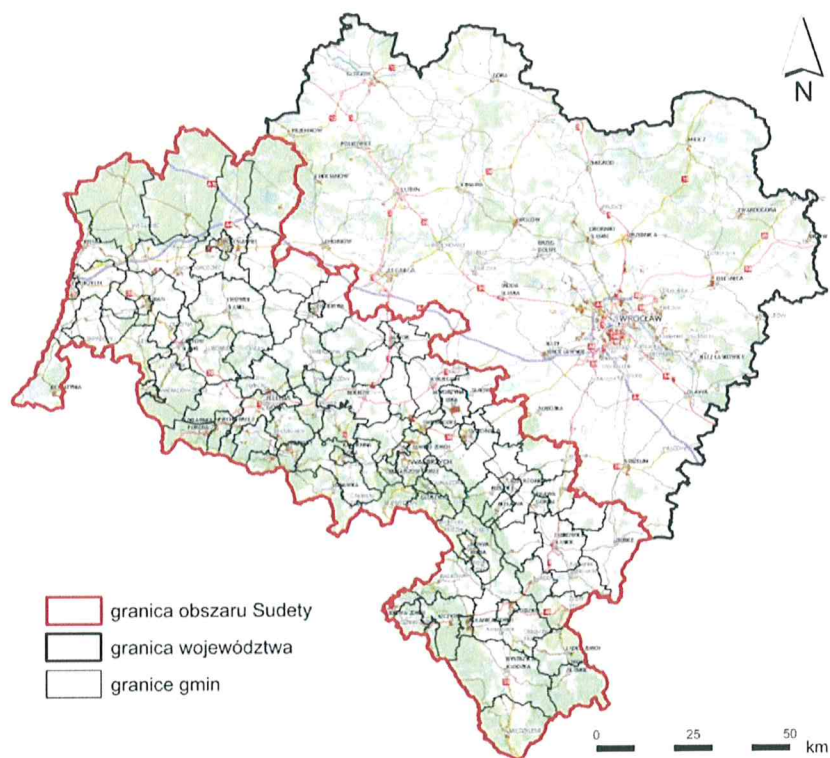
Badany obszar stanowią dwa spośród pięciu subregionów (poziom 3) województwa dolnośląskiego: wałbrzyski, z miastem Wałbrzychem oraz jeleniogórski, z miastem Jelenią Górą. Pozostałe to: subregion miasto Wrocław, subregion wrocławski, subregion legnicko-głogowski. Badany obszar tworzą gminy miejskie (24), miejsko-wiejskie (31), wiejskie (37) oraz miasta na prawach powiatu (2). Analizie poddane zostały powiaty subregionu wałbrzyskiego: powiat dzierzoniowski, powiat kłodzki, powiat świdnicki, powiat ząbkowicki, powiat wałbrzyski, miasto na prawach powiatu Wałbrzych oraz subregionu jeleniogórskiego: powiat bolesławiecki, powiat jaworski, powiat jeleniogórski, powiat kamiennogórski, powiat lubański, powiat lwówecki, powiat zgorzelecki, powiat zlotoryjski, miasto na prawach powiatu Jelenia Góra.

Obszar zajmuje 9 750 km², co stanowi ponad 48% powierzchni województwa dolnośląskiego (rys. 1). Do największych powiatów należą powiat kłodzki oraz powiat bolesławiecki, których łączna powierzchnia stanowi ok. 30% powierzchni całego diagnozowanego obszaru.

Liczba mieszkańców według stanu na 31 XII 2017 roku (dane BDL GUS) wynosi 1 222 440, co daje 42% mieszkańców województwa dolnośląskiego. Średnia gęstość zaludnienia dla województwa wynosi 146 osób/1 km², dla subregionu wałbrzyskiego 157 osób/1 km² oraz dla subregionu jeleniogórskiego 102 osoby na 1 km².

Obszar położony jest w znacznej części na terenie górskim pasma Sudetów i graniczy z subregionami czeskimi: Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Olomoucký kraj oraz niemieckim: Görlitz.

¹ Główny Urząd Statystyczny <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/klasyfikacja-nuts/klasyfikacja-nuts-w-polsce/> (dostęp 18.05.2018).

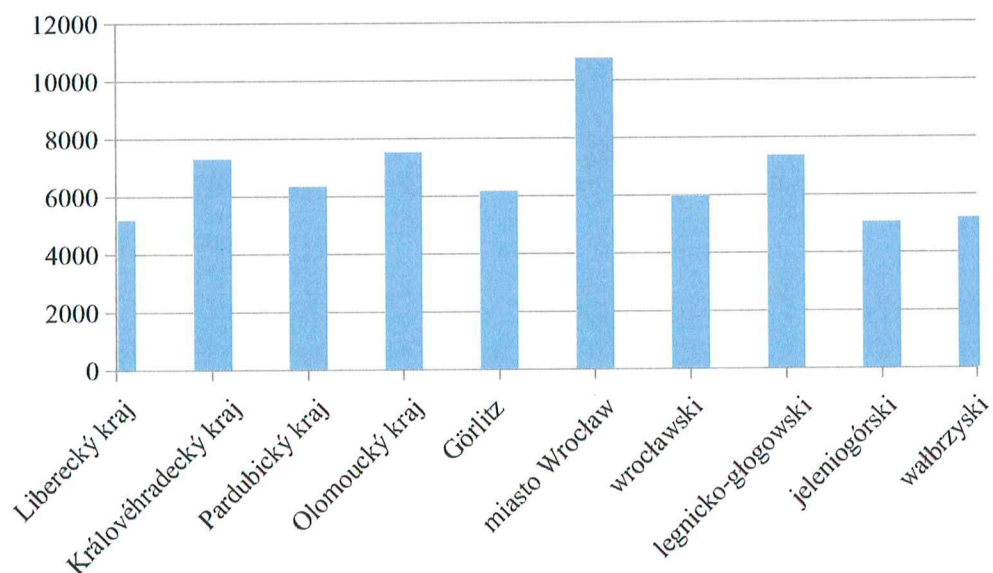
Rysunek 1. Obszar opracowania (subregion wałbrzyski i subregion jeleniogórski) na tle regionu Dolnego Śląska

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.geoportal.gov.pl>.

Diagnoza ekonomiczna

Analizując sytuację ekonomiczną subregionów wzięto pod uwagę PKB oraz PKB na 1 mieszkańca. W subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim średnia wartość PKB dla okresu 2012-2015 była najniższa w odniesieniu do reszty podregionów. Porównanie prezentuje wykres 1.

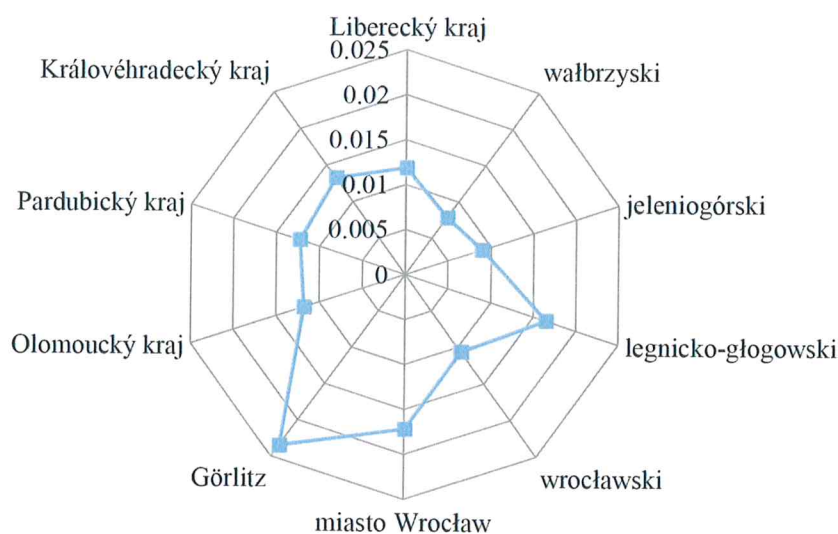
Wykres 1. Średnia wartość PKB według subregionów dla lat 2012-2015 [mln euro]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

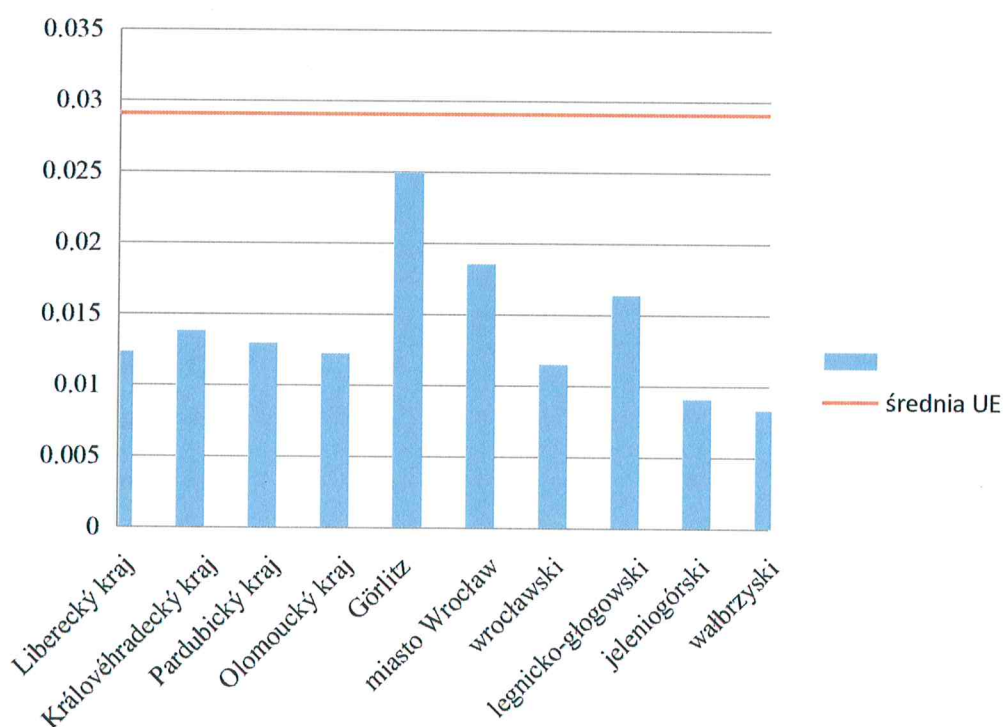
Najslabsza pozycja subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego nie zmienia się analizując również PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Powyższe subregiony odnotowują najniższy średni wynik dla lat 2012-2015 odpowiednio 0,008 mln euro oraz 0,009 mln euro na 1 mieszkańca. Porównanie prezentuje wykres 2.

Wykres 2. Średnia wartość PKB na 1 mieszkańca według subregionów dla lat 2012-2015 [mln euro]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, Banku Danych Lokalnych GUS, Český statistický úřad, Die Regionaldatenbank Deutschland.

Wykres 3. PKB na 1 mieszkańca według subregionów w 2015 roku [mln euro]

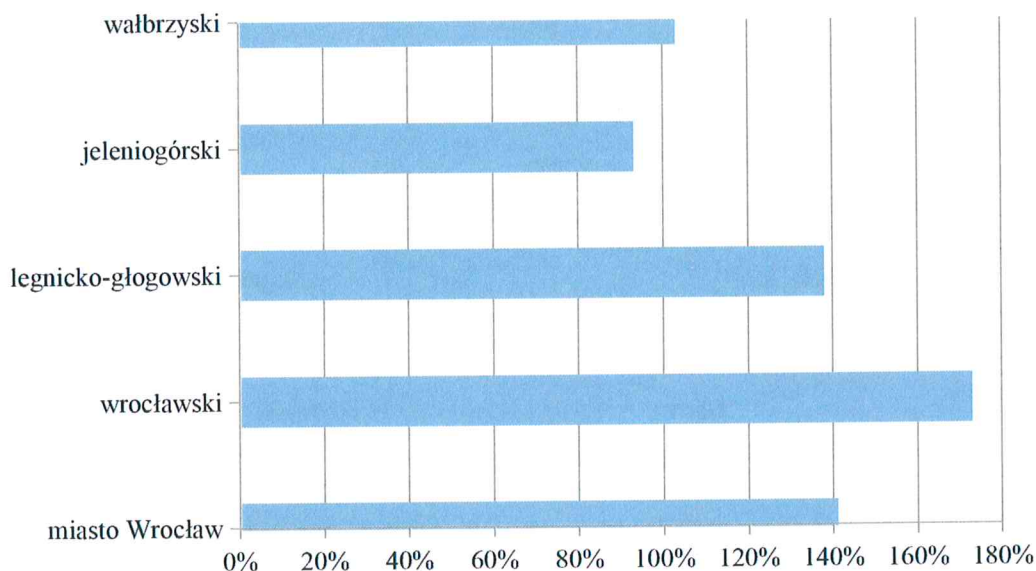
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Porównując PKB na 1 mieszkańca jako % Unii Europejskiej widzimy znacząco odstające wartości dla subregionów jeleniogórskiego oraz wałbrzyskiego. Są to wartości niższe od wszystkich pozostałych

subregionów oraz od wielkości dla województwa dolnośląskiego. Najwyższy procent stanowi PKB *per capita* dla subregionu Görlitz oraz miasto Wrocław.

Także w zakresie dynamiki zmian PKB *per capita* w latach 2000-2015 (mierzonego parytetem siły nabywczej) subregiony wałbrzyski i jeleniogórski wypadały znacznie słabiej niż pozostałe subregiony województwa dolnośląskiego (zob. wykres 4).

Wykres 4. Zmiany PKB na 1 mieszkańca mierzone parytetem siły nabywczej według subregionów w latach 2000-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wykres 5. Macierzowe ujęcie średnich wydatków majątkowych inwestycyjnych i średnich dochodów gmin łącznie z miastami na prawach powiatu na 1 mieszkańca w wybranych latach okresu 2005-2016 [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na wykresie 5 w ujęciu macierzowym przedstawiono wydatki majątkowe inwestycyjne na 1 mieszkańca oraz dochody własne na 1 mieszkańca gmin łącznie z miastami na prawach powiatu subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego, z uwzględnieniem wartości porównawczej, czyli średniej dla całego województwa dolnośląskiego, która wynosiła odpowiednio dla wydatków majątkowych inwestycyjnych 649,92 zł oraz dla dochodów własnych 2 296,74 zł. Większość gmin obu subregionów znajduje się poniżej tych wielkości. Jedynie gminy: Bogatynia (735,12 zł; 4 392,11 zł), Szklarska Poręba (747,63 zł; 3 127,50 zł), Szczawno Zdrój (739,51 zł; 2 711,77zł) osiągają wartości wyższe. Gminy uzyskujące wyższe średnie dochody własne na 1 mieszkańca to: Polanica Zdrój (2 419,81 zł) oraz Niemcza (2 586,61 zł). Znacząco powyżej średniej dla wydatków majątkowych inwestycyjnych województwa dolnośląskiego znajdują się gminy: Olszyna (1 095,69 zł) oraz Mściwojów (1 154,29 zł).

Tabela 1 prezentuje wydatki ogółem budżetów gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca dla wybranych lat okresu 2005-2016. Dla porównania umieszczono również wartości dla całej Polski oraz województwa dolnośląskiego.

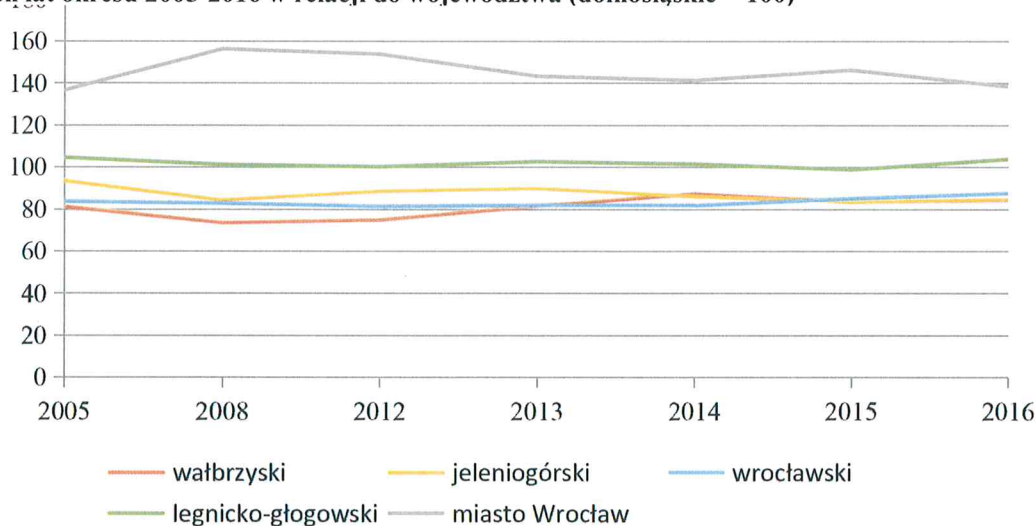
Tabela 1. Wydatki ogółem budżetów gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca według subregionów dla wybranych lat okresu 2005-2016 [zł]

Obszar	2005	2008	2012	2013	2014	2015	2016
Polska	2157,00	2992,58	3690,85	3750,29	4020,68	4050,72	4427,03
dolnośląskie	2191,65	3229,90	3803,25	3842,82	4170,73	4191,53	4485,55
wałbrzyski	1782,37	2379,38	2856,50	3135,47	3650,23	3508,90	3791,29
jeleniogórski	2051,19	2727,31	3374,93	3461,61	3597,56	3509,33	3803,18
wrocławski	1832,43	2673,46	3094,93	3147,37	3407,90	3569,46	3929,79
legnicko-głogowski	2291,15	3269,13	3811,50	3944,61	4231,98	4142,10	4656,05
miasto Wrocław	2993,08	5046,84	5849,07	5507,04	5893,71	6128,20	6205,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2005-2016 we wszystkich subregionach Dolnego Śląska, województwie dolnośląskim oraz Polsce obserwujemy tendencję wzrostową. Wykres 6 prezentuje wartości wydatków ogółem na 1 mieszkańca w odniesieniu do województwa (dolnośląskie = 100).

Wykres 6. Wydatki ogółem budżetów gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca według subregionów dla wybranych lat okresu 2005-2016 w relacji do województwa (dolnośląskie = 100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Subregiony wałbrzyski i jeleniogórski w całym badanym okresie znajdują się poniżej wartości dla województwa.

Istotne dla zdiagnozowania potencjału turystycznego, rolniczego oraz społecznego jest analiza wydatków budżetów gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w wybranych działach. Poniższe tabele 2-4 prezentują wybrane wartości dla subregionów, województwa dolnośląskiego oraz średniej dla Polski.

Tabela 2. Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według subregionów dla wybranych lat okresu 2008-2016 na 1 mieszkańca [zł]

Obszar	2008	2012	2013	2014	2015	2016
Polska	105,77	140,91	142,08	162,17	141,46	137,24
dolnośląskie	154,72	208,51	225,20	297,62	274,24	194,58
wałbrzyski	102,43	156,25	159,67	290,33	260,29	145,43
jeleniogórski	135,61	163,89	172,06	197,05	166,22	152,78
wrocławski	115,19	189,55	173,29	217,36	177,77	153,73
legnicko-głogowski	153,08	179,48	205,27	245,74	210,36	204,75
miasto Wrocław	262,95	342,11	405,72	507,22	520,04	313,63

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim wynoszą powyżej średniej dla Polski (oprócz roku 2008), jednakże, wraz z subregionem wrocławskim, są to najniższe sumy na tle całego województwa.

Tabela 3. Wydatki na turystykę według subregionów dla wybranych lat okresu 2008-2016 na 1 mieszkańca [zł]

Obszar	2008	2012	2013	2014	2015	2016
Polska	4,24	12,98	11,03	10,38	8,42	3,89
dolnośląskie	5,29	17,45	22,17	10,37	4,09	3,00
wałbrzyski	12,16	17,19	18,83	26,51	10,12	6,17
jeleniogórski	7,11	64,16	79,89	13,53	2,98	3,61
wrocławski	2,78	1,81	3,28	4,35	4,42	2,11
legnicko-głogowski	0,24	0,92	7,53	3,67	0,99	0,83
miasto Wrocław	1,99	0,88	0,77	0,75	0,69	1,52

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wydatki na turystykę w przeliczeniu na 1 mieszkańca w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim w porównaniu do pozostałych subregionów zajmują najwyższe pozycje. Subregion wałbrzyski ponadto w każdym roku przeznaczał wyższą kwotę na 1 mieszkańca niż średnia dla Polski. Mimo to 21% spośród przebadanych gmin w całym okresie badawczym nie przeznaczyło żadnych środków na turystykę.

Tabela 4. Wydatki na rolnictwo i łowiectwo według subregionów dla wybranych lat okresu 2008-2016 na 1 mieszkańca [zł]

Obszar	2008	2012	2013	2014	2015	2016
Polska	49,19	75,59	69,85	72,50	72,27	49,25
dolnośląskie	33,62	49,51	46,09	42,30	51,52	37,26
wałbrzyski	29,12	47,51	52,62	37,74	34,50	30,93
jeleniogórski	44,56	82,14	56,08	64,16	76,87	38,28
wrocławski	38,24	59,54	55,95	51,02	78,50	56,46
legnicko-głogowski	67,86	66,35	74,88	69,15	80,99	71,49
miasto Wrocław	0,17	0,53	0,43	0,25	0,95	1,05

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analizując wydatki na rolnictwo i łowiectwo na 1 mieszkańca wartości dla subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego znajdują się poniżej średniej dla Polski z okresu 2012-2016. W 2016 roku

były najniższe w porównaniu do pozostałych subregionów, wyłączając subregion miasto Wrocław. Specyfika rolnictwa na obszarach górskich polega na gospodarowaniu w dużo gorszych warunkach glebowo-klimatycznych. Trudno zatem o sprostanie konkurencji z innymi obszarami. Niska wartość dodana z tej działalności powinna prowadzić do wyodrębnienia się niszowych sposobów upraw i hodowli, dobrze wpisujących się w trendy rynkowe (ekstensywne uprawy i hodowle będące podstawą produkcji zdrowej żywności).

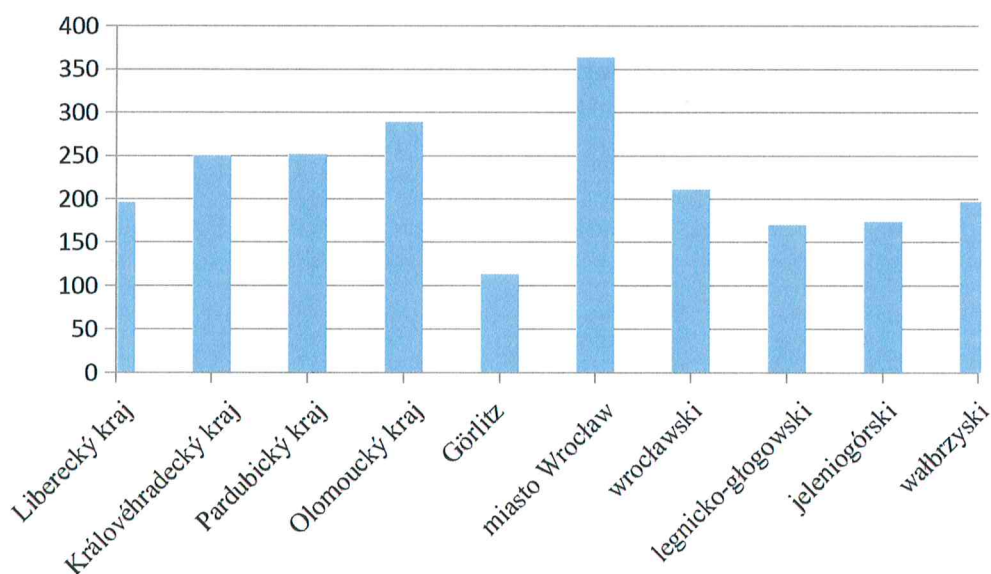
Fundusze Unii Europejskiej stanowią źródło dofinansowania wielu projektów realizowanych na badanym obszarze. Subregion wałbrzyski otrzymał od 2004 roku 4 161 mln zł, co stanowi 12% kwoty dofinansowań przypadającej dla całego województwa dolnośląskiego. Subregion jeleniogórski natomiast 3 980 mln zł, co daje 11%. Najwięcej środków trafiło do powiatu kłodzkiego (1 292 mln zł), świdnickiego (812 mln zł) oraz wałbrzyskiego (762 mln zł), co stanowi odpowiednio 3,59%, 2,26%, 2,12% środków przyznanych dla całego województwa dolnośląskiego².

Rynek pracy

Stosunek liczby zatrudnionych do liczby osób w wieku produkcyjnym w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim w porównaniu do pozostałych subregionów województwa dolnośląskiego oraz sąsiednich regionów zagranicznych utrzymuje się poniżej mediany. W 2015 roku wyniósł on odpowiednio: w wałbrzyskim (0,43) i w jeleniogórskim (0,44), tym samym silnie odstaje od najwyższej wartości, którą obserwuje się w subregionie miasto Wrocław (0,84). Szczegółowe porównanie przedstawiono na wykresie 7.

Analizując kategorię szerszą od liczby zatrudnionych – liczbę pracujących na 1000 mieszkańców w subregionach województwa dolnośląskiego zaobserwować można co następuje: subregiony wałbrzyski, jeleniogórski i wrocławski w badanym okresie znajdują się poniżej wartości przypadającej dla całego województwa. W 2016 roku było to odpowiednio: 189, 193, 238 pracujących na 1000 mieszkańców. Subregion wrocławski stopniowo zbliża się do wielkości odpowiadającym całemu regionowi Dolnego Śląska. Porównanie danych według subregionów przedstawiono na wykresie 8.

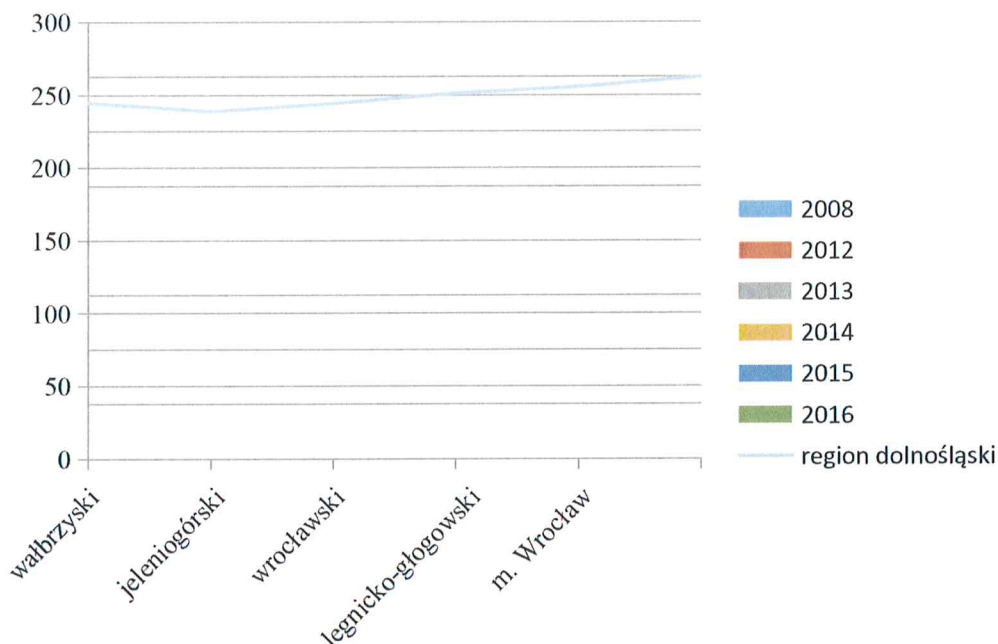
Wykres 7. Liczba zatrudnionych do liczby osób w wieku produkcyjnym (15-64) według subregionów w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

² Mapa Dotacji UE www.mapadotacji.gov.pl (dostęp 18.05.2018).

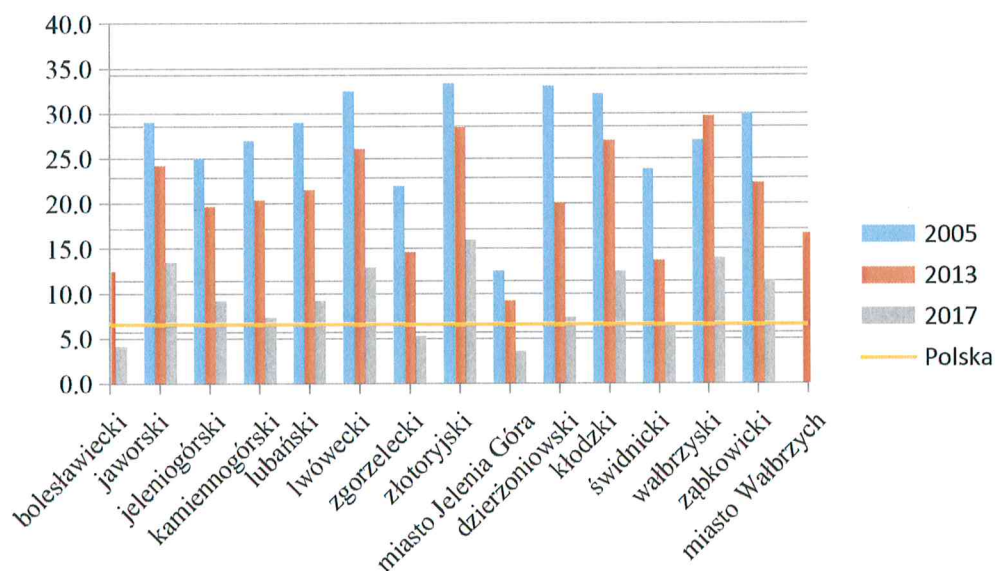
Wykres 8. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców według subregionów województwa dolnośląskiego w wybranych latach okresu 2008-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na omawianym obszarze, podobnie jak w Polsce i na Dolnym Śląsku można zaobserwować tendencję spadkową stopy bezrobocia. Stopa bezrobocia rejestrowanego (liczonego jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo) w 2017 roku wyniosła w subregionie wałbrzyskim i jeleniogórskim odpowiednio 9,2% oraz 7,7%. Podkreślić należy, że współczynniki te są wyższe niż stopa bezrobocia w Polsce (6,6%) oraz w województwie dolnośląskim (5,7%). Najwyższą stopę bezrobocia na omawianym obszarze odnotowano w powiecie złotoryjskim (16%), natomiast najniższą – w powiecie bolesławieckim (4,2%).

Wykres 9. Stopa bezrobocia rejestrowanego [%] w subregionie wałbrzyskim i subregionie jeleniogórskim według powiatów na tle Polski w 2017 roku (stan na 31 XII)

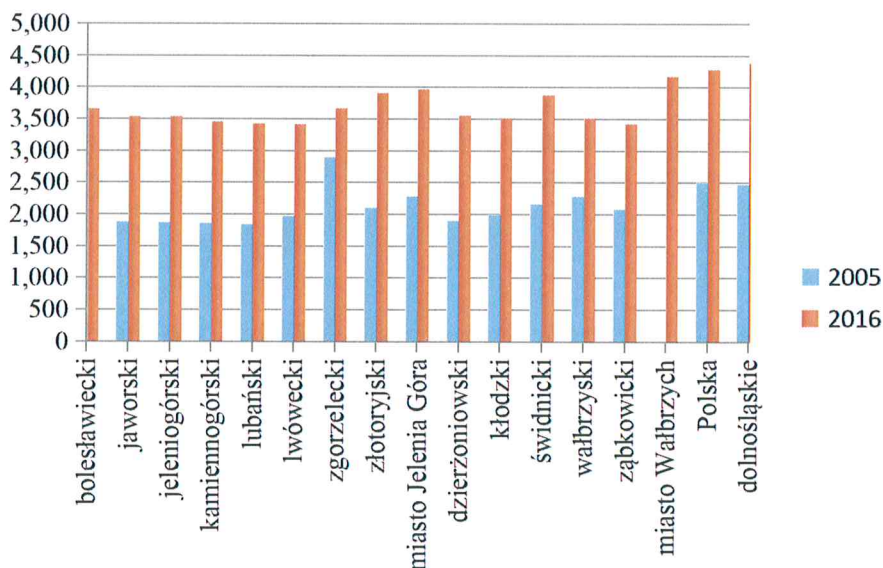
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analizując stopę bezrobocia rejestrowanego warto porównać wskaźnik dla subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego (11,8% oraz 9,9% w 2016 roku) do przygranicznych subregionów czeskich i niemieckich. W Görlitz stopa bezrobocia wyniosła 10,1% w 2016 roku oraz 9,2% w 2017 roku (stan na 31 XII)³. Natomiast w subregionach czeskich średnia roczna stopa bezrobocia w 2016 roku wahała się między 3,7% a 4,4%⁴.

Jednym z najgroźniejszych problemów społecznych występujących na rynku pracy jest bezrobocie długotrwałe. Zjawisko to dotyczy osób pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy. W 2017 roku w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim udział tej grupy w ogólnej liczbie bezrobotnych wynosił odpowiednio 32% i 37%. Dla porównania, bezrobotni oczekujących na pracę dłużej niż 12 miesięcy na Dolnym Śląsku stanowili 38%, natomiast w Polsce – 41%. Największy udział długotrwałego bezrobocia w stosunku do ogólnej liczby bezrobotnych odnotowano w powiatach: zgorzeleckim (46%), złotoryjskim (45%) oraz jeleniogórskim (44%).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2016 roku w subregionie wałbrzyskim oraz jeleniogórskim wyniosło odpowiednio 3 796,03 zł i 3 674,78 zł. Dla porównania średnie wynagrodzenie brutto na Dolnym Śląsku wynosiło 4 385,84 zł, a w Polsce 4 290,52 zł. Najwyższe wynagrodzenia odnotowano w miastach na prawach powiatu, tj. w Wałbrzychu (4 180,67 zł) i w Jeleniej Górze (3 979,80 zł), co stanowiło odpowiednio 97,4% oraz 92,8% średniej krajowej. Powiatem, w którym w 2016 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej było najniższe był powiat lwówecki (79,7%).

Wykres 10. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto [zł] w subregionie wałbrzyskim i subregionie jeleniogórskim według powiatów w relacji do Polski i województwa dolnośląskiego w roku 2005 oraz 2016 (stan na 31 XII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

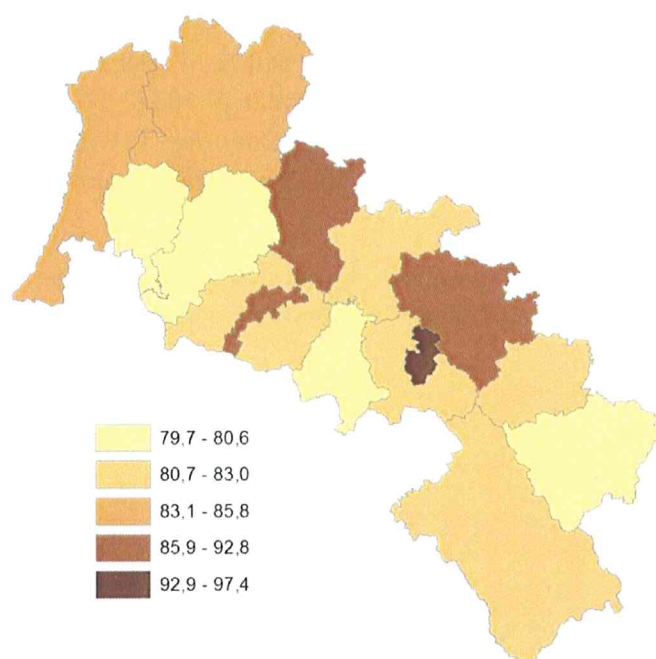
We wszystkich powiatach omawianych subregionów można zaobserwować wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto (brak danych dla miasta Wałbrzych w 2005 roku). Największy wzrost średniego wynagrodzenia w stosunku do roku 2005 zanotowano w powiatach: jeleniogórskim (88,9%), jaworskim (87,8%), dzierżoniowskim (87,5%), lubańskim (86,5%), złotoryjskim (86,4%) oraz

³ Die Regionaldatenbank Deutschland – <https://www.regionalstatistik.de/> (dostęp 18.05.2018).

⁴ Český statistický úřad – <https://www.czso.cz/> (dostęp 18.05.2018).

kamiennogórskim (85,6%). Powiatem z najmniejszą zmianą przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w analizowanym okresie był powiat zgorzelecki (26,9%).

Analizując dynamikę przeciętnego wynagrodzenia w latach 2005-2016, należy podkreślić, iż w porównaniu do roku 2005, tempo wzrostu wynagrodzeń subregionu wałbrzyskiego (78,7%) utrzymywało się powyżej poziomu krajowego (71,2%) oraz wojewódzkiego (77,0%). Natomiast wzrost średniego wynagrodzenia w powiecie jeleniogórskim (65,7%) był niższy w stosunku do zmian obserwowanych zarówno w Polsce jak i Dolnym Śląsku. Warto dodać, że we wszystkich powiatach (z wyjątkiem ząbkowickiego i zgorzeleckiego) analizowanego obszaru, odnotowano wyższe tempo wzrostu wynagrodzeń niż w Polsce. Pomimo pozytywnego zjawiska napędzającego gospodarkę, jakim jest utrzymujący się wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto, wciąż poziom płac w powiatach subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego jest niższy w stosunku do średniej krajowej. Powyższą relację przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w subregionie wałbrzyskim i jeleniogórskim według powiatów w 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

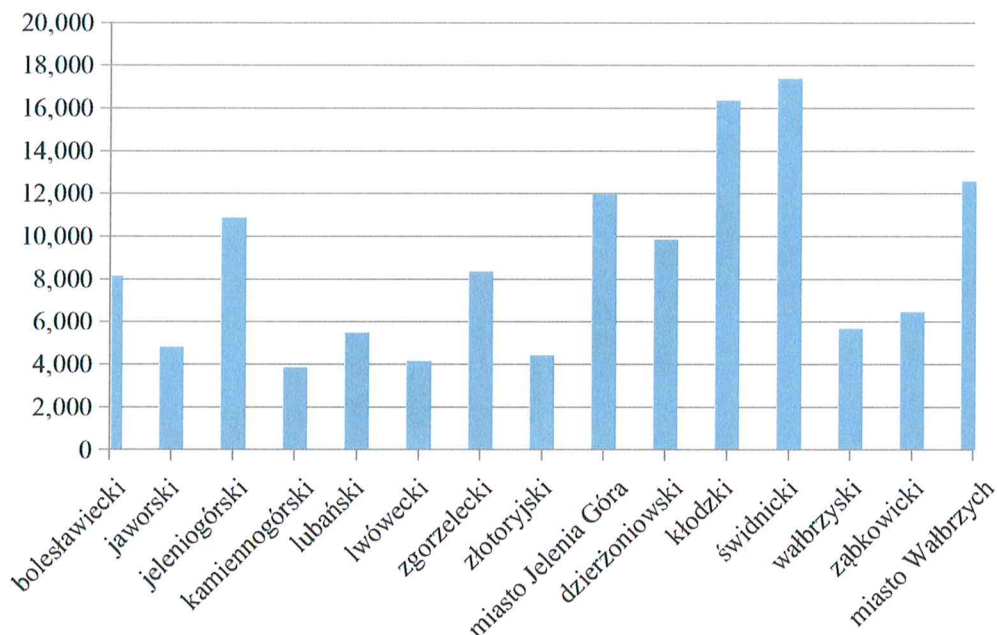
Przedsiębiorczość

W 2017 roku na obszarze subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego funkcjonowało odpowiednio 68 408 oraz 62 183 podmiotów gospodarczych sektora prywatnego.

W porównaniu z 2005 rokiem nastąpił wzrost zarówno ogólnej liczby podmiotów gospodarczych sektora prywatnego (wskaźnik dynamiki: 104, 121), jak i spółek prawa handlowego (wskaźnik dynamiki: 150, 158), w tym także z udziałem kapitału zagranicznego (wskaźnik dynamiki: 116, 121). Powyższą tendencję odnotowano również w Polsce (wskaźnik dynamiki: 118) oraz województwie dolnośląskim (wskaźnik dynamiki: 121). Podkreślić przy tym należy, że wzrost liczby podmiotów gospodarczych w subregionie jeleniogórskim był szybszy niż w Polsce (wskaźnik dynamiki: 125). Wskaźnik dynamiki w subregionie wałbrzyskim był niższy niż przeciętnie w Polsce i wynosił 108. Jednocześnie w latach 2005-2017 zmniejszyła się w subregionie wałbrzyskim liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (wskaźnik dynamiki 90). Natomiast w Polsce i na Dolnym Śląsku liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w analizowanym okresie wzrosła, a wskaźnik dynamiki wynosił

odpowiednio 108 i 107. W subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim najwięcej podmiotów gospodarczych sektora prywatnego skupionych jest w Wałbrzychu oraz w Jeleniej Górze. W tych gminach miejskich zlokalizowanych było według stanu na koniec 2017 r. odpowiednio: 12 596 i 11 982, włączając zarówno osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, jak i spółki prawa handlowego.

Wykres 11. Podmioty gospodarcze sektora prywatnego w subregionie wałbrzyskim i subregionie jeleniogórskim według powiatów (stan na 31 XII 2017)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Najmniej podmiotów gospodarczych sektora prywatnego było zarejestrowanych w gminach: Gromadka (288), Zawidów (253), Lewin Kłodzki (238), Ciepłowody (229), Platerówka (85). Istotną kwestią jest to, że z wyjątkiem gminy Zawidów, są to gminy wiejskie, co jeszcze wzmacnia konieczność kreowania i wspierania przedsiębiorczości na tych obszarach.

W 2017 roku w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim w strukturze nowo zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON przeważały podmioty spoza sektora rolnego i przemysłowego (łącznie 7 108 podmiotów), które stanowiły 66% nowo zarejestrowanych podmiotów. W grupie przemysł i budownictwo oraz rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo znalazło się odpowiednio 33% i 1% nowo zarejestrowanych podmiotów.

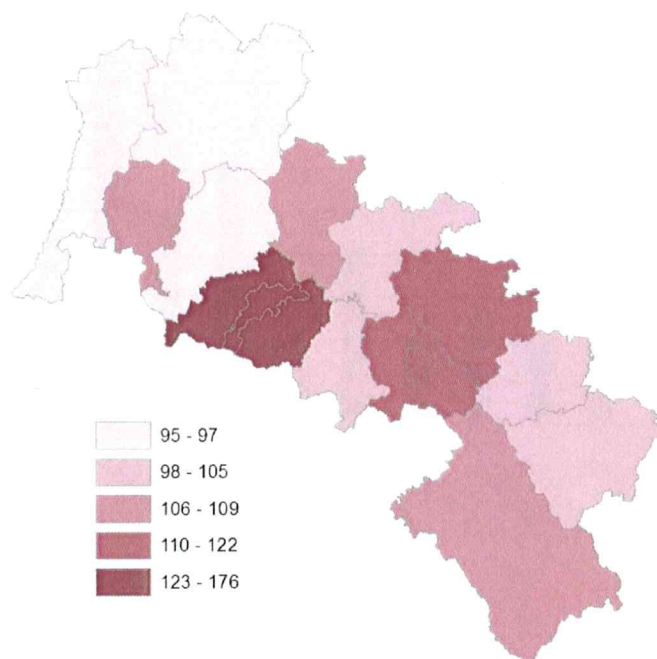
Analizując zmianę, jaka zaszła w latach 2009-2017 w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim, w sektorze rolnym zanotowano spadek nowo wpisanych podmiotów do rejestru REGON odpowiednio o 32% oraz o 16%. Natomiast w sektorze przemysł i budownictwo trend jest odwrotny. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w subregionie wałbrzyskim wzrosła o 6%, a w subregionie jeleniogórskim o 26%.

Wykorzystanie naturalnych zasobów sprzyjających rozwojowi rolnictwa oraz przemysłu wydobywczego stanowi istotną kwestię rozwoju omawianych subregionów. W pierwszym przypadku najwięcej nowo zarejestrowanych podmiotów odnotowano w powiatach: kłodzkim (18), ząbkowickim (15) oraz wałbrzyskim (12). Największą liczbę (2) nowo zarejestrowanych podmiotów w sekcji górnictwo i wydobywanie wykazują powiaty: lwówecki, złotoryjski oraz świdnicki.

Największą liczbę podmiotów nowo zarejestrowanych w sektorze przemysł i budownictwo posiada powiat świdnicki (450), przodują także powiaty: bolesławiecki (386) oraz kłodzki (334). Najmniej podmiotów z omawianego sektora w 2017 roku zostało zarejestrowanych w gminie miejskiej Zawidów (4) oraz gminie wiejskiej Lewin Kłodzki (4). Biorąc pod uwagę lata 2009-2017 tendencję ujemną odnotowano w

23 gminach subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego, a gminą odznaczającą się największym spadkiem liczby podmiotów w sektorze przemysł i budownictwo była gmina miejska Zawidów.

Analizując sferę gospodarczą, należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców mierzoną liczbą podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców. Dla subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego wskaźnik ten wynosił w 2017 roku odpowiednio 113 i 117, co daje wynik wyższy niż średnia krajowa (112). Jednak analogiczny wskaźnik dla województwa dolnośląskiego był wyższy i wynosił 127.

Rysunek 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 mieszkańców w subregionie wałbrzyskim i subregionie jeleniogórskim według powiatów (stan na XII 2017)

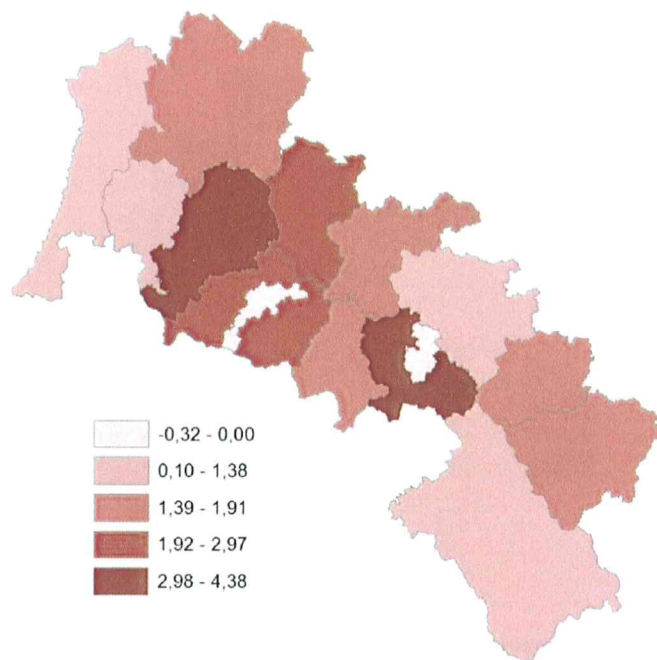
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim wskaźnik przedsiębiorczości w 2017 roku, wyrażony liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, był wyższy niż w województwie dolnośląskim (Dolny Śląsk (207,7) =100) w 13% analizowanych gmin. Należą do nich gminy miejskie: Szczawno-Zdrój (164), Szklarska Poręba (147), Polanica-Zdrój (137), Kłodzko (132), Jelenia Góra (130), Świdnica (119), Złotoryja (118), Duszniki-Zdrój (111), Zgorzelec (105), gminy wiejskie: Podgórzyn (103), Lewin Kłodzki (101) oraz gmina miejsko-wiejska Ząbkowice Śląskie (103).

Najniższy poziom aktywności gospodarczej wykazują natomiast gminy wiejskie: Sulików (39), Gromadka (42), Platerówka (42), Zagrodno (44), Warta Bolesławiecka (48) oraz gmina miejska Zawidów (47). Wskaźnik przedsiębiorczości poniżej 80% wyniku województwa dolnośląskiego został zanotowany w 62% gmin analizowanego obszaru.

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2017 roku była najwyższa w powiecie kłodzkim oraz świdnickim, gdzie wynosiła odpowiednio 1 332 oraz 1 318 podmiotów. Była to wartość zdecydowanie przewyższająca inne powiaty subregionów wałbrzyskiego oraz jeleniogórskiego. Porównując powyższy wskaźnik z 2005 roku, największy wzrost odnotowano w powiecie lwóweckim – o 27% podmiotów więcej. Największy spadek natomiast odnotowano w mieście na prawach powiatu Jeleniej Górze (spadek o 25%).

Analogiczną sytuację można zaobserwować w liczbie podmiotów gospodarki narodowej wyrejestrowanych z rejestru REGON. W 2017 roku najwyższą liczbą wyrejestrowanych podmiotów była w powiecie kłodzkim oraz świdnickim (1 126 oraz 1 140 podmiotów).

Rysunek 4. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych netto (po uwzględnieniu podmiotów wyrejestrowanych) na 1000 mieszkańców w subregionie wałbrzyskim i subregionie jeleniogórskim według powiatów (stan na 31 XII 2017)

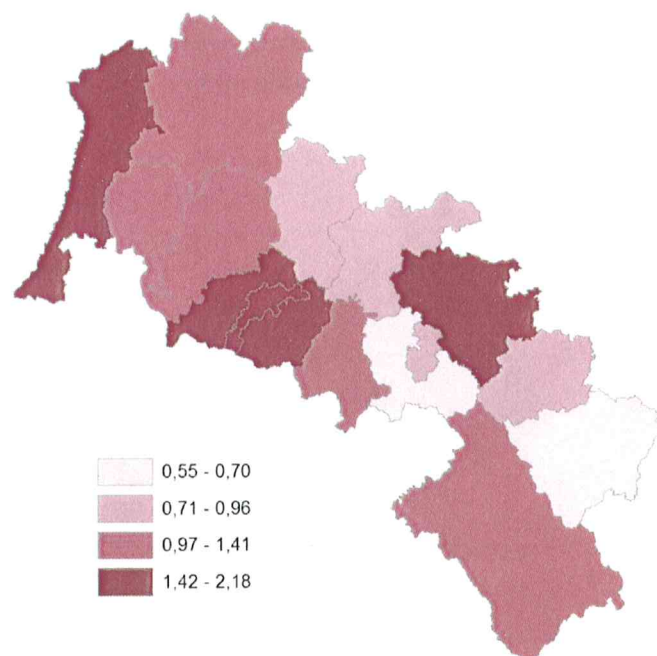
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analizując efektywność przedsiębiorczości należy uwzględnić także przyrost netto przedsiębiorstw, liczony jako różnica pomiędzy podmiotami nowo zarejestrowanymi a podmiotami wyrejestrowanymi z rejestru REGON. W subregionach wałbrzyskim oraz jeleniogórskim w 2017 roku na 10 845 nowo zarejestrowanych podmiotów zostało wyrejestrowanych 9 111 podmiotów. Największy przyrost netto przedsiębiorstw zaobserwowano w powiecie wałbrzyskim, w którym różnica ta wynosiła 206 podmiotów. Spadek zanotowano w miastach na prawach powiatu: Jeleniej Górze (-26) oraz Wałbrzychu (-20).

Liczbę podmiotów nowo zarejestrowanych netto (po uwzględnieniu podmiotów wyrejestrowanych) na 1000 mieszkańców przedstawia Rysunek 4.

Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego

W 2015 roku w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego wynosiła odpowiednio 650 oraz 800 firm, co łącznie stanowiło 26% wyniku Dolnego Śląska. Największa liczba inwestycji zagranicznych została zlokalizowana w powiecie świdnickim skupiającym 248 firm. Natomiast powiatami z najmniejszą liczbą firm z udziałem kapitału zagranicznego były: powiat wałbrzyski (32 inwestorów zagranicznych), powiat złotoryjski (36 inwestorów zagranicznych) oraz powiat ząbkowicki (37 inwestorów zagranicznych).

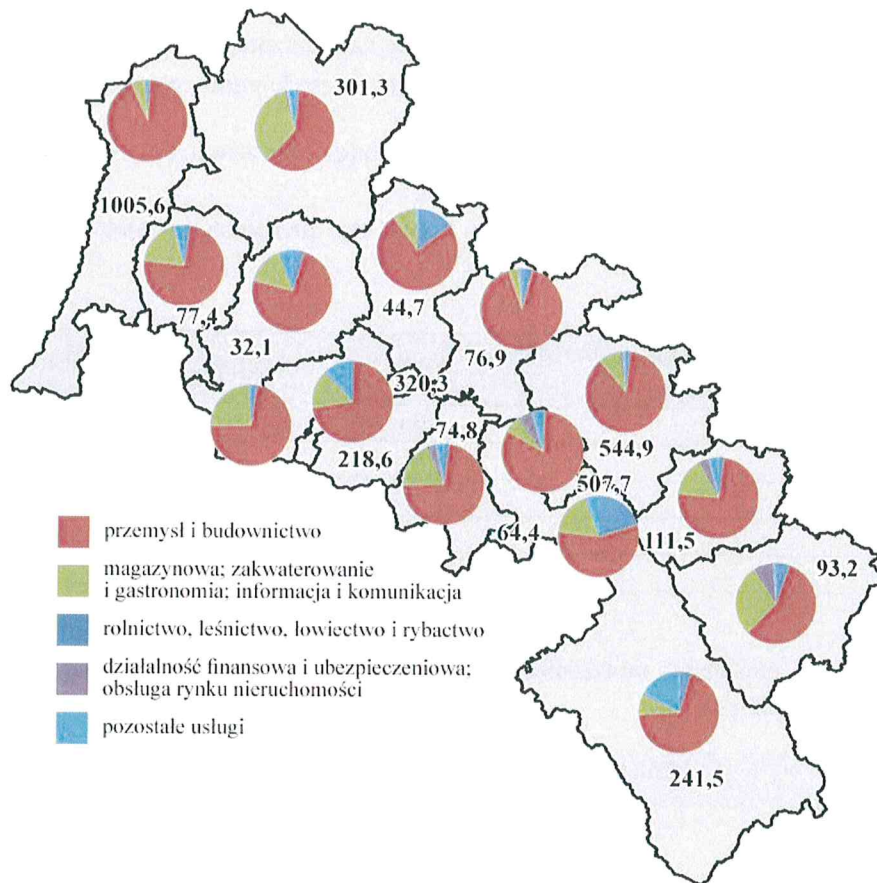

Rysunek 5. Liczba inwestorów zagranicznych na 1000 mieszkańców w subregionie wałbrzyskim oraz subregionie jeleniogórskim według powiatów (stan na 31 XII 2015)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS oraz Projektu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.

Inwestycje w przedsiębiorstwach

W 2016 roku wartość inwestycji w przedsiębiorstwach w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim wynosiła odpowiednio 1 563,1 mln zł oraz 2 151,8 mln zł, co łącznie stanowiło 24% nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa dolnośląskiego. W stosunku do 2008 roku nakłady inwestycyjne wzrosły o 69% w subregionie jeleniogórskim, a zmalały o 4% w subregionie wałbrzyskim. Dla porównania wartość inwestycji w przedsiębiorstwach na Dolnym Śląsku wzrosła o 31%, a w Polsce o 11%.

Rysunek 6. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach [mln zł] z podziałem na sektory ekonomiczne w subregionie wałbrzyskim i subregionie jeleniogórskim według powiatów (stan na 31 XII 2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2008-2016 największy wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zanotowano w powiecie zgorzeleckim z 463,6 mln zł do 1 005,6 mln zł (o 122% więcej). Tendencję spadkową zaobserwowano w 5 powiatach subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego, z czego największy spadek był w powiecie wałbrzyskim (o 91%).

Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach według stanu w dniu 31 XII 2016 roku w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim wyniosła odpowiednio 21 750 mln zł oraz 25 107 mln zł, co stanowiło 30% wartości zanotowanej w województwie dolnośląskim. Z ogólnej wartości majątku trwałego w przedsiębiorstwach analizowanych subregionów na sektor rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo przypadło 1 275 mln zł (3% majątku ogółem), przemysł i budownictwo – 36 399 mln zł (78%), handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka – 4 036 mln zł (9%), działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości – 1 964 mln zł (4%).

Konkurencyjność przedsiębiorstw

W celu analizy konkurencyjności przedsiębiorstw (i ich potencjału) porównano wskaźnik syntetyczny obliczony dla każdego powiatu w latach 2013-2015. O konkurencyjności przedsiębiorstw decyduje bowiem wiele zmiennych, dlatego niemożliwa była ocena jednej zmiennej bez wzięcia pod uwagę innych, nie mniej istotnych. Do ujęcia syntetycznego, analizie poddane zostały następujące zmienne:

- nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca
- wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca
- przyrost netto przedsiębiorstw na 1 mieszkańca

- wyniki finansowe netto na 1000 mieszkańców
- wartość eksportu w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego na 1 mieszkańca
- rentowność kapitału podstawowego podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego

W celu zestandaryzowania zmiennych zastosowano metodę unitaryzacji. Aby uzyskać miarę syntetyczną, dokonano uśrednienia wartości wybranych cech.

Agregat przyjmuje wartości [0;1], w związku z tym do interpretacji wskaźnika posłużyła poniższa klasyfikacja:

Wartość wskaźnika konkurencyjności przedsiębiorstw	Konkurencyjność przedsiębiorstw
$x > 0,80$	Bardzo wysoka
$0,60 < x < 0,80$	Wysoka
$0,40 < x < 0,60$	Średnia
$0,20 < x < 0,40$	Niska
$x < 0,20$	Bardzo niska

Tabela 5. Klasyfikacja powiatów subregionu wałbrzyskiego i jeleniogórskiego zgodnie ze wskaźnikiem konkurencyjności przedsiębiorstw

Konkurencyjność	2013	2014	2015
Bardzo wysoka	—	—	—
Wysoka	—	—	—
Średnia	zgorzelecki miasto Wałbrzych miasto Jelenia Góra	zgorzelecki miasto Wałbrzych bolesławiecki świdnicki	miasto Wałbrzych zgorzelecki świdnicki
Niska	ząbkowicki kamiennogórski świdnicki jeleniogórski bolesławiecki	kamiennogórski ząbkowicki lubański dzierzoniowski miasto Jelenia Góra jaworski kłodzki jeleniogórski złotoryjski	kamiennogórski jeleniogórski jaworski bolesławiecki ząbkowicki miasto Jelenia Góra lwówecki dzierzoniowski złotoryjski kłodzki
Bardzo niska	wałbrzyski lubański lwówecki kłodzki złotoryjski jaworski dzierzoniowski	wałbrzyski lwówecki	wałbrzyski lubański

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2013 roku najwyższą wartość wskaźnika uzyskały powiat miasto Jelenia Góra (0,53) oraz powiat miasto Wałbrzych (0,50), najniższą natomiast – powiat wałbrzyski (0,04). W 2014 roku najwyższy wskaźnik przypadał powiatowi bolesławieckiemu (0,53), najniższy – powiatom: lwóweckiemu i ponownie wałbrzyskiemu (0,17). W 2015 najwyższy wskaźnik uzyskał ponownie powiat miasto Wałbrzych (0,56),

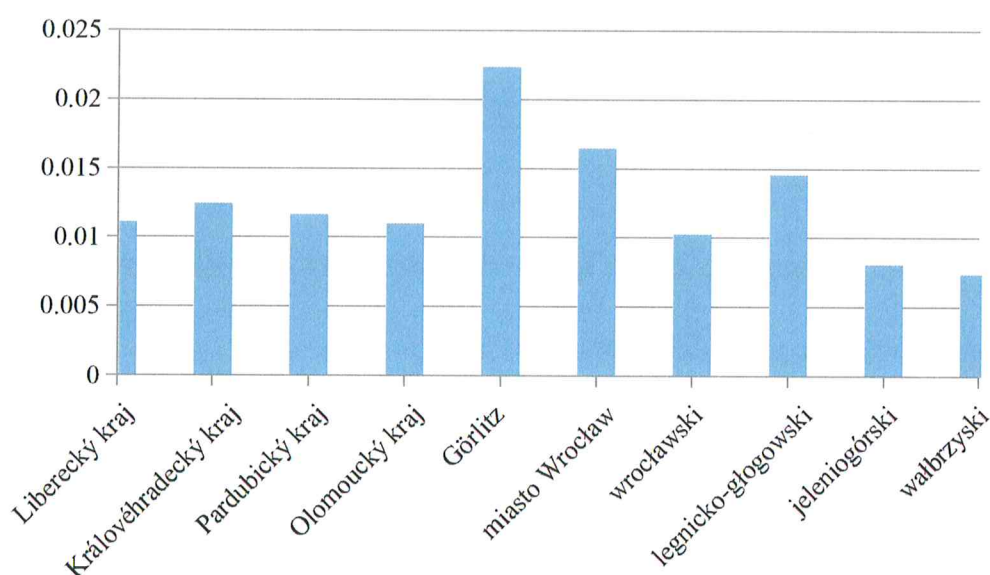
a najniższy – powiaty: lubański i niezmiennie wałbrzyski (0,14). Żaden z analizowanych powiatów w badanym okresie nie osiągnął wskaźnika na poziomie bardzo wysokim ani wysokim. Powiat zgorzelecki oraz powiat miasto Wałbrzych niezmiennie pozostają w grupie powiatów o średnim poziomie konkurencyjności. Do grupy o bardzo niskiej konkurencyjności w każdym roku należał powiat wałbrzyski. Tendencję wzrostową wartości wskaźnika konkurencyjności, jednak z niskiego poziomu, w latach 2013-2015 odnotowują powiaty: jaworski, lwówecki, złotoryjski (od poziomu bardzo niskiego do niskiego) oraz świdnicki (od poziomu niskiego do średniego). Szczegółową klasyfikację powiatów prezentuje tabela 5. Warto jednak zauważyć, że w powiecie jaworskim, lwóweckim, złotoryjskim mimo poprawy wskaźnika konkurencyjności nadal występuje wysoka stopa bezrobocia (odpowiednio 13,5%, 12,9%, 16%) podczas gdy w powiecie świdnickim stopa bezrobocia na koniec 2017 roku wynosi 6,8%.

Wartość dodana brutto

Kolejną analizowaną wielkość stanowi wartość dodana brutto na 1 mieszkańca. Najniższe wartości w roku 2015 w grupie badanych subregionów przypadają dla wałbrzyskiego (0,007 mln euro) oraz jeleniogórskiego (0,008 mln euro). Prawie trzykrotnie wyższą wartość osiąga subregion Görlitz (0,224 mln euro). Wielkości wypracowane w 2015 roku w subregionach wałbrzyskim oraz jeleniogórskim stanowią 29% wartości dodanej ogółem dla województwa dolnośląskiego oraz zaledwie 2% dla Polski.

Porównanie wartości dodanej brutto na 1 mieszkańca [mln euro] na tle sąsiadujących subregionów czeskich i niemieckich prezentuje wykres 12.

Wykres 12. Wartość dodana brutto na 1 mieszkańca według subregionów w 2015 roku [mln euro]

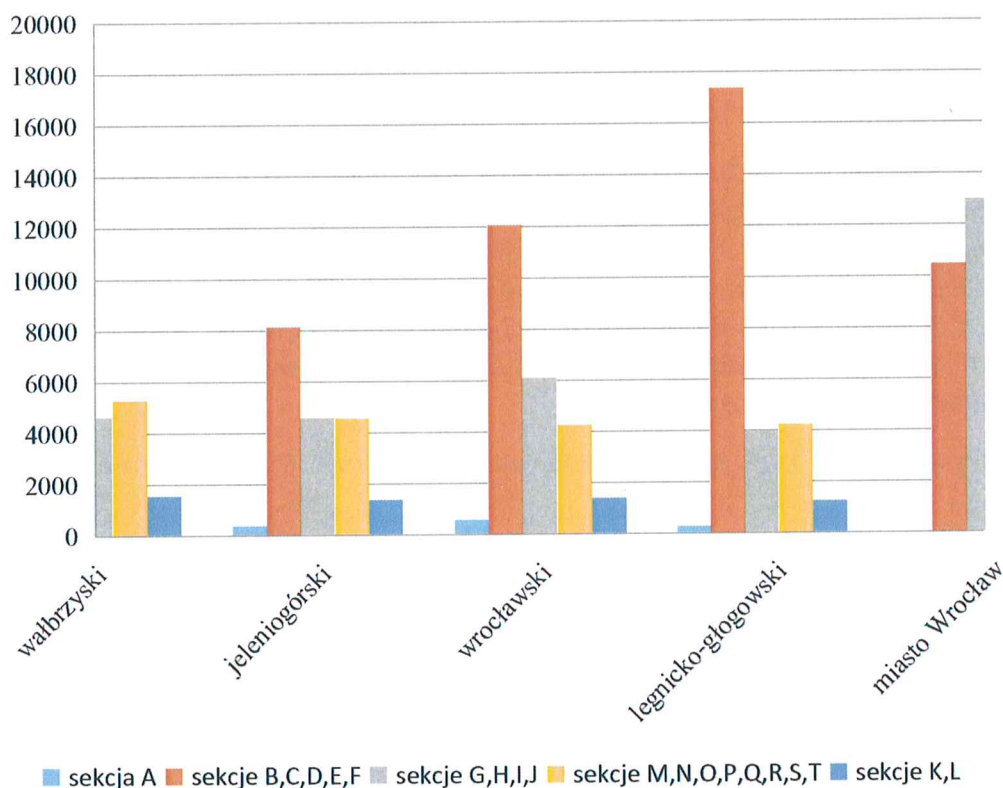
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Wartość dodaną według sektorów PKB dla roku 2015 przedstawia wykres 13 zgodnie z przyjętymi danymi:

- sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo,
- sekcje B,C,D,E,F – przemysł i budownictwo,
- sekcje G,H,I,J handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja
- sekcje K,L – działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości,
- sekcje M,N,O,P,Q,R,S,T – pozostałe usługi.

W każdym subregionie, z wyjątkiem subregionu miasto Wrocław, najwyższe wartości generuje przemysł i budownictwo. W subregionie wałbrzyskim w 2015 roku wartość ta wyniosła 8 552 mln zł, a w subregionie jeleniogórskim 8 159 mln zł. W porównaniu do pozostałych jednostek są to wartości absolutne najniższe w skali województwa. Najniższą wartość dodaną według sektora PKD we wszystkich subregionach generuje rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo oraz działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości.

Wykres 13. Wartość dodana brutto według grup sekcji PKD 2007 według subregionów 2015 rok [mln zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

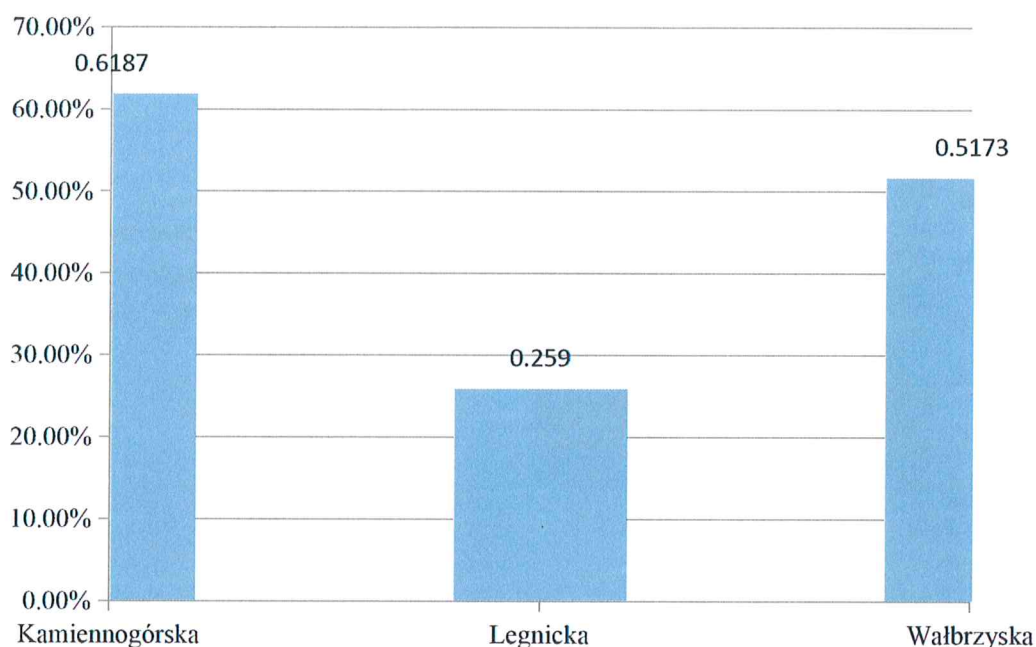
Specjalne strefy ekonomiczne

Na badanym obszarze zlokalizowane są podstrefy trzech specjalnych stref ekonomicznych: Kamiennogórskiej (miasta: Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Lubań, Piechowice, Zgorzelec, gminy: Bolków, Gryfów Śląski, Janowice Wielkie, Kamienna Góra, Lubań, Lubawka, Mirsk, Nowogrodzice), Legnickiej (miasta: Zgorzelec, Złotoryja, gminy: Gromadka) i Wałbrzyskiej (miasta: Bielawa, Bolesławiec, Dzierżoniów, Jawor, Kłodzko, Kudowa Zdrój, Nowa Ruda, Świdnica, Świebodzice, Wałbrzych, gminy: Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Dobromierz, Kłodzko, Męcinka, Nowa Ruda, Strzegom, Świdnica, Wądroże Wielkie, Ząbkowice Śląskie, Żarów).

W 2016 roku, tak jak w latach poprzednich, najwięcej zezwoleń należało do przedsiębiorców w strefie wałbrzyskiej (313). Biorąc pod uwagę liczbę wydanych nowych zezwoleń w 2016 roku na tle wszystkich polskich specjalnych stref ekonomicznych najwięcej uzyskali przedsiębiorcy w strefie wałbrzyskiej (36).

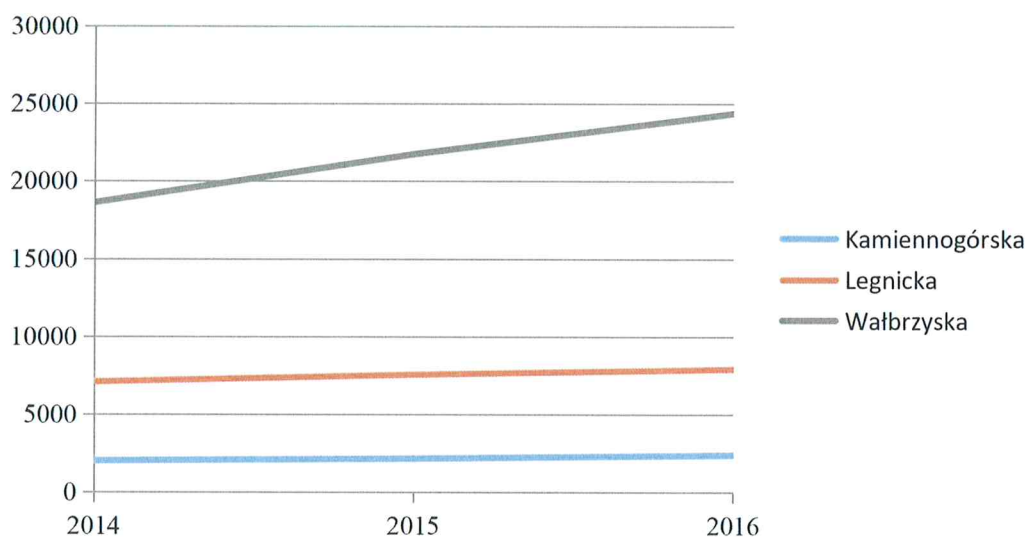
Wałbrzyska specjalna strefa ekonomiczna jest również dominującą pod względem bezwzględного wzrostu nakładów inwestycyjnych. Porównując rok 2015 i 2016 wartość nakładów wzrosła o ponad 2,6 mln zł (dane dotyczą całej SSE).

Wykres 14. Stopień zagospodarowania gruntów w SSE [%] stan na dzień 31.12.2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na dzień 31 XII 2016.

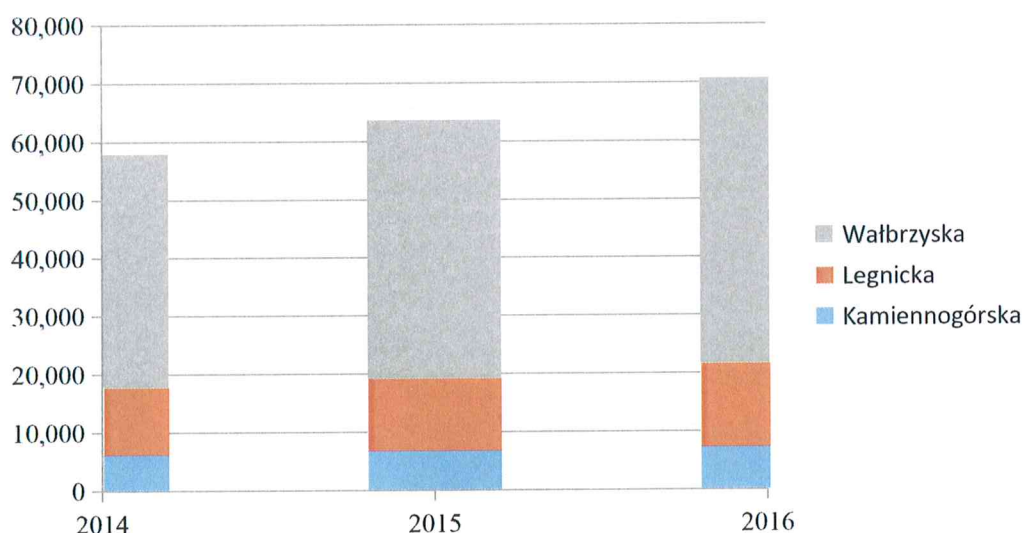
Wykres 15. Nakłady inwestycyjne w specjalnych stref ekonomicznych w latach 2014-2016 [mln zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na dzień 31 XII 2016.

Analizując miejsca pracy utworzone w badanych strefach zaobserwować można ciągły wzrost miejsc pracy ogółem. Szczegółową analizę przedstawia wykres 16.

Wykres 16. Miejsca pracy ogółem w latach 2014-2016 w specjalnych strefach ekonomicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na dzień 31 XII 2016.

Na tle pozostałych specjalnych stref ekonomicznych w 2016 roku wyróżniała się Legnicka SSE, której dynamika zatrudnienia wyniosła 114,0. W wartościach bezwzględnych największy przyrost miejsc pracy ogółem w porównaniu z rokiem 2015 odnotowała strefa wałbrzyska (o blisko 4,6 tys. w całej SSE).

Dotychczasowy rozwój specjalnych stref ekonomicznych na badanym obszarze przebiega w sposób stabilny i zrównoważony. Nie ma przesłanek by przypuszczać, że w średnim okresie ulegnie to zmianie. Większość zamierzeń określonych na etapie tworzenia strefy jest sukcesywnie realizowana. Coraz więcej podmiotów ubiega się o zezwolenia, co przekłada się na rosnące nakłady inwestycyjne i tworzone miejsca pracy. Okres funkcjonowania obszarów uprzywilejowanych w Polsce ma się zakończyć w 2026 roku⁵. Jednakże 30.06.2018 roku weszła w życie ustawa o wspieraniu nowych inwestycji⁶. Zgodnie z powyższym mimo wygaszania formuły specjalnych stref ekonomicznych w dalszym ciągu przedsiębiorstwa będą mogły starać się o uzyskanie przywilejów podatków na okres 10, 12 lub 15 lat. Czynniki lokalizacji na terenie SSE nie będzie stanowił o przyznaniu zwolnienia z podatku dochodowego. Kluczowe znaczenie będą miały kryteria ilościowe i jakościowe takie jak m.in. minimalna wartość nakładów inwestycyjnych, stopa bezrobocia w powiecie, sektor działalności i wielkość przedsiębiorstwa, wsparcie w podnoszeniu kwalifikacji pracowników. Dodatkowo premiowane będzie umiejscowienie inwestycji na terenie miast średnich, tracących funkcje gospodarcze i społeczne, co z punktu widzenia badanych subregionów stanowić może szansę rozwoju, z drugiej strony pojawia się zagrożenie, że tereny bardziej atrakcyjne m.in. miasta średnie w obszarach metropolitalnych wielkich miast mogą stanowić istotną konkurencję w pozyskiwaniu nowych inwestorów.

Atrakcyjność inwestycyjna

W raporcie *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017*, przygotowanym na zlecenie Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu⁷, w którym brano pod uwagę: rynek pracy, sytuację rynkową, infrastrukturę techniczną,

⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie mieleckiej specjalnej strefy ekonomicznej, Dz.U. 2013 poz. 974

⁶ Ustawa z dnia 10 maja 2018r. o wspieraniu nowych inwestycji (Dz.U. 2018, poz. 1162)

⁷ H. Godlewska-Majkowska i in. *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017. Województwo dolnośląskie*. Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A. w Instytucie Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa, listopad 2017.

infrastrukturę społeczną i uwarunkowania przyrodnicze. Pomimo stosunkowo dużej liczby miast z analizowanego obszaru, które otrzymały najwyższą notę – A pod względem atrakcyjności inwestycyjnej dla podmiotów z całej gospodarki narodowej, gminy i powiaty jako większe jednostki nie wypadają już tak dobrze. Świadczy to o zróżnicowanym poziomie atrakcyjności. Jest on widoczny w największym stopniu na obszarach wiejskich, w tym podgórskich. Zależy jest w dużym stopniu od wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, a także od lokalizacji podstref specjalnych stref ekonomicznych.

W grupie powiatów ocenę A otrzymało jedynie miasto Jelenia Góra, a noty B – powiaty świdnicki i zgorzelecki. W kategorii atrakcyjności dla przedsiębiorstw z sekcji M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, czyli przedsiębiorstw nowoczesnych, poza Jelenią Górą (kategoria A) wszystkie pozostałe powiaty miały notę C lub gorszą. Także miast atrakcyjnych dla przedsiębiorstw z sekcji M było zdecydowanie mniej niż dla podmiotów z gospodarki narodowej ogółem.

Diagnoza społeczna

Analiza społeczna objęła zagadnienia w dużym stopniu związane z demografią, szkolnictwem, rynkiem pracy oraz jakością życia.

Demografia

Liczba ludności w badanych subregionach odnotowuje trend spadkowy. Porównując rok 2017 w stosunku do roku bazowego – 2005 nastąpił spadek o 4% w subregionie wałbrzyskim oraz o 3% w subregionie jeleniogórskim. Największy w wartościach absolutnych spadek porównując rok 2017 do roku 2005 zaobserwowano w subregionie wałbrzyskim – o 30 853 osób. Załedwie w 27 gminach badanego obszaru liczba ludności wzrosła. W pozostałych subregionach Dolnego Śląska odnotowuje się wzrost liczby ludności, przy czym największy – w subregionie wrocławskim. Tabela 6 prezentuje zmiany liczby ludności.

Ponadto potencjał ludnościowy obszaru badawczego osłabia ujemne saldo migracji. W subregionie wałbrzyskim saldo migracji na 1 000 osób w 2016 roku wyniosło -1,95, a w subregionie jeleniogórskim -1,33. Jedynie w powiecie jeleniogórskim saldo migracji przyjmuje wartości dodatnie (1,04 w 2016 roku). Dla całego województwa dolnośląskiego od 2012 roku również obserwuje się dodatnią wartość salda migracji (1,04 w 2016 roku).

Migracje zagraniczne na pobyt stały w 2017 roku w subregionie wałbrzyskim wyniosły 213 osób, a w subregionie jeleniogórskim 259 osób. Imigranci to w większości obywatele Ukrainy.

Tabela 6. Liczba ludności według subregionów województwa dolnośląskiego w wybranych latach okresu 2005-2017

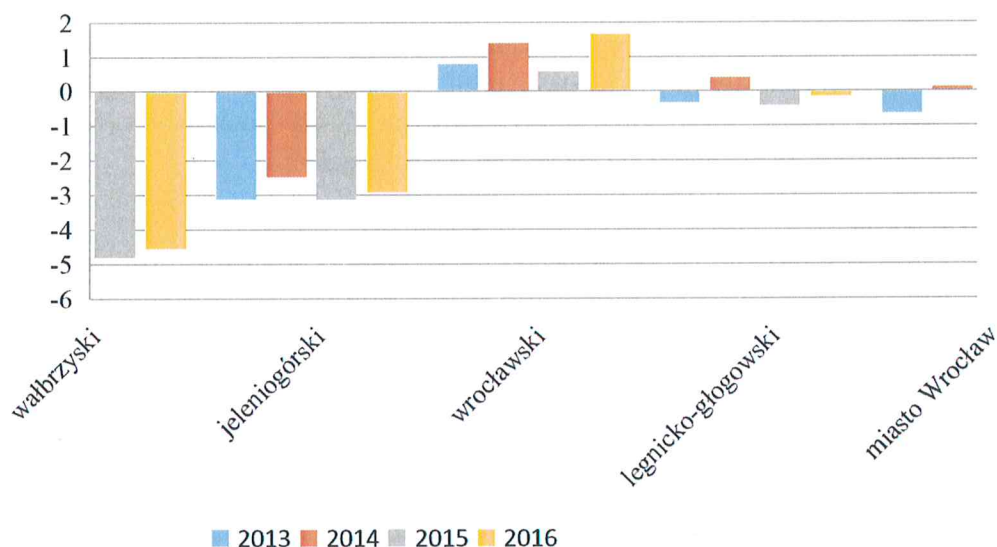
subregion	2005	2008	2012	2013	2014	2015	2016	2017
wałbrzyski	687863	677218	678907	673860	669826	664894	660923	657010
jeleniogórski	584194	578265	579635	576219	573389	570293	567941	565430
wrocławski	530285	540792	570373	574545	578294	581803	586123	591221
legnicko-głogowski	449958	448622	454259	453306	452461	451458	451040	450300
miasto Wrocław	635932	632162	631188	632067	634487	635759	637683	638586

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na wybranym obszarze obserwuje się również zjawisko starzenia się społeczeństwa. Za symptom tego procesu przyjęto wskaźnik obciążenia demograficznego liczonego jako stosunek ludzi w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Najtrudniejsza sytuacja demograficzna dotyczy powiatów (stan na 31 XII 2017 roku): kłodzkiego (154) oraz dzierzoniowskiego (152,1). Powiat złotoryjski

(120,6) oraz bolesławiecki (115,2) najsłabiej odczuwają to zjawisko. Symptodem starzenia się społeczeństwa jest również utrzymujący się ujemny przyrost naturalny. Jedynie w powiecie bolesławieckim w 2014 roku zaobserwowano wartość dodatnią. Wykres 17 przedstawia wartości przyrostu naturalnego w porównaniu do pozostałych subregionów Dolnego Śląska.

Wykres 17. Przyrost naturalny według subregionów województwa dolnośląskiego w wybranych latach 2013-2016

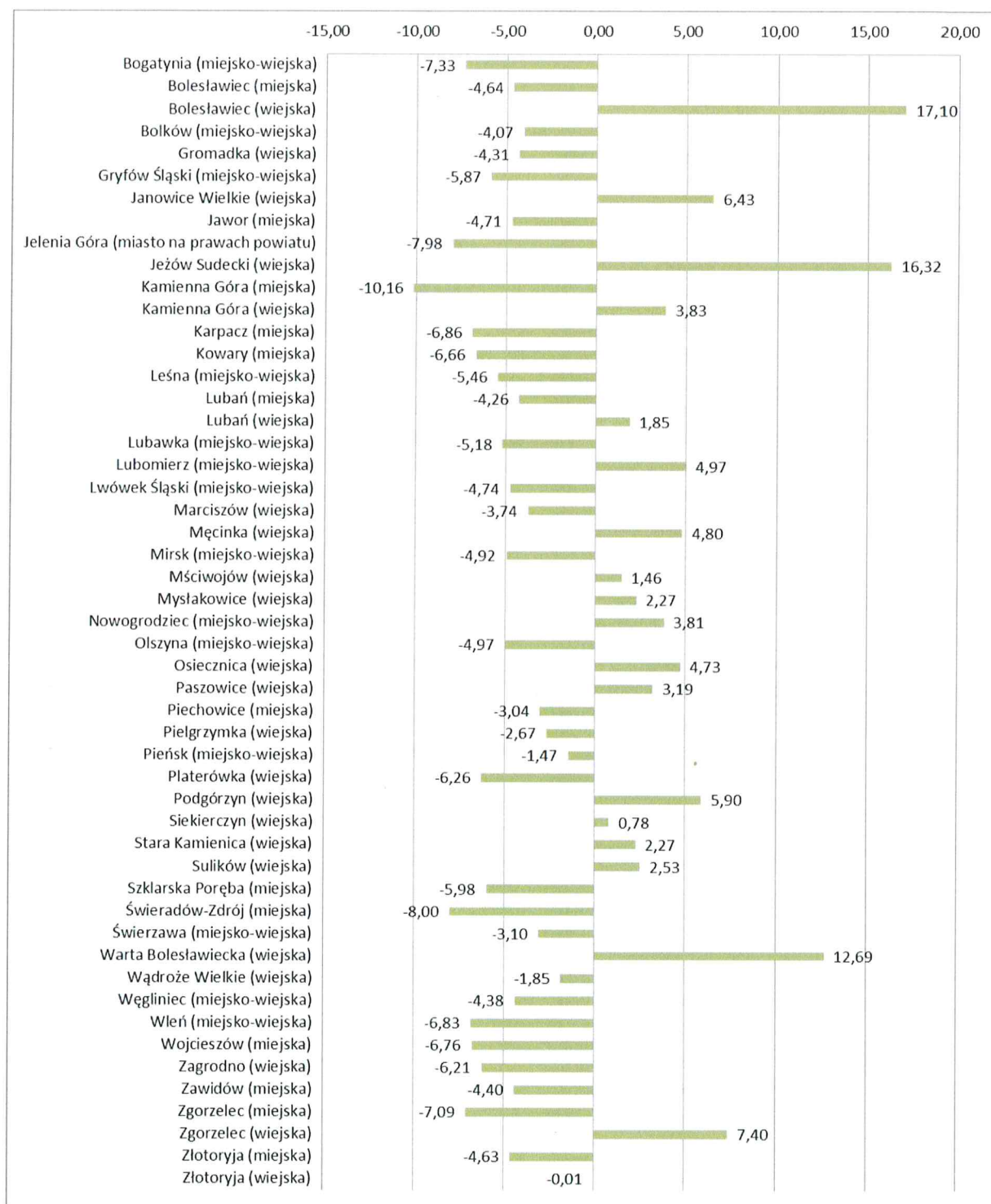
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analizując zmianę liczby ludności między rokiem bazowym 2005 a rokiem 2017 można zaobserwować, co następuje. W subregionie jeleniogórskim zaledwie w nieco ponad 35% analizowanych gmin wzrosła liczba ludności. Największa dodatnia zmiana dotyczy: gminy wiejskiej Bolesławiec (17,10%), gminy wiejskiej Jeżów Sudecki (16,32%) oraz gminy wiejskiej Warta Bolesławiecka (12,69%). Największy spadek liczby ludności w badanym okresie zanotowano w gminie miejskiej Kamienna Góra (-10,16%). W subregionie wałbrzyskim w ponad 75% jednostek liczba ludności zmniejszyła się w porównaniu do roku 2005. Największy spadek dotyczy: miasta na prawach powiatu Wałbrzych (-10,16%), gminy miejsko-wiejskiej Mieroszów (-8,45%) oraz gminy miejsko-wiejskiej Niemcza (-8,38%). Największy wzrost liczby ludności (o 12,50%) odnotowano w gminie wiejskiej Świdnica.

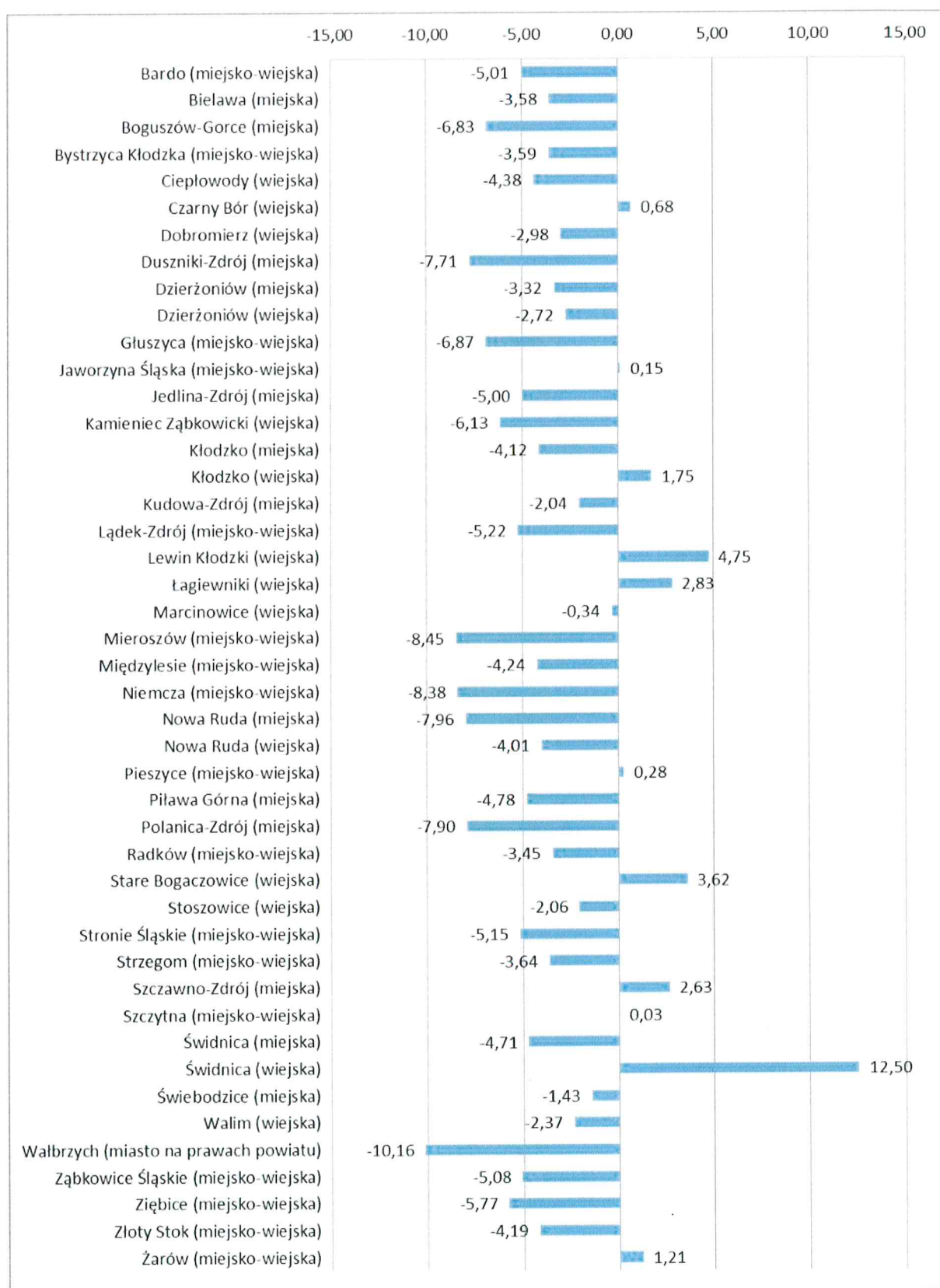
W latach 2016-2030, zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, prognozuje się średni spadek liczby ludności w województwie dolnośląskim o prawie 6%. W subregionach wałbrzyskim oraz jeleniogórskim jest przewidywany największy spadek liczby ludności wśród wszystkich subregionów i prognozuje się, że wyniesie on co najmniej 8%, w niektórych gminach, nawet ponad 20%⁸.

⁸ Progniza demograficzna dla gmin województwa dolnośląskiego do 2035 roku, Instytut Rozwoju Terytorialnego, Wrocław 2015.

Wykres 18. Procentowa zmiana liczby ludności w gminach subregionu jeleniogórskiego w okresie 2005-2017 (stan na dzień 30 XII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

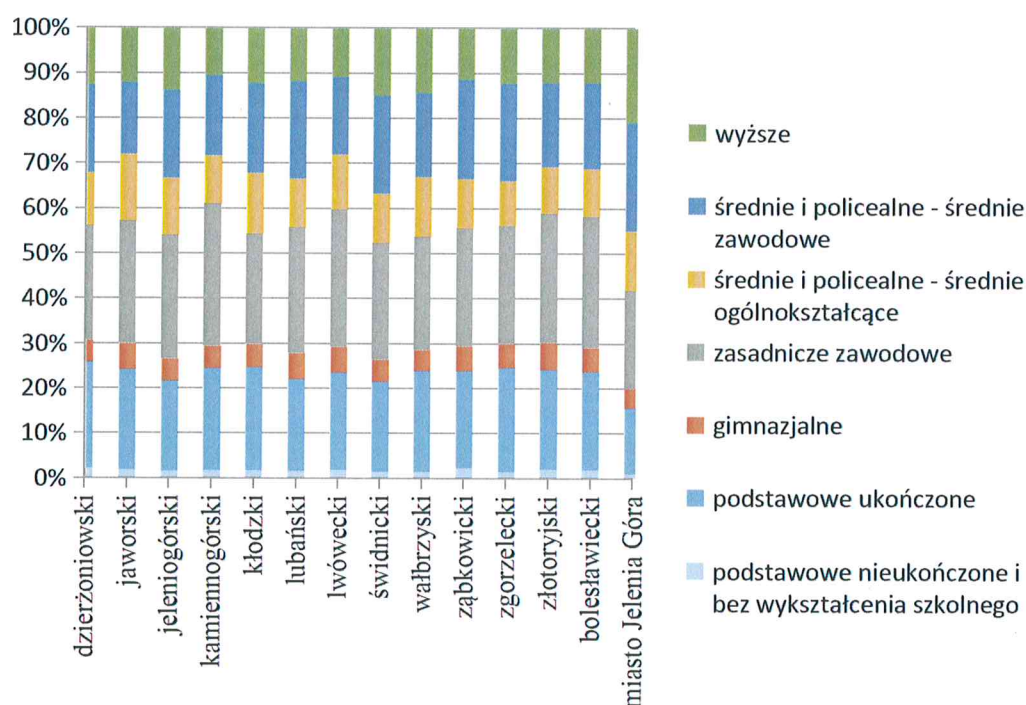
Wykres 19. Procentowa zmiana liczby ludności w gminach subregionu wałbrzyskiego w okresie 2005-2017 (stan na dzień 30 XII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Szkolnictwo

Strukturę wykształcenia, zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego (2011), prezentuje wykres 20. W każdym z powiatów przeważa ludność z wykształceniem zasadniczym zawodowym (24-31%), wyjątkiem jest powiat miasto Jelenia Góra, gdzie najliczniejszą grupę stanowi ludność z wykształceniem średnim zawodowym (23%). Najmniejszy procent przebadanej ludności należy do grupy z wykształceniem gimnazjalnym (4-6%) oraz bez wykształcenia szkolnego (1-2%). Wysoką część przebadanych osób stanowi również grupa z wykształceniem podstawowym. Największy procent ludności z wykształceniem wyższym przypada powiatom: miasto Jelenia Góra (20%), świdnickiemu (15%) oraz wałbrzyskiemu (łącznie z miastem Wałbrzych) i jeleniogórskiemu (14%). W pozostałych powiatach oscyluje on w granicach 10-12,5%.

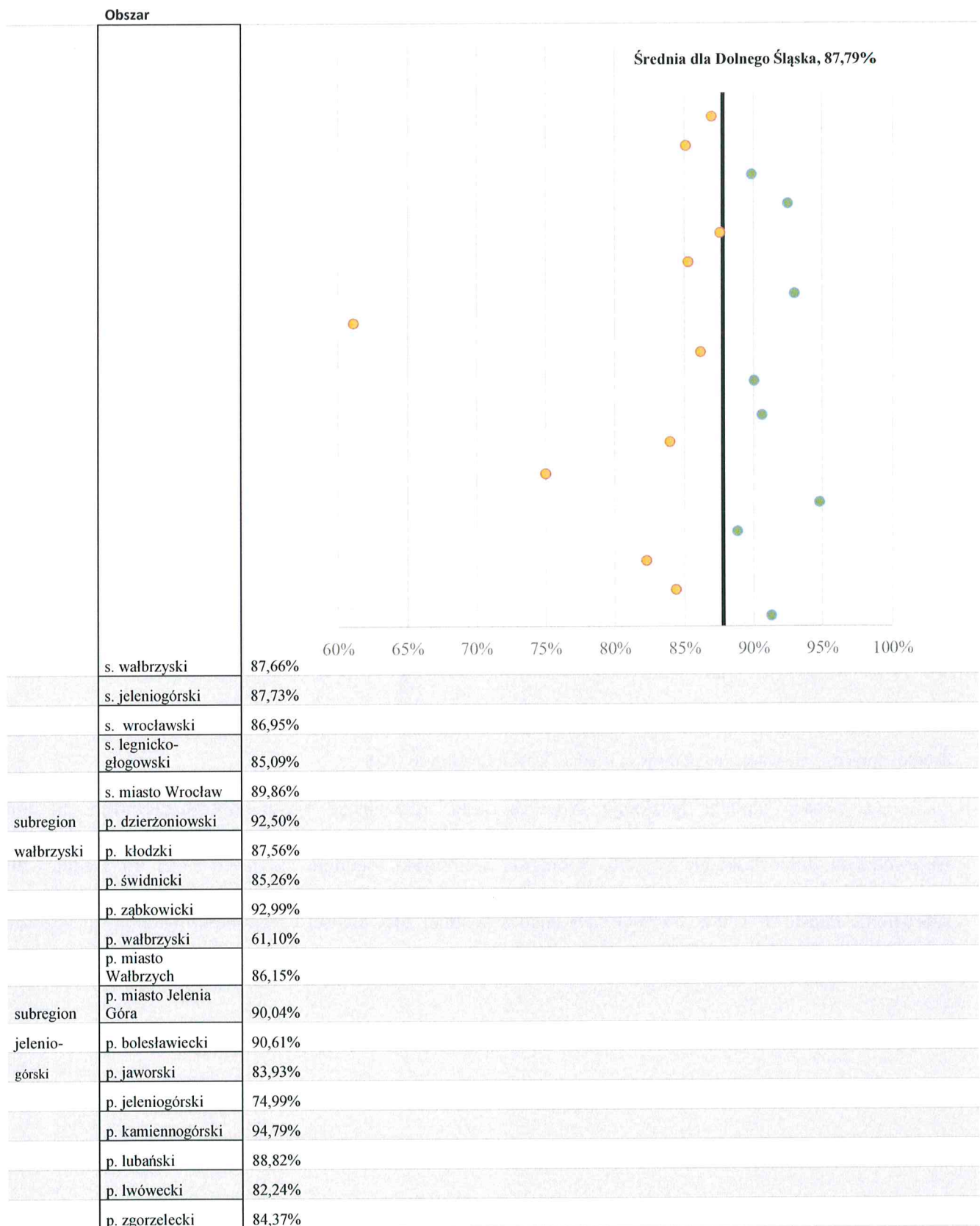
Wykres 20. Struktura wykształcenia według powiatów subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

O jakości kapitału ludzkiego świadczy m.in. zdawalność egzaminów maturalnych. Średnia zdawalność w szkołach licealnych w latach 2012-2016 dla Polski wynosi 88,67%, natomiast dla województwa dolnośląskiego 87,79%. Subregion wałbrzyski znajduje się nieco niżej od średniej dla Dolnego Śląska, natomiast jeleniogórski w porównaniu do pozostałych zajmuje drugą pozycję, po subregionie miasto Wrocław. Szczegółowa analiza średniej zdawalności egzaminów maturalnych uczniów szkół licealnych została przedstawiona na wykresie 21.

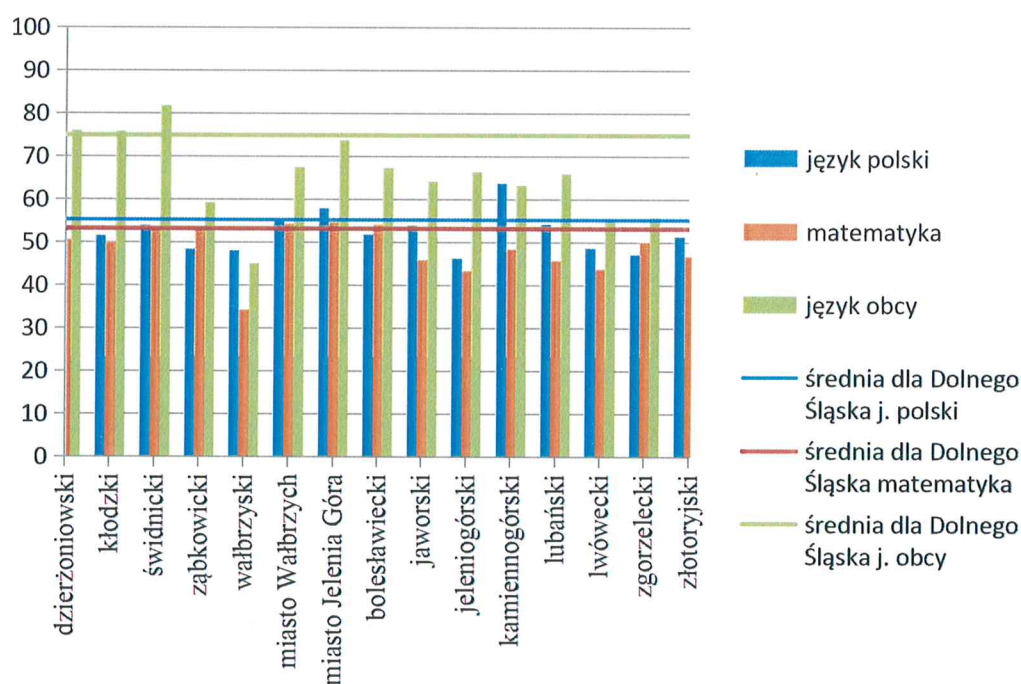
Wykres 21. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach licealnych według subregionów województwa dolnośląskiego oraz powiatów subregionu wałbrzyskiego i jeleniogórskiego w latach 2012-2016 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Kolejnymi wskaźnikami dającymi obraz jakości kształcenia jest średni wynik matur uzyskany w poszczególnych powiatach na tle całego województwa w 2017 roku. Wyniki uzyskane z języka polskiego w większości są niższe niż średnia dla całego województwa (55,2%). Jedynie powiat miasto Jelenia Góra oraz kamiennogórski uzyskały wyższe wyniki, odpowiednio 58% oraz 63,8%. Z matematyki powiat świdnicki, ząbkowicki, miasto Wałbrzych, miasto Jelenia Góra, bolesławiecki uzyskały wynik wyższy niż średnia dla województwa. Z języka obcego powyżej średniej (74,9%) znajdowały się powiat dzierżoniowski, kłodzki i świdnicki.

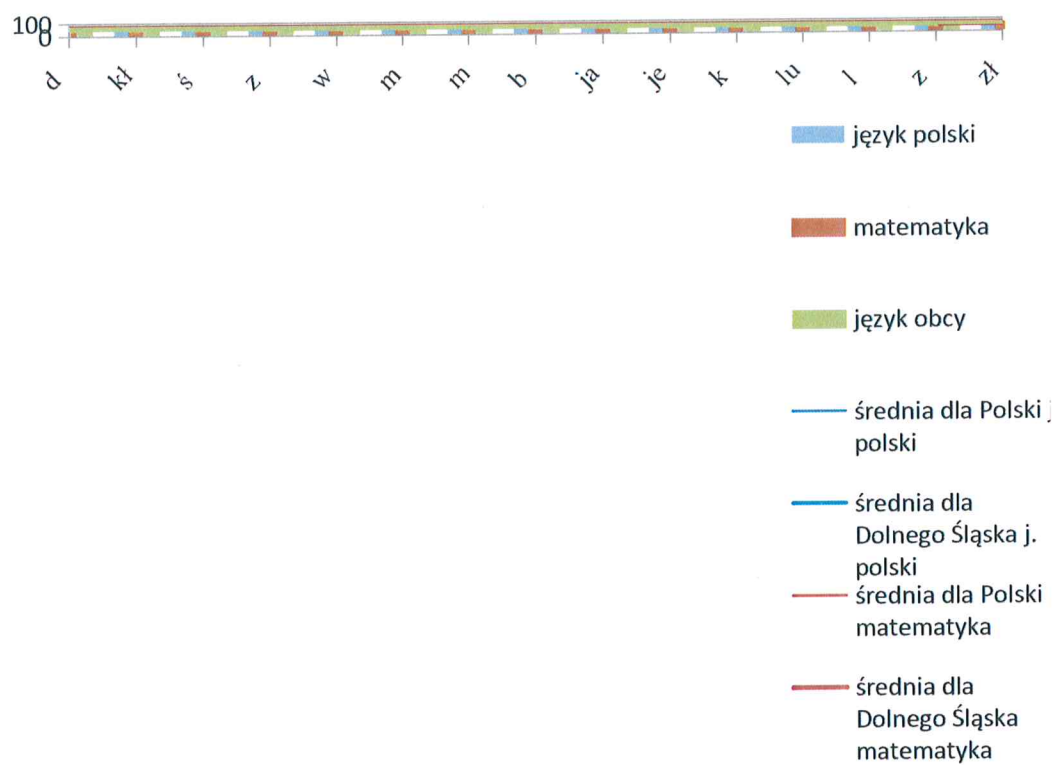
Wykres 22. Średni wynik matur w 2017 roku według powiatów [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OKE.

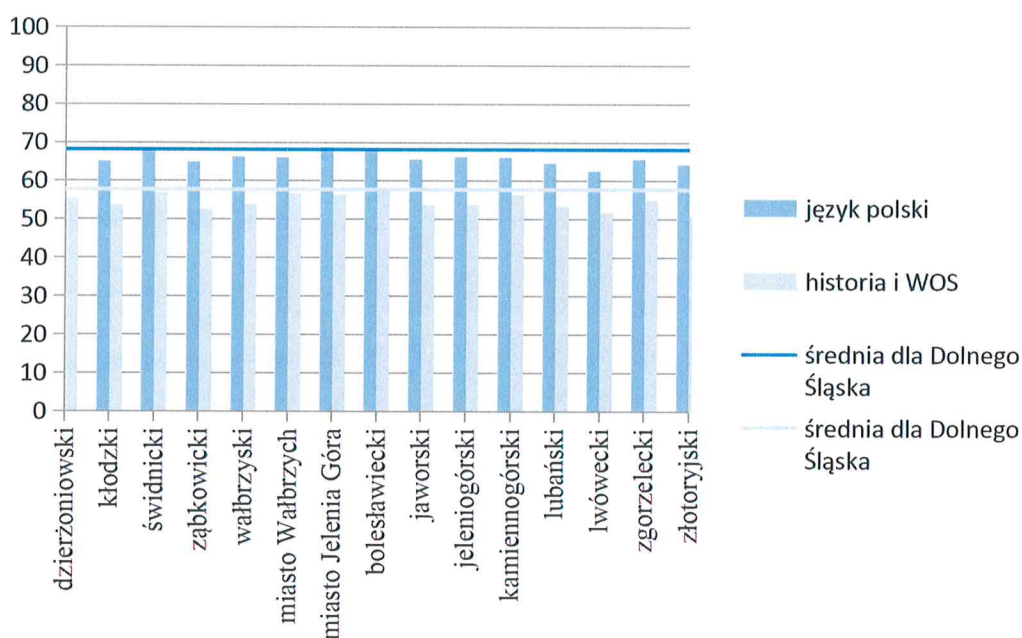
Dla pełniejszego obrazu wzięto pod uwagę również średni wynik sprawdzianu szóstoklasisty oraz gimnazjalnego.

Wykres 23. Średni wynik sprawdzianu szóstoklasisty w 2016 roku według powiatów [%]

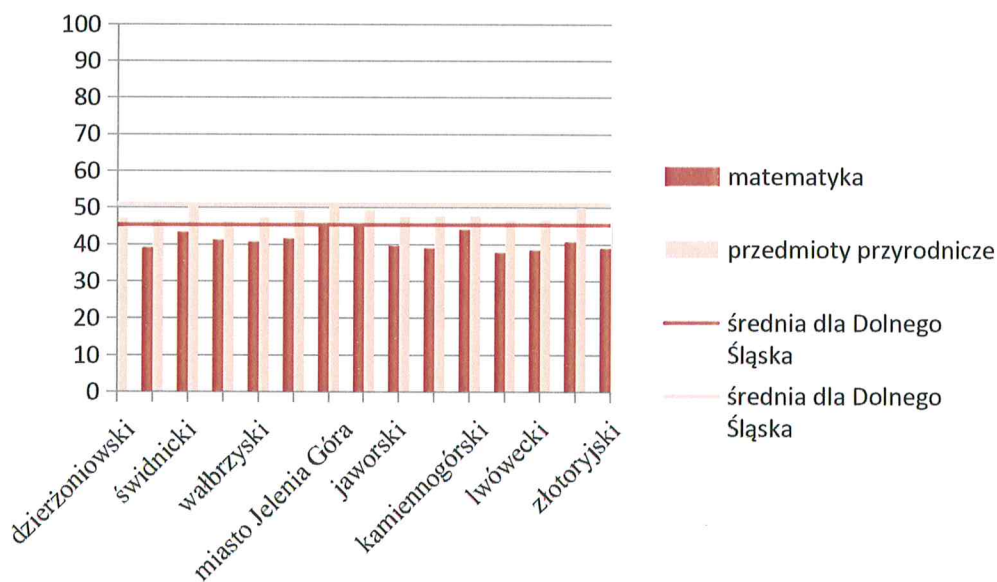
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OKE

Wykres 24. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (część humanistyczna) w 2017 roku według powiatów [%]

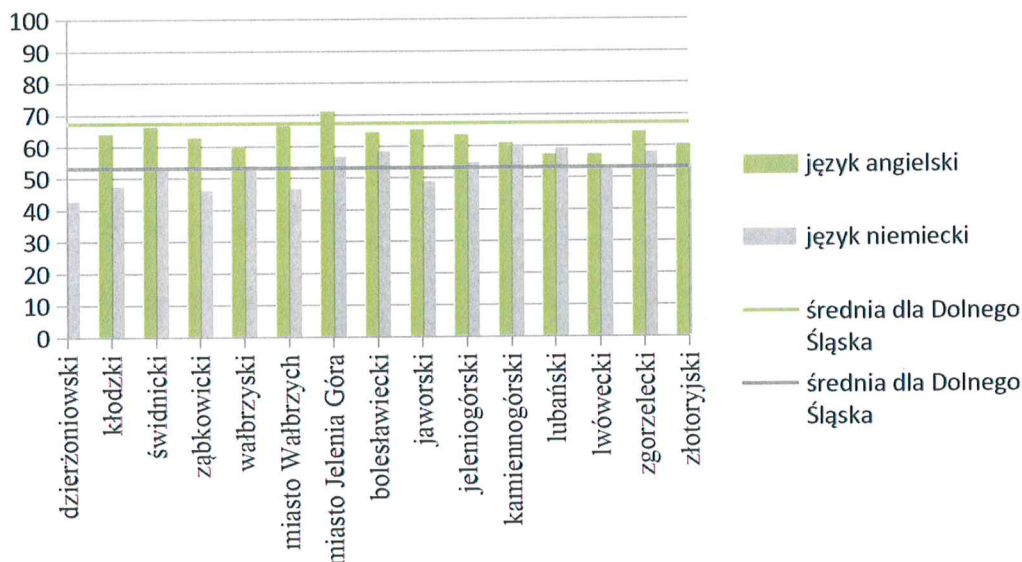
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OKE.

Wykres 25. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (część matematyczno-przyrodnicza) w 2017 roku według powiatów [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OKE.

Wykres 26. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (część języków obcych) w 2017 roku według powiatów [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OKE

Wyniki przedstawione powyżej wskazują na gorsze noty niż średnie dla województwa dolnośląskiego. Konieczne są przedsięwzięcia zmierzające do poprawy poziomu edukacji w szkołach podstawowych i średnich, m.in. poprzez podnoszenie kwalifikacji nauczycieli oraz doposażanie szkół w nowoczesne pomoce naukowe. Ważnym aspektem jest także wspieranie współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorstwami w celu ciągłego dostosowywania nauczania do wymogów rynku pracy.

Biorąc pod uwagę szkolnictwo wyższe stwierdza się utrzymujący się trend spadkowy dotyczący absolwentów studiów magisterskich zarówno w subregionie jeleniogórskim jak i w subregionie wałbrzyskim. W 2016 roku liczba absolwentów na 100 mieszkańców wyniosła zaledwie 0,028 (subregion jeleniogórski) oraz 0,041 (subregion wałbrzyski), przy czym dla województwa dolnośląskiego było to 0,54. Na tle pozostałych subregionów są to wartości najniższe. Umiejscowienie szkół wyższych w badanym obszarze przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Szkoły wyższe na badanym obszarze

Jelenia Góra
Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki w Jeleniej Górze
Politechnika Wrocławska, Wydział Techniczno-Informatyczny w Jeleniej Górze
Wałbrzych
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu
Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości w Wałbrzychu
Politechnika Wrocławska Wydział Techniczno-Inżynieryjny w Wałbrzychu
Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie Wydział Zamiejscowy w Wałbrzychu
Kłodzko
Wyższa Szkoła Medyczna w Kłodzku
Wyższa Szkoła Zarządzania EDUKACJA we Wrocławiu Wydział Turystyki w Kłodzku
Dolnośląska Szkoła Wyższa Wydział Zamiejscowy w Kłodzku
Świdnica
Spółeczna Akademia Nauk w Łodzi Wydział Zamiejscowy w Świdnicy
Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi Wydział Zamiejscowy w Świdnicy
Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Świdnickiej
Ząbkowice Śląskie

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość szkół wyższych w badanych subregionach kształci w zakresie nauk humanistycznych i społecznych. Niewiele jest kierunków technicznych i ścisłych. Obserwuje się również niewielkie dostosowanie do nowych inwestycji (np. w specjalnych strefach ekonomicznych), w których dominują przedsiębiorstwa produkcyjne. Sieć tych szkół jest zbyt rozproszona, a co za tym idzie nie mają one silnej pozycji na rynku edukacyjnym.

Opieka społeczna

Problemy związane z wysoką stopą bezrobocia (według stanu na dzień 31 XII 2017 wynosi ona średnio 9,2% dla subregionu wałbrzyskiego oraz 7,7% dla subregionu jeleniogórskiego) to jeden z powodów ubóstwa i konieczności korzystania z pomocy społecznej. Wpływa na to także wysoki odsetek nieaktywnych zawodowo (starzenie się społeczeństwa, choroby, patologie społeczne, brak chęci podjęcia pracy). Tendencję spadkową obserwuje się w zasięgu korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej rozumianej jako % udziału beneficjentów w liczbie ludności ogółem, która dotyczy całego województwa dolnośląskiego oraz wszystkich subregionów. Jednak subregiony: wałbrzyski, jeleniogórski oraz legnicko-głogowski osiągają wartości powyżej średniej dla całego regionu. Największy zasięg pomocy społecznej obserwuje się w powiecie złotoryjskim, ząbkowickim oraz jaworskim. Wartości najniższe dotyczą powiatu dzierzoniowskiego i bolesławieckiego. Tabela 8 przedstawia odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej w odniesieniu do subregionów i województwa dolnośląskiego.

Tabela 8. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej według subregionów województwa dolnośląskiego w wybranych latach okresu 2009-2016 [% ludności subregionu/województwa]

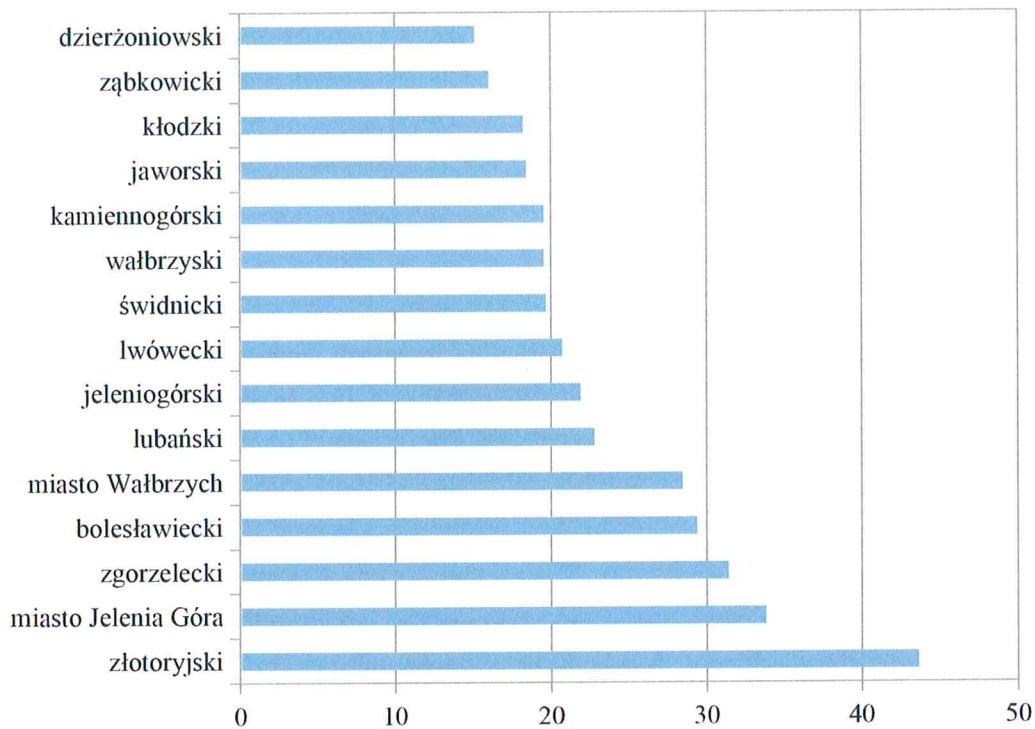
Obszar	2009	2012	2013	2014	2015	2016
dolnośląskie	7,4	6,1	6,3	5,8	5,2	4,7
wałbrzyski	10,3	8	8,3	7,5	6,9	6,3
jeleniogórski	8,8	7,4	7,7	6,9	6,2	5,6
wrocławski	7,4	6,1	6,1	5,5	4,9	4,3
legnicko-głogowski	8,2	7,5	7,5	6,8	6,2	5,7
miasto Wrocław	2,6	2,1	2,3	2,3	2	1,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Bezpieczeństwo

Analizując poziom bezpieczeństwa w latach 2013-2017 w wytypowanym obszarze wzięto pod uwagę przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 mieszkańców. Największa wartość dotyczy powiatu złotoryjskiego (43,63 przestępstw na 1000 mieszkańców). To wynik prawie trzykrotnie wyższy od powiatu dzierzoniowskiego, w którym wskaźnik osiągnął najniższą wartość tj. 15,15 przestępstw na 1000 mieszkańców. Na wykresie 26 przedstawiono porównanie wszystkich powiatów analizowanych subregionów.

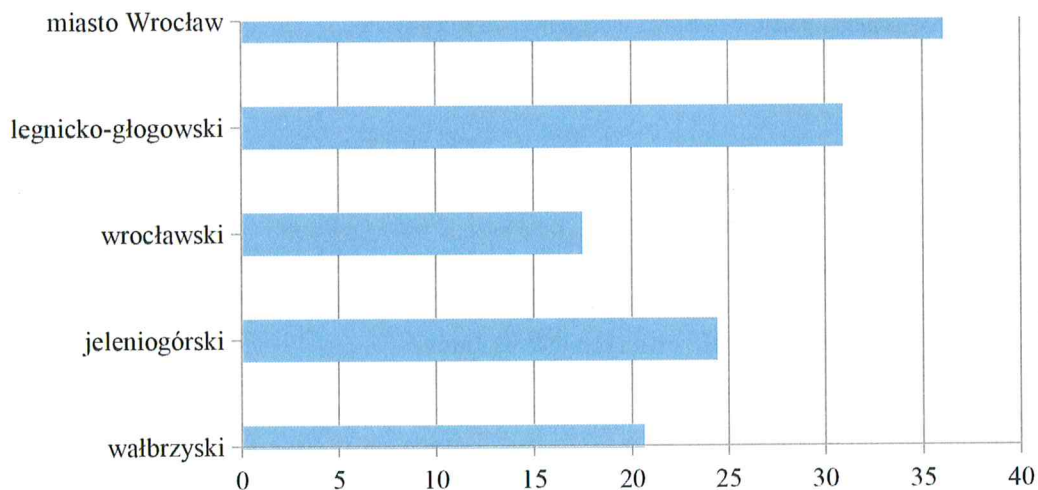
Wykres 27. Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 mieszkańców według powiatów subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego w roku 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Porównanie do pozostałych subregionów województwa dolnośląskiego przedstawia wykres 28. W subregionie wałbrzyskim odnotowano w 2017 roku 20 przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 mieszkańców, natomiast w subregionie jeleniogórskim 24. Subregion miasto Wrocław i legnicko-głogowski znajdują się powyżej tych wielkości, w subregionie wrocławskim natomiast odnotowuje się najniższy wynik.

Wykres 28. Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 mieszkańców według subregionów w 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze

W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) wyróżniono obszary, które ze względu na koncentrację czynników społeczno-gospodarczych negatywnie wpływających na ich dynamikę rozwoju, nie wykorzystują w pełni swoich możliwości rozwojowych. W ich skład wchodzi między innymi średnie miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze, do których zalicza się także miasta subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego.

Miasta tracące funkcję społeczno-gospodarcze to miasta, w których po wejściu Polski do Unii Europejskiej nastąpił spadek ich funkcji względem pozycji innych miast i całego kraju. Powodem tego może być zarówno tzw. wypłukiwanie funkcji (szczególnie wyższego rzędu), jak również brak tworzenia nowych.

W cytowanej Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju w celu wytypowania miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze wzięto pod uwagę 7 wskaźników: zmiana rejestrowanej liczby ludności (2004-2014), prognoza liczby ludności GUS do 2035 roku w powiecie, zmiana liczby bezrobotnych (2004-2014), zmiana dochodów własnych w budżetach gmin (2004-2014), zmiana liczby udzielonych noclegów (2004/2005-2013/2014), zmiana liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (2004-2014), zmiana liczby siedzib największych spółek wg Listy 2000 Rzeczypospolitej (2004-2013).

Tabela 9. Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim

Miasto	Liczba spełnionych kryteriów (max. 7)	Typologia
Kamienna Góra	6	silna utrata funkcji, mocno niekorzystna sytuacja społeczno- gospodarcza
Ząbkowice Śląskie	6	
Jelenia Góra	6	silna utrata funkcji, niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza
Nowa Ruda	5	utrata funkcji, mocno niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza
Kłodzko	5	
Bielawa	5	
Wałbrzych	4	
Lubań	4	utrata funkcji, niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza
Zgorzelec	5	
Dzierżoniów	5	
Jawor	5	
Bolesławiec	5	
Świebodzice	4	
Złotoryja	5	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: P. Śleszyński, *Delimitacja miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze*. Opracowano dla potrzeb Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 2016.

Zgodnie z celami polityki regionalnej zawartymi w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju samorządy terytorialne w średnich miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze uzyskają niezbędne wsparcie, które służyć będzie wzmocnieniu ich potencjału administracyjnego oraz zarządczego. Ponadto zostaną wdrożone działania, których celem jest poprawa systemu zarządzania, finansowania, programowania oraz koordynowania działań społeczno-gospodarczych⁹. Dalsza polityka regionalna, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia dla wyżej opisanych obszarów problemowych, powinna w głównej mierze

⁹ *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 14 lutego 2017 r., Warszawa 2017.

koncentrować się na interwencjach publicznych tak aby powiązać cele województw, subregionów oraz całego kraju. Tworzone dokumenty strategiczne dla tych miast muszą obejmować spójne narzędzia stymulowania rozwoju gospodarczego, społecznego i ludzkiego. Programy wsparcia należy ukierunkować na potrzeby na poziomie lokalnym, ale także indywidualnym, tak aby wzmocnić koncentrację interwencji publicznych za pomocą optymalnie dobranych instrumentów. Bez systematycznego wsparcia obszary problemowe nie poradzą sobie z negatywnymi skutkami procesów społeczno-gospodarczych.

Sytuacja małych miast

W analizie warto wspomnieć o ciężkiej sytuacji małych miast na badanym obszarze. Trudna sytuacja występująca w tych jednostkach wynika głównie z utraty dotychczasowych funkcji ekonomicznych na rzecz miast większych, stanowiących ośrodek gminny bądź powiatowy. W większości, małe miasta posiadają wysokie walory przyrodnicze lub kulturowe w postaci zabytków. Nie jest to jednak wystarczające, aby uniknąć degradacji społecznej, która na tych obszarach występuje. Dodatkowo poziom zaawansowania infrastruktury jest bardzo niski, co wynikać może z inwestowania w większe ośrodki takie jak miasta powiatowe.

Małe miasta z obszaru Sudety (jest ich ponad 40) to: Bardo, Bogatynia, Boguszów Gorce, Bolków, Bystrzyca Kłodzka, Duszniki Zdrój, Głuszyca, Gryfów Śląski, Jaworzyna Śląska, Jedlina Zdrój, Kowary, Kudowa Zdrój, Łądek Zdrój, Leśna, Lubawka, Lubomierz, Lwówek Śląski, Mieroszów, Międzyzlesie, Mirsk, Niemcza, Nowogrodziec, Olszyna, Piechowice, Pieńsk, Pieszyce, Piława Górna, Polanica Zdrój, Radków, Stronie Śląskie, Strzegom, Szczawno Zdrój, Szczytna, Szklarska Poręba, Świeradów Zdrój, Świerzawa, Węgliniec, Wleń, Wojcieszów, Zawidów, Ziębice, Złoty Stok, Żarów. Część z nich to uzdrowiska lub tereny przemysłowe, które – aby poprawić ich sytuację – wymagają zaawansowanej rewitalizacji.

Infrastruktura mieszkaniowa

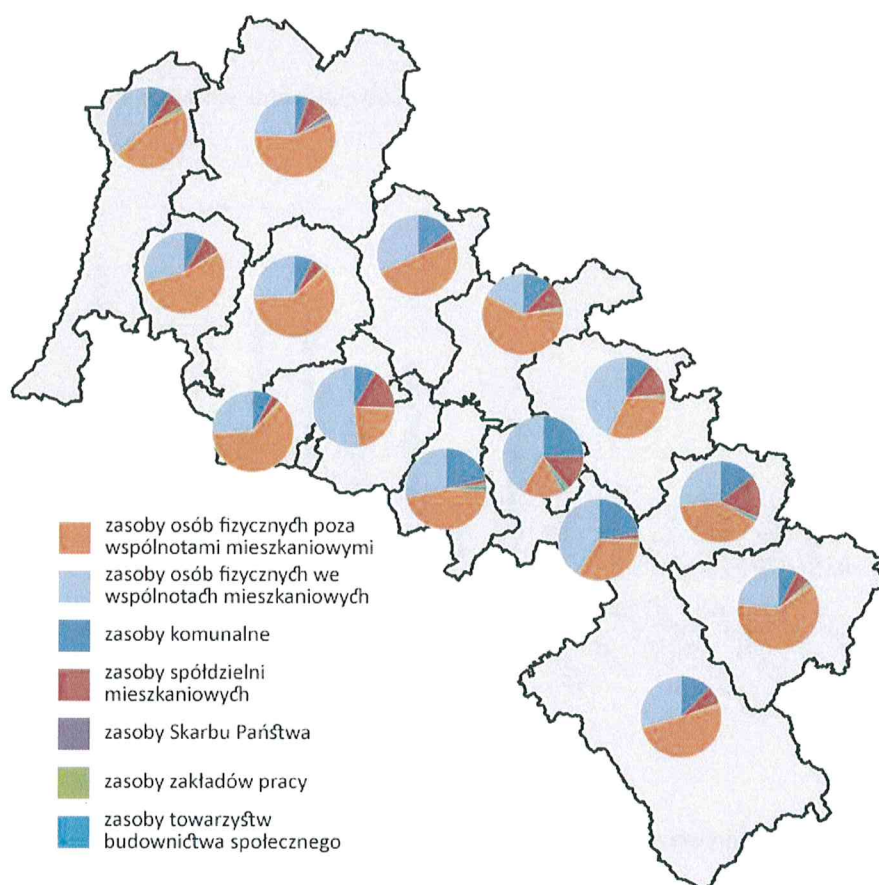
Według stanu na 31 XII 2016 roku zasoby mieszkaniowe w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim liczyły odpowiednio 260 897 i 212 938 mieszkań o powierzchni użytkowej 17 068 890 m² oraz 15 502 616 m². Łączna liczba zasobów mieszkaniowych w analizowanym obszarze stanowiła 41% zasobów mieszkaniowych województwa dolnośląskiego.

Tabela 10. Warunki mieszkaniowe w subregionie wałbrzyskim i w subregionie jeleniogórskim wyrażone liczbą izb w 1 mieszkaniu, przeciętną liczbą osób na 1 mieszkanie oraz przeciętną powierzchnią użytkową 1 mieszkania według powiatów w okresie 2005-2016 (stan na 31 XII)

Powiat	Liczba izb w 1 mieszkaniu		Liczba osób na 1 mieszkanie		Powierzchnia użytkowa 1 mieszkania [m ²]	
	2005	2016	2005	2016	2005	2016
bolesławiecki	3,98	4,09	3,05	2,87	72,9	78,6
jaworski	3,80	3,92	3,07	2,86	70,4	74,0
jeleniogórski	3,89	4,03	2,88	2,58	75,4	81,5
kamienogórski	3,27	3,44	2,87	2,64	60,3	64,4
lubański	3,83	3,96	2,94	2,73	68,0	72,2
lwówecki	3,89	4,03	2,93	2,78	73,8	77,4
zgorzelecki	3,80	3,87	2,90	2,68	67,3	70,5
złotoryjski	3,83	3,96	3,10	2,84	70,2	74,1

miasto Jelenia Góra	3,53	3,55	2,63	2,29	63,0	64,7
dzierżoniowski	3,43	3,49	2,77	2,59	61,5	63,5
kłodzki	3,50	3,58	2,77	2,52	65,9	68,7
świdnicki	3,51	3,63	2,88	2,65	64,8	68,6
wałbrzyski	3,13	3,39	2,59	2,56	56,2	65,7
ząbkowicki	3,74	3,86	2,99	2,78	74,1	77,1
miasto Wałbrzych	—	3,11	—	2,27	—	54,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rysunek 7. Zasoby mieszkaniowe według form własności w powiatach subregionu wałbrzyskiego i subregionu jeleniogórskiego (stan na 31 XII 2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Najwięcej mieszkań pozostawało w zasobie osób fizycznych – 188 700 w subregionie wałbrzyskim oraz 172 059 w subregionie jeleniogórskim, co stanowiło odpowiednio 72,3% oraz 80,8% wszystkich zasobów mieszkaniowych na danym obszarze. Łączna powierzchnia mieszkań należących do osób fizycznych w analizowanych subregionach to ponad 27 mln m², co stanowi prawie 33% ogólnej powierzchni użytkowej mieszkań w województwie dolnośląskim. Zasoby spółdzielni mieszkaniowych w 2016 roku wynosiły 28 639 mieszkań w subregionie wałbrzyskim oraz 17 201 mieszkań w subregionie jeleniogórskim. Zasoby komunalne natomiast to 38 806 mieszkań w subregionie wałbrzyskim oraz 20 586 mieszkań

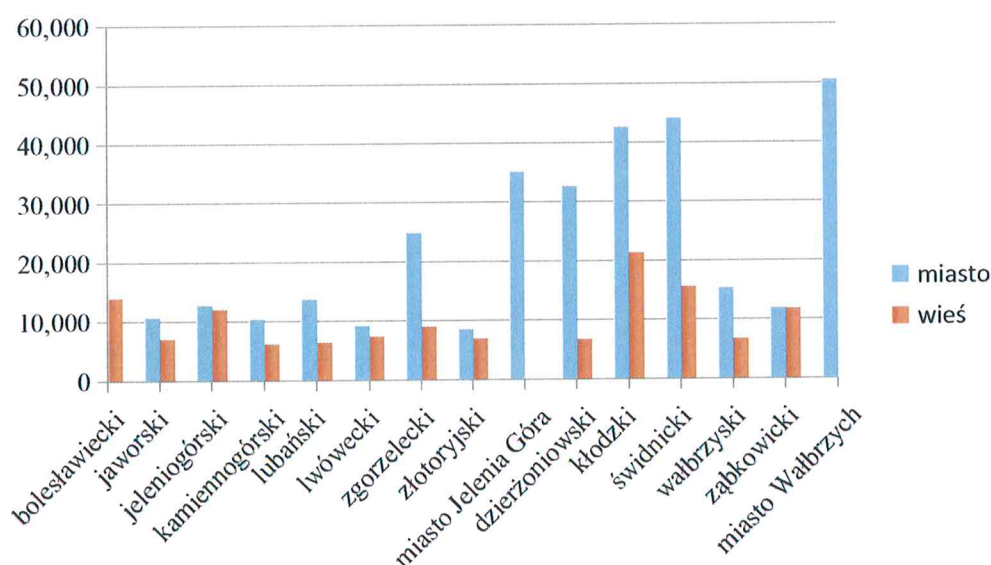
w subregionie jeleniogórskim. Najmniejszy udział stanowiły mieszkania będące w zasobie Skarbu Państwa – 470 mieszkań w subregionie wałbrzyskim oraz 784 mieszkania w subregionie jeleniogórskim.

W miastach subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego w 2016 roku zlokalizowanych było odpowiednio 197 408 oraz 143 014 mieszkań o powierzchni ponad 11 mln m² oraz 9 mln m². Na terenach wiejskich znajdowało się 62 889 oraz 69 924 mieszkań (5 mln m² oraz 6 mln m² powierzchni użytkowej mieszkań). Łączna liczba mieszkań w miastach omawianych subregionów stanowiła 40% miejskich zasobów mieszkaniowych w województwie dolnośląskim oraz 4% w Polsce. Natomiast mieszkania na wsi to 46% wiejskich zasobów dolnośląskich oraz 3% krajowych.

Z ogólnej puli zasobów mieszkaniowych w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim 72% lokali mieszkalnych zlokalizowanych było na terenach miast. W miastach na prawach powiatu: Wałbrzychu i Jeleniej Górze skupionych było 25% mieszkań spośród wszystkich zasobów miejskich.

Najwięcej miejskich zasobów mieszkaniowych odnotowano w miastach: Wałbrzych (50 582 mieszkań), Jelenia Góra (35 194 mieszkań) oraz Świdnica (24 082 mieszkania). Natomiast największa liczba mieszkań na wsi została zanotowana w gminach wiejskich: Kłodzko (6 113 mieszkań), Świdnica (5 518 mieszkań), Nowa Ruda (4 396 mieszkań).

Wykres 29. Zasoby mieszkaniowe w miastach i na wsi w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim według powiatów (stan na 31 XII 2016)

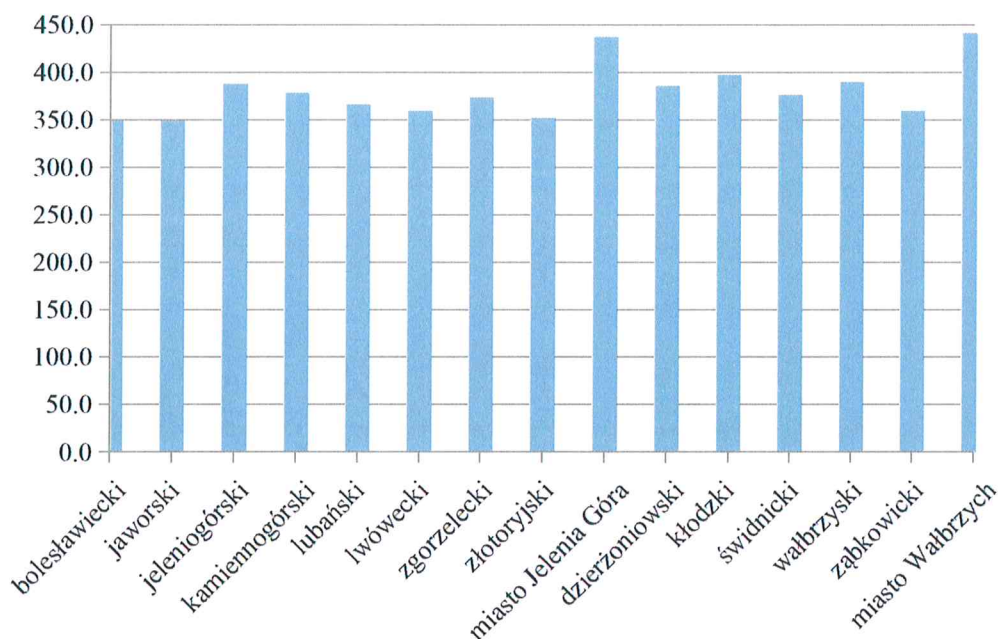

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2005-2016 na obszarze subregionu wałbrzyskiego oraz jeleniogórskiego nastąpił wzrost zasobów mieszkaniowych. W analizowanym obszarze zasoby mieszkaniowe wzrosły odpowiednio o 11 318 i 12 033 mieszkań (wskaźnik dynamiki 105 i 106). Wzrost ten następował jednak wolniej niż w Polsce (wskaźnik dynamiki 112) oraz województwie dolnośląskim (wskaźnik dynamiki 114).

Zasoby mieszkaniowe w największym stopniu zostały powiększone w gminie miejskiej Szklarska Poręba (wskaźnik dynamiki 128), Polanica-Zdrój (wskaźnik dynamiki 117) oraz w gminach wiejskich: Jeżów Sudecki (wskaźnik dynamiki 129), Warta Bolesławiecka (wskaźnik dynamiki 118), Mysłakowice (wskaźnik dynamiki 117), Świdnica (wskaźnik dynamiki 117). Najmniejszy przyrost liczby mieszkań w porównaniu z 2005 rokiem odnotowano w gminach wiejskich: Mściwojów, Lubań, Stare Bogaczowice, Ciepłowody oraz w gminie miejsko-wiejskiej Lubomierz.

Wykres 30. Zasoby mieszkaniowe (mieszkania) na 1000 mieszkańców w subregionach wałbrzyskim oraz jeleniogórskim według powiatów (stan na 31 XII 2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

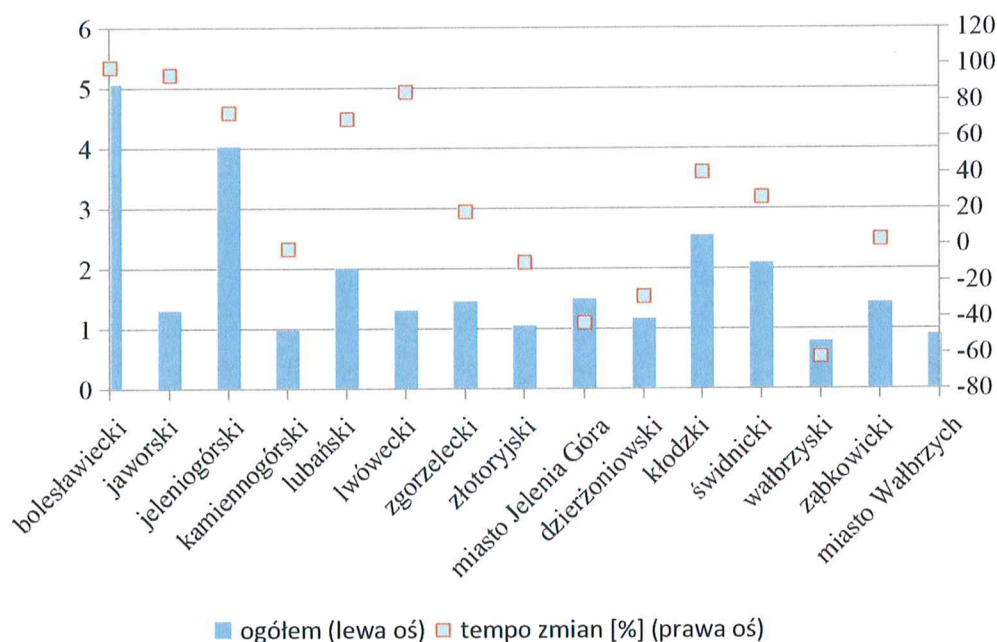
Analizując zasoby mieszkaniowe w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim należy również uwzględnić stopień wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne. Rosnący odsetek mieszkań wyposażonych w urządzenia techniczno-sanitarne wskazuje na poprawę warunków mieszkaniowych ludności w tych subregionach, przy czym tempo zmian nie było zadowalające.

W subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim w 2016 roku w wodociąg wyposażonych było łącznie 98% mieszkań, w ustęp i łazienkę odpowiednio 92% oraz 89%. Centralne ogrzewanie posiadało 75% mieszkań, natomiast gaz sieciowy – 62%. Tylko 72% ludności korzystało z sieci kanalizacyjnej. Należy zauważyć, że pomiędzy miastem a wsią utrzymywały się znaczne dysproporcje w wyposażeniu mieszkań w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne, na niekorzyść wsi.

Pod koniec roku 2016 w obszarze subregionu wałbrzyskiego oddano do użytkowania 1 117 mieszkań o powierzchni 118 202 m², natomiast w subregionie jeleniogórskim 1 305 o powierzchni 140 689 m². Wszystkie nowo oddane mieszkania w analizowanym obszarze stanowiły 15% mieszkań oddanych do użytkowania w województwie dolnośląskim. W formach budownictwa oddawanych do użytkowania dominowały mieszkania indywidualne realizowane z przeznaczeniem na użytek własny inwestora, które stanowiły 52% wszystkich mieszkań przekazanych do eksploatacji w omawianym obszarze. Natomiast mieszkania indywidualne realizowane na sprzedaż lub wynajem stanowiły 18%. Łączna liczba mieszkań indywidualnych na omawianym obszarze stanowiła 32% mieszkań indywidualnych na Dolnym Śląsku i wzrosła o 34% w stosunku do roku 2005.

W porównaniu z 2005 rokiem najwięcej mieszkań przekazanych do eksploatacji w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim odnotowano w gminie miejskiej Szklarska Poręba, w której liczba mieszkań wzrosła trzynastokrotnie. W 33 gminach analizowanego obszaru zaobserwowano tendencję spadkową mieszkań oddanych do użytkowania. Spadek ten był największy w gminach miejskich: Szczawno-Zdrój (spadek o 97%), Piława Górna (spadek o 91%), Karpacz (spadek o 88%), Kłodzko (spadek o 79%), gminie wiejskiej Osiecznica (spadek o 71%) oraz gminach miejsko-wiejskich: Złoty Stok (spadek o 77%) i Lądek-Zdrój (spadek o 76%).

Wykres 31. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców w 2016 roku oraz procentowa zmiana nowo oddanych do użytku mieszkań w porównaniu z rokiem 2005 w subregionach wałbrzyskim oraz jeleniogórskim według powiatów (stan na 31 XII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Jakość życia

Analizując poziom jakości życia w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim porównano wskaźnik syntetyczny obliczony dla każdego powiatu w latach 2013-2016.

Czynnikami determinującymi jakość życia są: sytuacja materialna, zdrowie, kultura, rynek pracy, środowisko oraz inwestycje w polepszanie tej jakości, które zostały przedstawione za pomocą następujących cech diagnostycznych (dobór autorski):

- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto,
- personel pracujący (lekarze) wg podstawowego miejsca pracy na 1 mieszkańca,
- imprezy organizowane w powiecie w ciągu roku na 1 mieszkańca,
- wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję ogółem na 1 mieszkańca,
- liczba pracujących na 1 mieszkańca,
- udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem,
- wydatki majątkowe inwestycyjne na 1 mieszkańca.

W celu zestandaryzowania zmiennych zastosowano metodę unitaryzacji. Aby uzyskać miarę syntetyczną, dokonano uśrednienia wartości wybranych cech.

Agregat przyjmuje wartości [0;1], w związku z tym do interpretacji wskaźnika posłużyła poniższa klasyfikacja:

Wartość wskaźnika jakości życia	Jakość życia
$x > 0,80$	Bardzo dobra
$0,60 < x < 0,80$	Dobra
$0,40 < x < 0,60$	Średnia
$0,20 < x < 0,40$	Słaba
$x < 0,20$	Bardzo słaba

Najniższy wskaźnik syntetyczny jakości życia w 2013 roku zaobserwowano w powiecie kłodzkim (0,23), w 2014 – w powiecie dzierzoniowskim (0,25), w 2015 – powiecie wałbrzyskim (0,30), a w 2016 roku w powiecie jeleniogórskim (0,28). Odwrotną sytuację prezentowało miasto na prawach powiatu Jelenia Góra, które cechowało się najwyższą jakością życia w latach 2013, 2015 oraz 2016 osiągając wskaźnik syntetyczny odpowiednio na poziomie 0,50, 0,66, 0,63, a także powiat kamiennogórski w 2014 roku ze wskaźnikiem jakości życia równym 0,52.

W latach 2013-2016 wskaźnik syntetyczny jakości życia wykazywał stale rosnącą tendencję w powiatach: bolesławieckim, świdnickim oraz mieście na prawach powiatu Wałbrzych, przy czym żaden badany powiat nie został sklasyfikowany w kategorii bardzo dobrej pod względem jakości życia, a w kategorii dobrej – jedynie miasto Jelenia Góra.

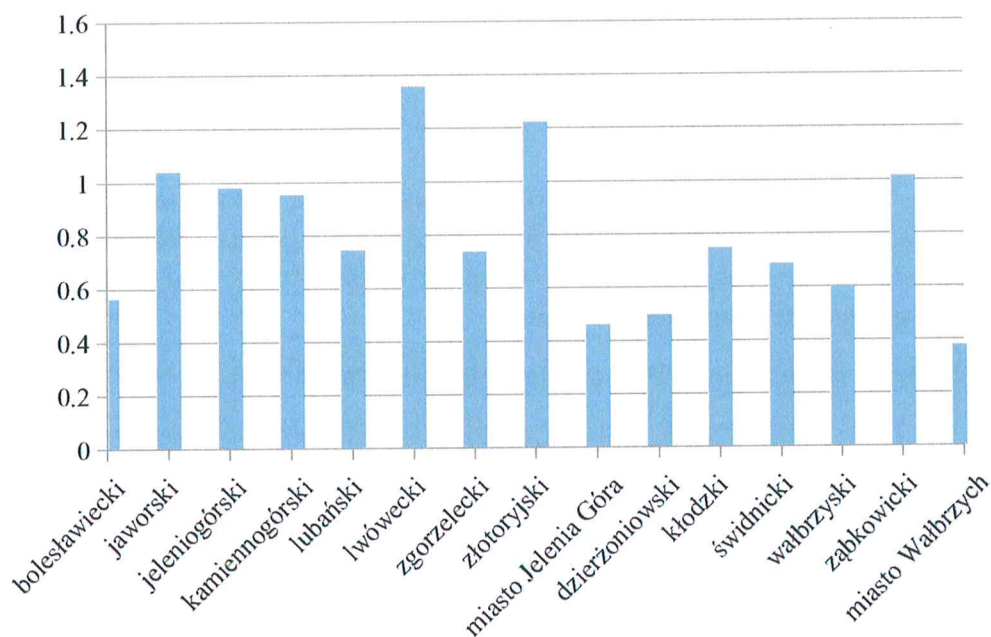
Tabela 11. Klasyfikacja powiatów subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego zgodnie ze wskaźnikiem jakości życia

Jakość życia	2013	2014	2015	2016
Bardzo dobra	—	—	—	—
Dobra	—	—	miasto Jelenia Góra	miasto Jelenia Góra
Średnia	lwówecki ząbkowicki złotoryjski miasto Jelenia Góra miasto Wałbrzych	jaworski kamiennogórski zgorzelecki miasto Jelenia Góra miasto Wałbrzych	jaworski kamiennogórski zgorzelecki złotoryjski miasto Wałbrzych	jaworski kamiennogórski świdnicki miasto Wałbrzych
Słaba	bolesławiecki dzierzoniowski jaworski jeleniogórski kamiennogórski kłodzki lubański świdnicki wałbrzyski zgorzelecki	bolesławiecki dzierzoniowski jeleniogórski kłodzki lubański lwówecki świdnicki wałbrzyski ząbkowicki złotoryjski	dzierzoniowski jeleniogórski kłodzki lubański lwówecki świdnicki wałbrzyski ząbkowicki złotoryjski	bolesławiecki dzierzoniowski jeleniogórski kłodzki lubański lwówecki wałbrzyski ząbkowicki zgorzelecki złotoryjski
Bardzo słaba	—	—	—	—

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Kolejnym wskaźnikiem, na który zwrócono uwagę jest liczba organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, fundacji działających na badanym obszarze. Na wykresie 32 zaprezentowano organizacje, instytucje i placówki, których działania adresowane są do społeczności lokalnych. Najwięcej takich ośrodków przypadających na 1000 mieszkańców znajduje się w powiecie lwóweckim oraz złotoryjskim.

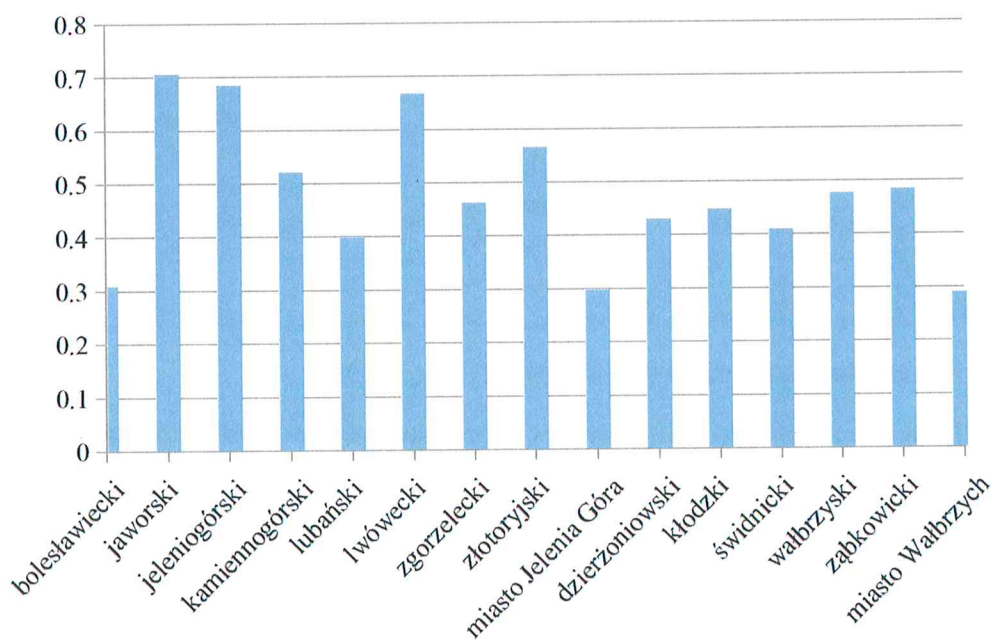
Wykres 32. Organizacje, instytucje i placówki, których działania adresowane są do społeczności lokalnych na 1000 mieszkańców w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim według powiatów (stan na 2018)

Źródło: <http://bazy.ngo.pl/spolecznosc-lokalna> (dostęp: 23.07.2018).

Organizacje, instytucje i placówki działające w obszarze rozwój lokalny przedstawiono na wykresie 33.

Wykres 33. Organizacje, instytucje i placówki działające w obszarze rozwój lokalny na 1000 mieszkańców w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim według powiatów (stan na 2018)

Źródło: <http://bazy.ngo.pl/rozwoj-lokalny> (dostęp: 23.07.2018).

Środowisko naturalne

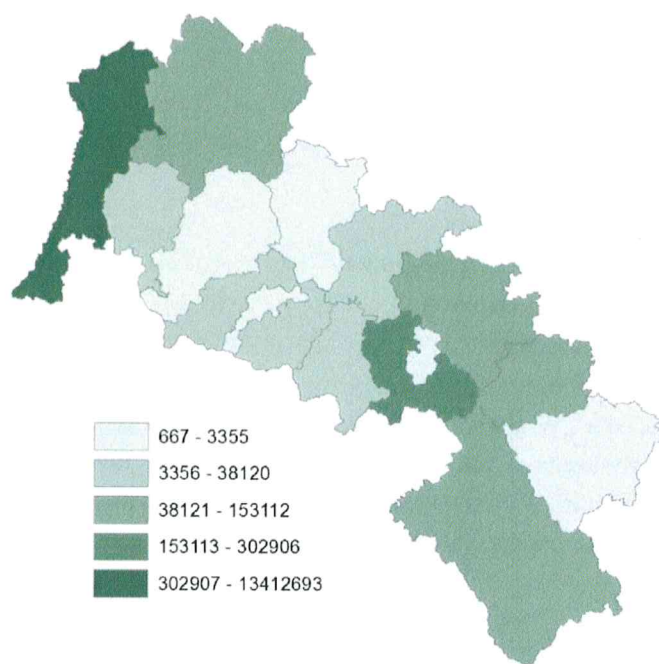
Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych

Omawiany obszar posiada cenne walory przyrodnicze, m.in.: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu czy obszary Natura 2000, które odgrywają istotną rolę jako ekosystemy zapewniające równowagę systemów przyrodniczych. Ponadto, w przypadku parków krajobrazowych są to dodatkowo wartości historyczne i kulturowe oraz zachowanie i popularyzacja warunków zrównoważonego rozwoju.

Łączna powierzchnia obszarów prawnie chronionych w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim wynosiła w 2017 roku odpowiednio 105 159 ha oraz 66 034 ha, co stanowiło 46% ogółu obszarów prawnie chronionych na Dolnym Śląsku.

Najwięcej obszarów prawnie chronionych znajduje się w gminach miejsko-wiejskich Bystrzyca Kłodzka (14 037 ha) oraz Stronie Śląskie (11 318 ha).

Obszary prawnie chronione nie występują w gminach: Dzierżoniów, Piława Górna, Jawor, Mściwojów, Wądroże Wielkie, Kłodzko, Nowa Ruda, Świeradów-Zdrój, Lubań, Platerówka, Świdnica, Jaworzyna Śląska, Żarów, Kamieniec Ząbkowicki, Zawidów, Pieńsk, Sulików, Zgorzelec, Złotoryja, Bolesławiec (stan na rok 2016).

Rysunek 8. Obszary prawnie chronione w subregionie wałbrzyskim oraz subregionie jeleniogórskim według powiatów [ha] (stan na 31 XII 2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Obecność obszarów prawnie chronionych w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim znacząco wpływa na rozwój społeczno-gospodarczy analizowanego obszaru. Główną funkcją obszarów chronionych jest ochrona zasobów przyrody, której to funkcji muszą być podporządkowane wszelkie inne działalności gospodarcze i pozagospodarcze. Z tego względu obszary przyrodniczo cenne powinny podlegać ochronie w zakresie niezbędnym do podtrzymania funkcji kapitału naturalnego czy restytucji. Ponadto, w celu racjonalnego gospodarowania na obszarach chronionych należy ściśle powiązać funkcje społeczno-gospodarcze ze środowiskiem przyrodniczym w taki sposób, aby nie doprowadzić do utraty potencjału tego środowiska. Utrata zasobów środowiska ma często charakter nieodwracalny i w dłuższej perspektywie może pozbawić analizowane subregiony szans rozwojowych.

Formy ochrony przyrody mają wyszczególnione dopuszczalne i zabronione rodzaje gospodarowania w postaci licznych zakazów i restrykcji regulowanych przez ustawę o ochronie przyrody, jak na przykład ograniczenia dotyczące inwestycji budowlanych i infrastrukturalnych czy ograniczenia w zmianie komponentów środowiska naturalnego. Ograniczenia dotyczące możliwości gospodarowania na obszarach chronionych dotyczą w szczególności przedsięwzięć o zwiększonej intensyfikacji gospodarowania. Najostrzejsze rygory ochronne stosowane są w parkach narodowych oraz rezerwach przyrody.

Rozwój społeczno-gospodarczy na obszarach chronionych powinien opierać się na zasadach trwałości i zrównoważenia. Występowanie obszarów prawnie chronionych daje szansę rozwoju subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego, która wynika z możliwości prowadzenia specyficznych rodzajów działalności gospodarczej, jak na przykład ekoturystyka, agroturystyka, turystyka uzdrowska czy rowerowa. Dodatkowym kierunkiem rozwoju obszarów cennych przyrodniczo jest przedsiębiorczość pozarolnicza, taka jak drobny przemysł i rzemiosło skojarzone środowiskowo.

Obecność obszarów chronionych może mieć stymulujący wpływ na lokalną gospodarkę, tj. ekologizacja tradycyjnych form gospodarowania, pozyskanie wybranych pożytków pozaekonomicznych (np. uzdrowiska), rozwój nowoczesnych form turystyki, rozwój rolnictwa ekologicznego oraz wzrost wartości nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych. Ponadto, w rozwoju społeczno-gospodarczym istotne są również niewymierne korzyści pozaekonomiczne, jak bogactwo środowiska przyrodniczego czy bogactwo kulturowe. Obszarów prawnie chronionych nie należy zatem utożsamiać jedynie z ograniczeniami w osiągnięciu wysokiego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego. Obecność tych obszarów powinno się traktować jako szansę na poprawę poziomu wzrostu tego rozwoju oraz jako szansę na podniesienie jego konkurencyjności¹⁰.

Warto podkreślić, że na badanym obszarze w zakresie współpracy turystycznej i uzdrowskiej funkcjonują:

- Dolnośląski Klaster Turystyczny
- Klaster innowacyjny „Dla zdrowia-Sudety”
- Klaster Wytwórców Regionalnych
- Klaster Wołowina Sudecka
- Karkonosko-Izerski Klaster Turystyczny.

Ponadto należy wymienić Klaster „Wałbrzyskie Surowce” oraz Klaster ICT.

W dalszym ciągu, zwłaszcza w transgranicznym paśmie Sudetów, istnieje silna potrzeba szerokiej współpracy w formie klastrow m.in. w zakresie turystyki i funkcji uzdrowskich. Potrzeba ta jest również akcentowana w przeprowadzonym badaniu ankietowym wśród JST.

Stan i jakość powietrza

Kluczowym czynnikiem wpływającym na stan środowiska naturalnego jest jakość powietrza i związany z tym poziom jego zanieczyszczenia. Według wieloletnich analiz jakości powietrza, największy wpływ na występowanie przekroczeń standardów jakości powietrza ma emisja z sektora komunalnego i mieszkaniowego, czyli tzw. niska emisja oraz transport drogowy. Głównym źródłem zanieczyszczeń trafiających do powietrza są zanieczyszczenia pochodzące z procesu spalania paliw stałych w budynkach mieszkalnych, w niskoefektywnych instalacjach starej generacji tj.: w domowych piecach, paleniskach czy lokalnych kotłowniach. O skali problemu związanego z niską emisją świadczą bardzo duże różnice w mierzonej emisji zanieczyszczeń między okresem letnim a zimowym, szczególnie w centrach miast o starej zabudowie i indywidualnym ogrzewaniu mieszkań.

Największe zanieczyszczenie powietrza omawianych subregionów zaobserwowano pyłem zawieszonym PM₁₀, benzo(a)pirenem, arsenem oraz ozonem. Problemy wynikają przede wszystkim z oddziaływania emisji ze spalania paliw do celów grzewczych powodujące kumulowanie się

¹⁰ A. Zielińska, *Gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych w Polsce w kontekście rozwoju zrównowagowanego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2013.

zanieczyszczeń w przyziemnej warstwie atmosfery (PM10, benzo(a)piren). Przyczyną powstawania arsenu jest oddziaływanie emisji z zakładów przemysłowych. Ozon natomiast powstaje w wyniku oddziaływania naturalnych źródeł emisji lub zjawisk niezwiązanych z działalnością człowieka. Najwyższe stężenie pyłem zawieszonym oraz benzo(a)pirenem przypada na sezon zimowy, przy niekorzystnych warunkach meteorologicznych – znacznym spadku temperatury powietrza, warunkach bezwietrznych i bezopadowych. Druga substancja – arsen – charakteryzuje się całorocznym wysokim poziomem zanieczyszczenia w wyniku emisji ze źródeł technologicznych. Natomiast najwyższe stężenie ozonem przypada w sezonie letnim w czasie wysokiego nasłonecznienia¹¹. Źródłem zanieczyszczeń jest również emisja liniowa, czyli transport drogowy. W województwie dolnośląskim stanowi on 53% rocznej emisji dwutlenku azotu, 47% tlenku węgla oraz 22% PM10¹².

Ryzyko przekroczenia dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń w powietrzu zostało przedstawione w tabeli 12.

Tabela 12. Wykaz gmin w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim, na terenie których stwierdzono ryzyko przekroczeń lub przekroczenia poziomów dopuszczalnych lub docelowych substancji w powietrzu w 2018 roku

Zagrożenie	Obszar, na którym wystąpiło ryzyko przekroczenia
ryzyko wystąpienia przekroczenia średniorocznego poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM10	Jelenia Góra, Kłodzko (gmina miejska), Nowa Ruda (gmina miejska), Bogatynia
ryzyko wystąpienia przekroczenia 24-godzinne poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM10	Wałbrzych, Bolesławiec (gmina miejska), Dzierżonów (gmina miejska), Głogów (gmina miejska), Jelenia Góra, Mysłakowice, Podgórzyn, Kłodzko (gmina miejska), Kłodzko (gmina wiejska), Nowa Ruda (gmina miejska), Nowa Ruda (gmina wiejska), Radków, Lubań (gmina miejska), Lwówek Śląski, Strzegom, Świdnica (gmina miejska), Żarów, Szczawno-Zdrój, Kamieniec Ząbkowicki, Ząbkowice Śląskie, Bogatynia, Złotoryja (gmina miejska)
ryzyko wystąpienia przekroczenia średniorocznego poziomu docelowego dla benzo(a)pirenu	Wałbrzych, bolesławiecki, dzierzoniowski, jaworski, Jelenia Góra, jeleniogórski, kamiennogórski, kłodzki, lubański, lwówecki, świdnicki, wałbrzyski, ząbkowicki, zgorzelecki, złotoryjski
ryzyko wystąpienia przekroczenia średniorocznego poziomu docelowego dla arsenu	Złotoryja (gmina wiejska)
ryzyko wystąpienia przekroczenia 8-godzinne poziomu docelowego dla ozonu	Jelenia Góra, jeleniogórski, Kamienna Góra (gmina wiejska), Lubawska, Bystrzyca Kłodzka, Duszniki-Zdrój, Lądek-Zdrój, Lewin Kłodzki, Polanica-Zdrój, Stronie Śląskie, Szczytna, Leśna, Gryfów Śląski, Lubomierz, Mirsk

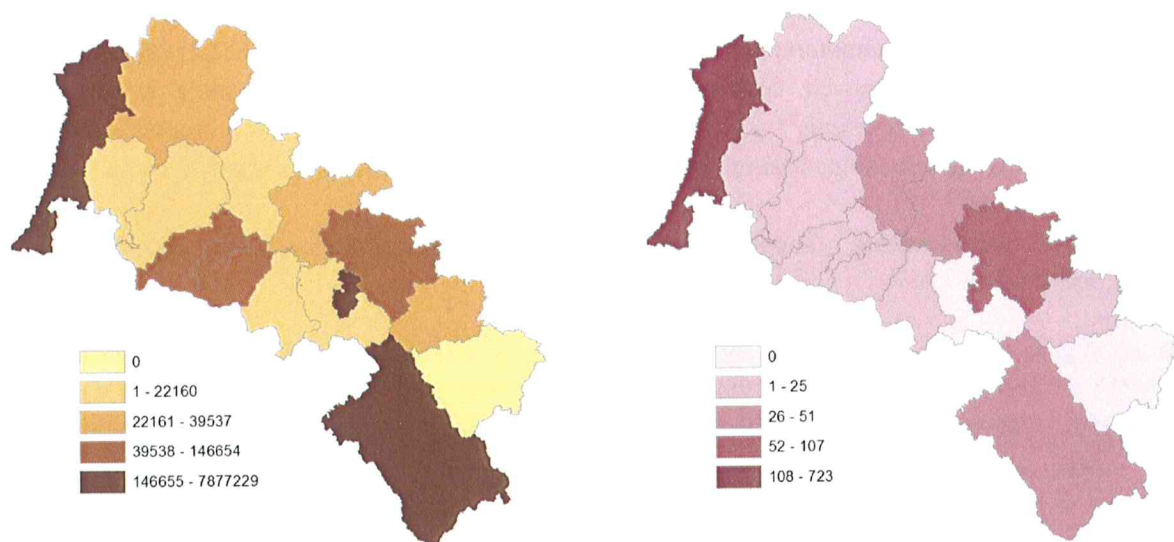
Źródło: opracowanie własne na podstawie Powiadomienia nr 07/2018 o ryzyku przekroczenia poziomu dopuszczalnego lub poziomu docelowego zanieczyszczeń powietrza opracowanego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu w dniu 18 maja 2018 roku.

Przekroczenia wartości normatywnych, obserwowane z reguły na więcej niż jednej stacji, świadczą o konieczności prowadzenia na obszarze subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego działań na rzecz zmniejszenia stężeń pyłu w powietrzu, nałożonych Programem ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego, mających na celu osiągnięcie dopuszczalnych i docelowych poziomów substancji w powietrzu poprzez ograniczenie emisji szkodliwych substancji. W rzeczywistości środki przeznaczone do walki z niską emisją przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej są niejednokrotnie niewystarczające. W celu przewyższenia zjawiska niskiej emisji potrzebne jest

¹¹ Powiadomienie nr 07/2018 o ryzyku przekroczenia poziomu dopuszczalnego lub poziomu docelowego zanieczyszczeń powietrza opracowanego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu w dniu 18 maja 2018 roku.

¹² https://www.wroclaw.pios.gov.pl/pliki/komunikaty/10_rzeczy_o_jakosci_powietrza_na_DLN.pdf (dostęp: 24.08.2018)

zdecydowanie działanie nie tylko na szczeblu wojewódzkim, ale również krajowym (Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) programów priorytetowych wspierających bezpośrednio działania osób fizycznych.

Rysunek 9. Emisja zanieczyszczeń gazowych (mapa po lewej stronie) i pyłowych (mapa po prawej stronie) pochodzenia przemysłowego w subregionach wałbrzyskim oraz jeleniogórskim według powiatów w t/r (stan na 31 XII 2016)

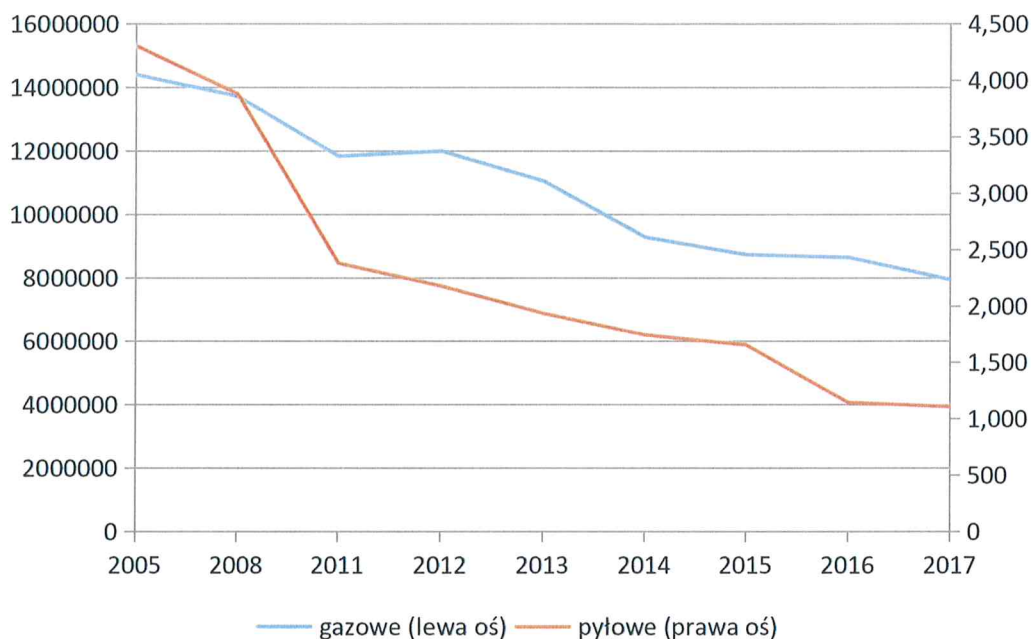
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zanieczyszczenia gazowe oraz pyłowe pochodzenia przemysłowego na terenie subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego w 2017 roku stanowiły odpowiednio 66% oraz 58% zanieczyszczeń wytworzonych przez województwo dolnośląskie. Największym emitorem zanieczyszczeń jest powiat zgorzelecki, który wytwarza 90% zanieczyszczeń gazowych oraz 60% zanieczyszczeń pyłowych omawianych subregionów. Powiatem, który nie ma udziału w emisjach zanieczyszczeń zarówno gazowych, jak i pyłowych jest powiat ząbkowicki. Spowodowane jest to brakiem na tym obszarze obiektów przemysłowych emitujących takie zanieczyszczenia.

W 2017 roku emisja zanieczyszczeń gazowych zmalała o 26% w subregionie wałbrzyskim oraz o 46% w subregionie jeleniogórskim w stosunku do roku 2005. Dla porównania na Dolnym Śląsku spadek ten wynosił 33%, natomiast w Polsce emisja zanieczyszczeń utrzymywała się na stałym poziomie. Analogicznie, emisja zanieczyszczeń pyłowych analizowanych subregionów spadła odpowiednio o 79% i 72%. Wynik ten był wyższy od spadku emisji zanieczyszczeń pyłowych dla Polski (68%). W województwie dolnośląskim natomiast emisja zanieczyszczeń w porównaniu z rokiem 2005 spadła o 76%.

Emisję zanieczyszczeń gazowych i pyłowych pochodzenia przemysłowego na terenie subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego w analizowanym okresie przedstawia wykres 34.

Wykres 34. Emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych pochodzenia przemysłowego w subregionie wałbrzyskim oraz subregionie jeleniogórskim [t/r] w latach 2005-2017

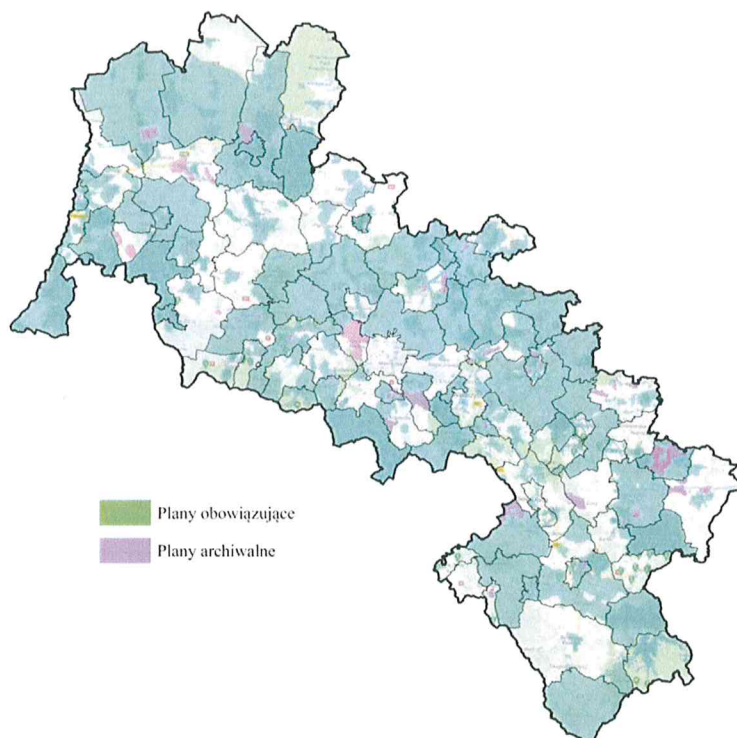

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zagospodarowanie przestrzenne

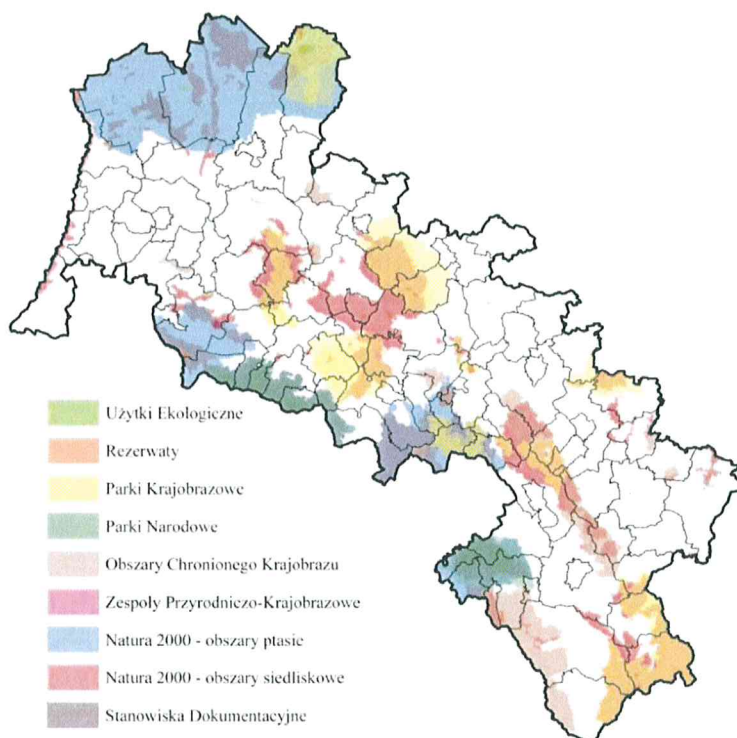
Większość gmin subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego posiada obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Część z nich jest pokryta w 100% planami miejscowymi, a w pozostałych można zaobserwować tendencję rosnącą. Istnieje jednak spora powierzchnia terenów nieobjętych planami miejscowymi.

Podstawowym powodem braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest niedostateczna ilość środków finansowych w budżetach gmin, która mogłaby być przeznaczona na ten cel. Ponadto, ograniczeniem dla pewnych kierunków rozwoju przestrzennego subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego są liczne obszary chronione, do których należą: parki krajobrazowe, parki narodowe, obszary „Natura 2000”, itp. Jak widać na rysunkach 10 i 11 większość gmin w niewielkim stopniu pokrytych planami miejscowymi to obszary chronione, np. północna część powiatu bolesławieckiego, gmina Mirsk, Lewin Kłodzki czy Lubomierz.

Rysunek 10. Zasięg miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim według gmin (stan na V 2018)

Źródło: opracowanie własne na podstawie LEX Miejsce Planów Zagospodarowania Przestrzennego.

Rysunek 11. Obszary chronione w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim według gmin (stan na V 2018)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>, (dostęp 22.05.2018).

W 2016 roku udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem dla subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego wynosił odpowiednio 59,4% (1 388 planów) oraz 73,2% (1 096 planów). Dla porównania ten sam wskaźnik wynosił 62,1% dla Dolnego Śląska, a 30,2% dla Polski.

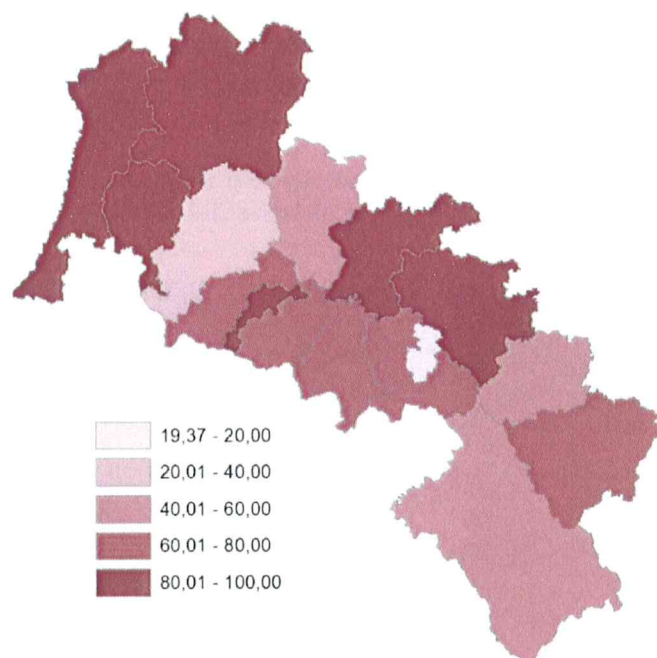
Tabela 13. Liczba miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz udział powierzchni objętej obowiązującymi planami w powierzchni ogółem w Polsce, Dolnym Śląsku oraz w subregionach województwa dolnośląskiego (stan na 31 XII)

Nazwa	MPZP ogółem [szt.]		udział powierzchni objętej obowiązującymi MPZP w powierzchni ogółem [%]	
	2009	2016	2009	2016
Polska	36 193	49 360	25,6	30,2
województwo dolnośląskie	4 214	5 895	51,7	62,1
subregion jeleniogórski	834	1 096	66,5	73,2
subregion legnicko-głogowski	759	897	49,8	53,9
subregion wałbrzyski	951	1 388	46,4	59,4
subregion wrocławski	1 428	2 111	43,8	58,9
subregion miasto Wrocław	242	403	41,0	56,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego posiadają niemal wszystkie gminy. Gminami, które są pokryte w 100% miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego są gminy miejskie: Jawor, Zawidów, Polanica-Zdrój, Kowary, Boguszów-Gorce, Bolesławiec, Złotoryja, gminy wiejskie: Sulików, Dobromierz, Warta Bolesławiecka, Męcinka, Jeżów Sudecki, Siekierczyn, Bolesławiec, Lubań, Kamieniec Ząbkowicki, Gromadka, Mściwojów, Osiecznica, gminy miejsko-wiejskie: Bolków, Żarów, Międzylesie, Złoty Stok, Mieroszów, Pieńsk, Olszyna, Bogatynia, Węgliniec, Lubawka, Świerzawa, Szczytna, Stronie Śląskie, Radków, Wleń, Nowogrodziec, Strzegom. Najmniejszym pokryciem planistycznym w 2018 roku odznaczają się gminy wiejskie: Janowice Wielkie (10%), Stare Bogaczowice (5%), Lewin Kłodzki (4,5%) oraz gminy miejsko-wiejskie: Bystrzyca Kłodzka (9%), Bardo (5,9%), Mirsk (0,1%)¹³.

W latach 2009-2016 największą procentową zmianę udziału powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w ogólnej powierzchni odnotowano w gminie Pieszyce (zmiana rodzaju jednostki terytorialnej z gminy miejskiej na miejsko-wiejską) z 1,7% do 52%, gminie miejsko-wiejskiej Niemcza (z 0,5% do 12,3%) oraz gminie wiejskiej Stoszowice (z 0,3% do 8,7%).

Rysunek 12. Powierzchnia subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego według powiatów [%] (stan na 30 IV 2018)

Źródło: Formularz ankietowy dla JST (gminy lub powiatu).

Na dzień 31 XII 2016 roku w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim 1 miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego posiadało 5 samorządów, 10 posiadało od 2 do 5 planów, zaś 8 gmin od 6 do 10, w 30 gminach znajdowało się od 11 do 20 planów miejscowych, w 27 gminach od 21 do 50 planów, w 12 gminach od 51 do 100 planów. Na terenie 2 gmin obowiązywało powyżej 100 planów. Gminą, która nie posiadała żadnego planu miejscowego była gmina wiejska Platerówka.

Analizując liczbę obowiązujących planów miejscowych w subregionie wałbrzyskim i jeleniogórskim warto również zwrócić uwagę na miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego będące w trakcie sporządzania w dniu 31 XII 2016 roku. W analizowanym okresie w województwie dolnośląskim odnotowano 840 projektów planów miejscowych, z czego 189 w subregionie wałbrzyskim oraz 140 w subregionie jeleniogórskim. Największą liczbę 20 planów miejscowych będących w przygotowaniu odnotowano w gminie wiejskiej Świdnica (z czego 4 to projekty planów, których sporządzanie trwało dłużej niż 3 lata). W 29 gminach omawianych subregionów nie odnotowano projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Łączna powierzchnia gruntów rolnych, dla których pod koniec 2016 roku zmieniono w planach przeznaczenie na cele nierolnicze w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskich wyniosła odpowiednio 10 321 ha oraz 6 808 ha. Ten sam wskaźnik dla województwa dolnośląskiego wyniósł 16 894 ha. Gminami, w których najwięcej gruntów rolnych zmieniło przeznaczenie na cele nierolnicze były: gmina wiejska Świdnica (967 ha) oraz gminy miejsko-wiejskie: Międzylesie (1 372 ha) i Łądek-Zdrój (921 ha). W 26 gminach nie zmieniono przeznaczenia na cele nierolnicze żadnego z gruntów rolnych.

Łączna powierzchnia gruntów leśnych, dla których pod koniec 2016 roku zmienione zostało w planach przeznaczenie na cele nieleśne w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim wyniosła odpowiednio 528 ha oraz 11 031 ha. Ten sam wskaźnik dla województwa dolnośląskiego wyniósł 12 999 ha. Jak można zaobserwować przekształcone grunty leśne subregionu jeleniogórskiego stanowiły 85% gruntów tego typu Dolnego Śląska; dotyczyło to przede wszystkim gminy wiejskiej Osiecznica, w której zmieniło przeznaczenie na cele nieleśne 10 615 ha, co stanowi 96% przekształconych gruntów subregionu jeleniogórskiego. W 54 gminach nie zmieniono przeznaczenia na cele nieleśne żadnego z gruntów leśnych.

Głównymi problemami dotyczącymi zagospodarowania przestrzennego wskazywanymi w badaniu ankietowym JST przeprowadzonym na potrzeby przygotowania diagnozy były: niedobór uzbrojonych terenów, przygotowanych pod inwestycje (72% ankietowanych), braki w zakresie infrastruktury transportowej (61% ankietowanych) oraz przewaga terenów rolniczych, leśnych i innych chronionych (61% ankietowanych).

Ponadto wymieniano: problemy z własnością gruntów znajdujących się w zasobach państwowych agencji, problemy realizacji inwestycji celu publicznego spowodowane skomplikowaną procedurą przejęcia gruntów przez gminę, brak zgody na wyłączenie gruntów z użytkowania rolnego na terenach wiejskich, problem wysokich opłat za wyłączenie z użytkowania rolnego obszarów znajdujących się głównie w granicach administracyjnych miasta. Dodatkowymi problemami zagospodarowania przestrzennego zanotowanymi na obszarach jednostek samorządów terytorialnych były:

- nadmierna powierzchnia ogródków działkowych,
- znaczne obszary stanowiące tereny zagrożenia powodziowego,
- konieczność zmiany miejscowych planów zagospodarowania terenu, a także czasochłonność zmiany tychże planów,
- braki w zakresie infrastruktury przesyłowej i transportowej,
- gmina objęta obszarem Natury 2000,
- brak wolnych terenów inwestycyjnych.

W celu stworzenia spójnej polityki przestrzennej gmin subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego niezbędne jest podjęcie zintegrowanych, systemowych działań w zakresie transportu oraz optymalizacji rozmieszczenia podstawowych funkcji w ramach całego obszaru Porozumienia Sudety 2030. Ponadto, należy zespolic i porównać, różnorodne i dotąd samodzielne rysunki miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wspomniana różnorodność jest wynikiem braku spójności między poszczególnymi planami gmin: w metodologii, granicach gmin, stopniu szczegółowości, itp. Pewne różnice mogą wynikać z rozbieżności czasowej powstawania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, odmiennych uwarunkowań i wymogów, co do zawartości opracowań planistycznych. Ponadto, kolejnym niekorzystnym zjawiskiem jest możliwość fragmentarycznego opracowania planów zagospodarowania, w szczególności przez różnych autorów. Dla obszaru Sudety ważne jest zatem uzgodnienie wspólnej standaryzacji zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie wypracowania wspólnej legendy uwzględniającej aktualne uwarunkowania prawne. Opracowanie to umożliwiłoby ujednolicenie stosowanych zapisów planów w części rysunkowej, a co za tym idzie bilansowanie terenów w obrębie obszaru Sudety, porównywanie ze sobą danych, czy wykonywanie wspólnych analiz w przyszłości. Sukcesywne wdrażanie nowych zasad (przy aktualizacji planów) sporządzania rysunków miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pozwoli na bardziej skuteczną koordynację polityki przestrzennej obszaru, zwłaszcza w gminach sąsiadujących.

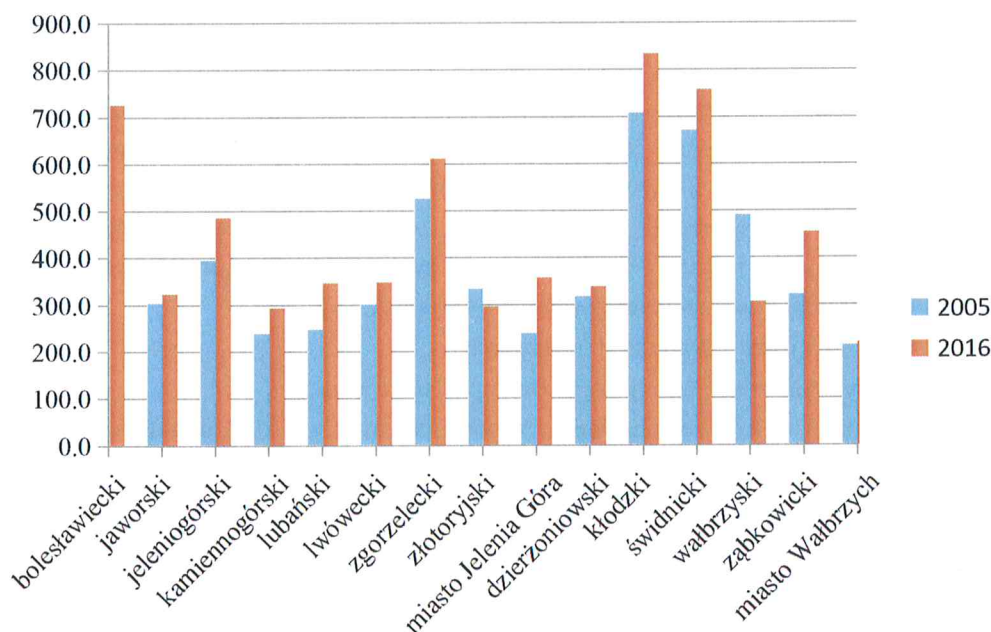
Infrastruktura techniczna

Infrastruktura wodociągowa

Subregiony wałbrzyski i jeleniogórski są zwodociągowane w 92%. Na koniec 2016 roku z sieci wodociągowej korzystało odpowiednio 612 779 oraz 516 763 osób. W stosunku do 2005 roku liczba ludności korzystająca z sieci wodociągowej wzrosła o 15%. Średnie zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w analizowanym okresie zmalało z 29,3m³ do 26,8 m³ w subregionie wałbrzyskim oraz z 29,1m³ do 26,0 m³ w subregionie jeleniogórskim.

W latach 2005-2016 nastąpiła poprawa infrastruktury wodociągowej – długość sieci wodociągowej zwiększyła się odpowiednio o 16% w subregionie wałbrzyskim oraz 21% w subregionie jeleniogórskim. Natomiast w województwie dolnośląskim oraz w Polsce wskaźnik ten wynosił odpowiednio 21% i 23%. Największą zmianę w długości czynnej sieci rozdzielczej zaobserwowano w gminie wiejskiej Stoszowice (ponad 3 razy większa długość sieci w stosunku do 2005 roku).

Wykres 35. Długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej w subregionie wałbrzyskim i subregionie jeleniogórskim [km] według powiatów (stan na 31 XII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

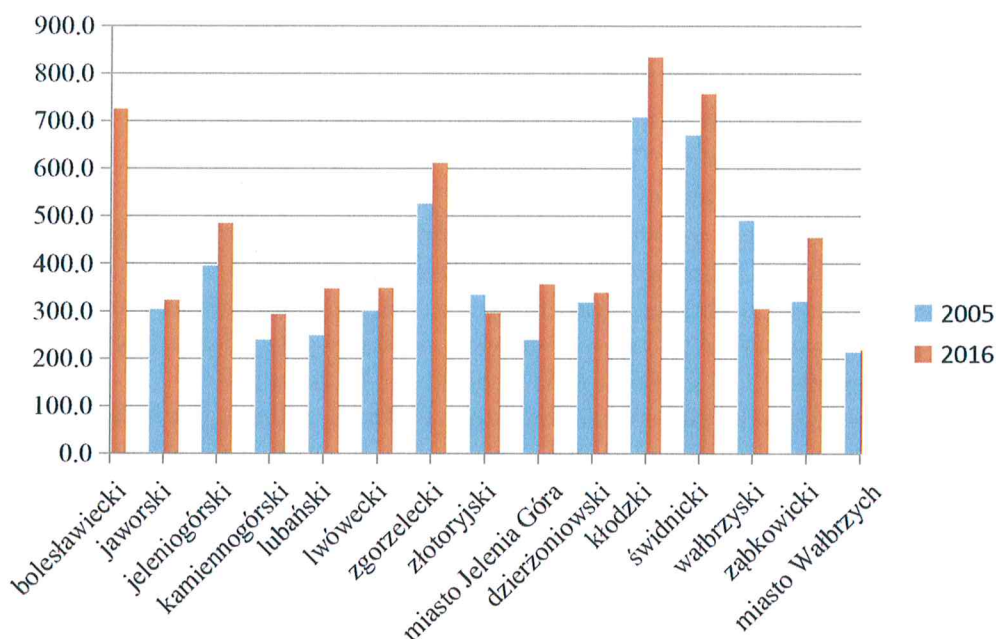
Pokrycie infrastrukturą wodociągową subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego nie jest pełne. Nadal występują braki w sieci wodociągowej, zwłaszcza na obszarach wiejskich – w ponad 32% gminach wiejskich oraz 35% gminach miejsko-wiejskich z wodociągów korzysta mniej niż 80% mieszkańców. Najmniej ludności korzystającej z wodociągów (29%) zaobserwowano w gminie wiejskiej Stara Kamienica.

Infrastruktura kanalizacyjna

Całkowita długość czynnej sieci kanalizacyjnej w roku 2016 wyniosła 1 999,4 km w subregionie wałbrzyskim oraz 3 004,5 km w subregionie jeleniogórskim i obejmowała 72% mieszkańców analizowanego obszaru.

W latach 2005-2016 nastąpiła poprawa infrastruktury kanalizacyjnej – długość czynnej sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 62% w subregionie wałbrzyskim oraz 84% w subregionie jeleniogórskim. Dla porównania wskaźnik ten na Dolnym Śląsku oraz w Polsce wzrósł odpowiednio o 72% i 92%. W kilku gminach wiejskich zanotowano brak sieci kanalizacyjnej w 2005 roku oraz poprawę ich stopnia skanalizowania w 2016 roku – Jeżów Sudecki (23,7 km w 2016), Stara Kamienica (34,8 km w 2016), Lubań (0,7 km w 2016), Platerówka (12,7 km w 2016), Sulików (29,1 km w 2016), Stare Bogaczowice (25,4 km w 2016).

Wykres 36. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w subregionie wałbrzyskim i subregionie jeleniogórskim [km] według powiatów (stan na 31 XII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Subregiony wałbrzyski i jeleniogórski nie mają w pełni zorganizowanego systemu kanalizacji sanitarnej. Braki w kanalizacji, występujące zwłaszcza na obszarach wiejskich, przekładają się na szereg negatywnych zjawisk w sferze środowiskowej, jak zanieczyszczenie cieków wodnych i gleb. Gminy, w których mniej niż połowa mieszkańców korzysta z kanalizacji, stanowią ponad 60% gmin wiejskich oraz niecałe 50% gmin miejsko-wiejskich. Najmniej skanalizowanym obszarem jest gmina wiejska Lubań – tylko 1% ludności posiada dostęp do kanalizacji.

Infrastruktura drogowa

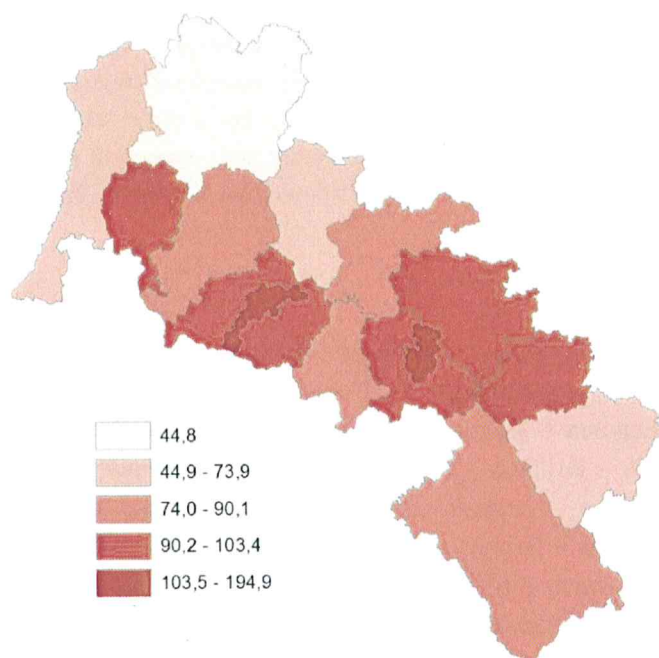
Przez obszar objęty Strategią przebiega autostrada A4 (granica państwa (Niemcy) – **Jędrzychowice – Zgorzelec – Godziszów – Bolesławiec – Krzyżowa – Krzywa – Chojnów – Lubiatów – Złotoryja** – Legnica – Legnickie Pole – Mikołajowice – **Wądroże Wielkie – Budziszów Wielki** – Łagiewniki Średzkie – Jarosław – Kostomłoty – Kąty Wrocławskie – Pietrzykowice – Wrocław – Bielany Wrocławskie – Krajków – Brzezimierz – Owczary – Przylesie – Prądy – Dąbrówka Górna – Gogolin – Krapkowice – Olszowa – Nogowczyce – Łany – Kleszczów – Gliwice – Zabrze – Ruda Śląska – Chorzów – Katowice – Mysłowice – Jaworzno – Chrzanów – Trzebinia – Rudno – Balice – Kraków – Wieliczka – Szarów – Bochnia – Brzesko – Tarnów – Dębica – Ropczyce – Rzeszów – Nowa Wieś (koło Jasionki) – Łańcut – Przeworsk – Jarosław – Radymno – Korczowa – granica państwa (Ukraina)) oraz drogi krajowe:

- nr 3 (Świnoujście – Nowa Sól – Lubin – Legnica – **Bolków – Jelenia Góra – Jakuszyce** – granica państwa (Czechy))
- nr 5 (Nowe Marzy – Bydgoszcz – Gniezno – Poznań – Leszno – Wrocław – **Strzegom – Bolków – Kamienna Góra – Lubawka** – granica państwa (Czechy))
- nr 8 (granica państwa (Czechy) – **Kudowa-Zdrój – Kłodzko – Ząbkowice Śląskie** – Magnice – Nadarzyn – Warszawa – Radzymin – Wyszów – Ostrów Mazowiecka – Zambrów – Białystok – Korycin – Augustów – Suwałki – Budzisko – granica państwa (Litwa))
- nr 30 (**Zgorzelec – Lubań – Gryfów Śląski – Pasiecznik – Jelenia Góra**)
- nr 33 (**Kłodzko – Międzyzlesie** – granica państwa (Czechy))

- nr 34 (**Świebodzice – Dobromierz**)
- nr 35 (**granica państwa (Czechy) – Mieroszów – Wałbrzych – Świebodzice – Świdnica – Wrocław**)
- nr 46 (**Kłodzko – Nysa – Niemodlin – Opole – Ozimek – Lubliniec – Blachownia – Częstochowa – Janów – Szczekociny**)
- nr 94 (**Zgorzelec – Bolesławiec – Chojnów – Legnica – Prochowice – Wrocław – Brzeg – Opole – Strzelce Opolskie – Toszek – Pyskowice – Bytom – Będzin – Sosnowiec – Dąbrowa Górnicza – Olkusz – Kraków – Wieliczka – Targowisko – Bochnia – Brzesko – Wojnicz – Tarnów – Pilzno – Dębica – Ropczyce – Rzeszów – Łańcut – Jarosław – Radymno – Korczowa**),

jak również drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne. Ponadto, na Dolnym Śląsku jest obecnie budowana droga ekspresowej S3 (około 36 km) na odcinku Legnica – Bolków. Planowana trasa S3 docelowo skróci czas podróży do południowej granicy kraju w Lubawce, ponieważ kontynuacją inwestycji będzie odcinek drogi ekspresowej S3 z Bolkowa do Lubawki wraz z obwodnicą Kamiennej Góry.

Stan techniczny dróg subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego jest bardzo zróżnicowany – od dróg o nawierzchni twardej ulepszonej po drogi gruntowe. W 2016 roku subregiony wałbrzyski oraz jeleniogórski był pokryte przez 1 881,5 km oraz 2 054,1 km dróg powiatowych o nawierzchni twardej, co łącznie stanowi 49% długości dróg całego województwa dolnośląskiego. Natomiast długość dróg powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej wynosiła odpowiednio 1 841,5 km oraz 2 007,8 km, co stanowiło 48% dróg o ulepszonej nawierzchni na Dolnym Śląsku. Łączna długość dróg o nawierzchni gruntowej to 101,8 km.

Rysunek 13. Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej [km] na 100km² w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim według powiatów (stan na 31 XII 2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W omawianym obszarze można zaobserwować dotkliwe wykluczenie komunikacyjne znacznych fragmentów obszaru Porozumienia Sudety 2030, wymagające podjęcia odpowiednich przedsięwzięć drogowych, tj. efektywnego połączenia subregionu wałbrzyskiego i jeleniogórskiego z siecią autostrad oraz dróg ekspresowych, usprawnienia komunikacji pomiędzy subregionami czy usprawnienia funkcjonowania komunikacji wokół miast poprzez budowę obwodnic.

Oprócz wykluczenia drogowego na obszarze subregionów wałbrzyskiego i jeleniogórskiego można zaobserwować również wykluczenie kolejowe. Sieć kolejowa i towarzysząca jej infrastruktura na analizowanym obszarze wymaga systemowej rozbudowy i modernizacji linii, które ułatwią oraz przyspieszą komunikację pomiędzy największymi miastami analizowanego obszaru. Jednym z najważniejszych problemów występujących na odcinkach przebiegających przez analizowany obszar jest: zły stan infrastruktury kolejowej przeznaczonej do obsługi podróżnych, który nie spełnia podstawowych standardów technicznych, funkcjonalnych i użytkowych wymaganych dla osiągnięcia wysokiej jakości i sprawności obsługi pasażerów. Wpływa to bezpośrednio na małą atrakcyjność transportu kolejowego, a także niską jakość oferty przewozowej oraz bezpieczeństwo podróżnych. Kolejnym problemem są niskie parametry techniczne i eksploatacyjne na liniach, jak na przykład brak elektryfikacji, zły stan nawierzchni oraz brak infrastruktury zapewniającej bezpieczeństwo na skrzyżowaniach kolejowo-drogowych.

Formy współpracy JST

W diagnozie obszaru warto podkreślić zróżnicowaną i szeroką współpracę między JST. Poniżej przedstawione zostaną formy współpracy oraz członkowie poszczególnych porozumień.

Tabela 14. Organizacje i ich członkowie

Nazwa organizacji	Członkowie
Autonomiczny Region Energetyczny Sudety (ARES)	Duszniki-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Polanica-Zdrój, Szczytna
Dolnośląska Organizacja Turystyczna	Gmina Miejska Duszniki Zdrój, Gmina Prusice, Siechnice, Twardogóra, Powiat Lwówecki, Wrocławski, Starostwo Powiatowe Dzierżoniów, Jelenia Góra, Kłodzko, Lubąń, Urząd Gminy i Miasta Lwówek Śląski, Węgliniec, Bardo, Bystrzyca Kłodzka, Głogów, Głuszyca, Gryfów Śląski, Lądek-Zdrój, Mirsk, Urząd Gminy Kamieniec Żąbkowski, Kamienna Góra, Krośnice, Oława, Podgórzyn, Radków, Sulików, Grębocice, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Urząd Miasta Bolesławiec, Chojnów, Jelenia Góra, Kudowa Zdrój, Oborniki Śląskie, Polanica-Zdrój, Wrocław, Zgorzelec, Złotoryja, Urząd Miejski Jawor, Karpacz, Kowary, Milicz, Oleśnica, Oława, Strzegom, Szklarska Poręba, Środa Śląska, Świdnica, Wałbrzych, Wołów, Żąbkowice Śląskie
Euroregion Glacensis	powiaty: dzierżoniowski, kłodzki, wałbrzyski, żąbkowski; po stronie czeskiej – powiaty: Hradec Králové, Trutnov, Rychnov n. Kněžnou, Náchod, Ústí n. Orlicí, Pardubice, Svitavy, Šumperk, Semily i Jeseník
Euroregion Nysa	Gmina Bolesławiec, Gromadka, Janowice Wielkie, Jeżów Sudecki, Kamienna Góra, Marciszów, Mysłakowice, Osiecznica, Paszowice, Podgórzyn, Siekierczyn, Stara Kamienica, Sulików, Zgorzelec, Złotoryja, Gmina i Miasto Węgliniec, Bolków, Gryfów Śl., Lubawka, Lubomierz, Lwówek Śl., Mirsk, Nowogrodziec, Pieńsk, Świerzawa, Wleń, Bogatynia, Miasto Bolesławiec, Gozdnicza, Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Karpacz, Kowary, Leśna, Lubąń, Olszyna, Piechowice, Szklarska Poręba, Świeradów-Zdrój, Wojcieszów, Zawidów, Zgorzelec, Złotoryja, Powiat bolesławiecki, kamiennogórski, lubański, lwówecki, miasto Jelenia Góra, zgorzelecki
Dzierżoniowski Klaster Energii	Powiat dzierżoniowski, Bielawa, Dzierżoniów, Łagiewniki, Niemcza, Pieszyce, Piława Górna
Karkonoski Klaster Energii	Jeżów Sudecki, Karpacz, Kowary, Mysłakowice, Piechowice, Podgórzyn, Szklarska Poręba
Lokalna Grupa Działania	Gmina Lądek Zdrój, Bystrzyca Kłodzka, Stronie Śląskie, Kłodzko,

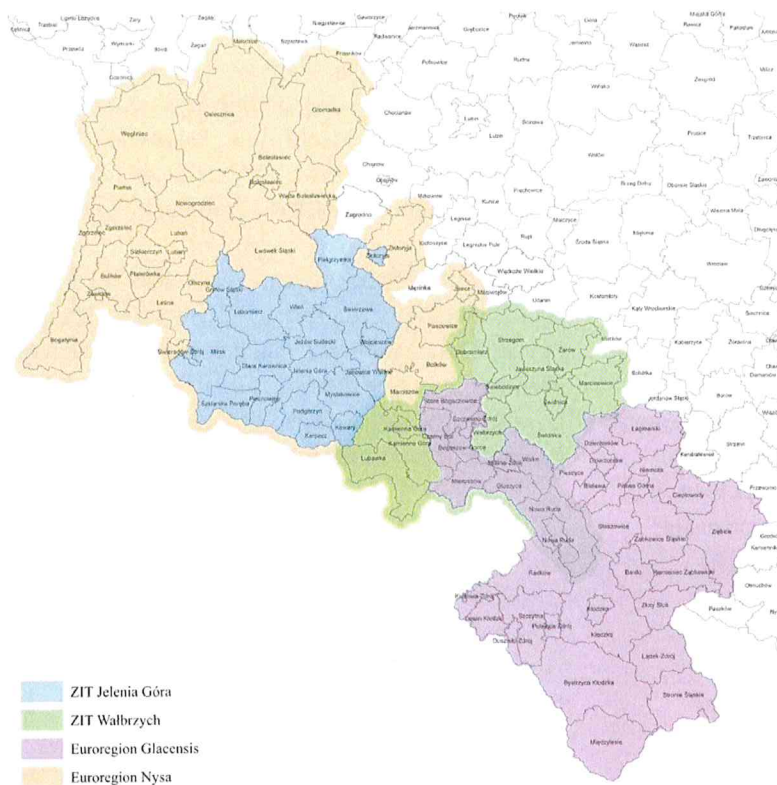
Kłodzka Wstęga Sudetów	Lewin Kłodzki, Kudowa Zdrój, Radków, Międzyzlesie, Szczytna, Polanica Zdrój, Duszniki Zdrój
Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Ducha Gór	Gmina Janowice Wielkie, Jelenia Góra, Karpacz, Kowary, Mysłakowice, Piechowice, Podgórzyn, Szklarska Poręba
Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Izerskie	Gmina Jeżów Sudecki, Lubań, Platerówka, Siekierczyn, Stara Kamienica, Sulików, Warta Bolesławiecka, Zgorzelec, Miasto i Gmina Gryfów Śląski, Leśna, Lubomierz, Lwówek Śląski, Mirsk, Nowogrodziec, Olszyna, Wleń, Miasto Świeradów-Zdrój, Zawidów
Lokalna Grupa Działania Kwiat Lnu	Gmina Boguszów – Gorce, Czarny Bór, Kamienna Góra, Lubawka, Marciszów, Mieroszów, Stare Bogaczowice, Szczawno – Zdrój
Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Kaczawskie	Gmina Bolków, Krotoszyce, Legnickie Pole, Męcinka, Mściwojów, Paszowice, Pielgrzymka, Ruja, Świerzawa, Wądroże Wielkie, Wojcieszków, Zagrodno, Złotoryja wiejska, Miasto Wojcieszków, Złotoryja
Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Sowiogórskie	Gmina Głuszyca, Jedlina Zdrój, Nowa Ruda, Pieszyce, Walim
Lokalna Grupa Działania Qwsi	Gmina Bardo, Ciepłowody, Kamieniec Ząbkowicki, Stoszowice, Ząbkowice Śląskie, Ziębice, Złoty Stok
Lokalna Grupa Działania Szlakiem Granitu	Gmina Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Świdnica, Żarów, Kostomłoty, Udanin
Lokalna Grupa Działania Ślężanie	Gmina Dzierżoniów, Jordanów Śląski, Łagiewniki, Marcinowice, Mietków, Niemcza, Sobótka
Lokalna Grupa Działania Wrzosowa Kraina	Gmina Chocianów, Chojnów, Lubin, Przemków, Gromadka, Bolesławiec
Lokalna Organizacja Turystyczna Aglomeracja Wałbrzyska	Gmina Kamienna Góra, Nowa Ruda, Mieroszów, Walim, Głuszyca, Wałbrzych, Jedlina-Zdrój, Powiat Wałbrzyski, Miasto Świdnica
Lokalna Organizacja Turystyczna Księstwo Świdnicko-Jaworskie	Miasto Świdnica, Świebodzice, Gmina Świdnica, Jawor, Żarów, Bolków, Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Stoszowice
Ogólnopolskie Stowarzyszenie Gmin Cysterskich	Gmina Kuźnia Raciborska, Marianowo, Krzęcin, Stare Czarnowo, Koronowo, Recz, Sieroszewice, Trzebnica, Bierzwnik, Sulejów, Węgorzyno, Wąchock, Bardo, Pełczyce, Bledzew, Cedynia, Jemielnica, Kamieniec Ząbkowicki, Koprzywnica, Moryń, Bukowina Tatrzańska, Wągrowiec, Kamienna Góra
Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej SANIKOM	Gmina Lubawka, miasto Kamienna Góra, gmina Kamienna Góra, Czarny Bór, Męcinka, Jawor, Mściwojów, Paszowice, Pielgrzymka, Stare Bogaczowice, Marciszów, Wądroże Wielkie, Świerzawa, Wojcieszków, Boguszów-Gorce, Bolków, Mieroszów, Lwówek Śląski, miasto Złotoryja, gmina Złotoryja, Zagrodno
Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Lubaniu	Lubań (gmina miejska), Lubań (gmina wiejska), Zgorzelec (gmina miejska), Zgorzelec (gmina wiejska), Siekierczyn, Olszyna, Gryfów, Nowogrodziec, Węglińiec, Pieńsk, Zawidów, Sulików, Platerówka, Leśna
Stowarzyszenia Gmin Polska Sieć Energie Cités	Barciany, Besko, Bielawa, Bielsko-Biała, Bydgoszcz, Chorzele, Cieszyn, Ciechanowiec, Cyców, Częstochowa, Dąbrowa Górnicza, Dzierżoniów, Elk, Gierałtowice, Grybów, Jasło, Kalisz, Kościerzyna, Laszki, Miechów, Milanówek, Niemenczyn, Niepołomice, Nowa Dęba, Nowy Sącz, Pałecznicza, Piaseczno, Pilzno, Poddębice, Pruszcz Gdański, Raciechowice, Radomsko, Siemiatycze, Słupsk, Sztum, Śrem, Warszawa, Zarszyn, Żory, Żyraków
Stowarzyszenie Gmin Ceramicznych Rzeczypospolitej Polskiej	Gmina Miejska Bolesławiec, Gmina i Miasto Nowogrodziec, Jaworzyna Śląska, Gmina Osiecznica, Warta Bolesławiecka, Bolesławiec
Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych	Gmina Świeradów-Zdrój, Szczawno-Zdrój, Polanica-Zdrój, Kudowa Zdrój, Łądek-Zdrój, Jelenia Góra, Duszniki-Zdrój

Stowarzyszenie Gmin Ziemi Kłodzkiej	Gmina Bardo, Bystrzyca Kłodzka, Duszniki Zdrój, Kłodzko, Kudowa Zdrój, Łądek Zdrój, Lewin Kłodzki, Międzyzlesie, Nowa Ruda, Polanica Zdrój, Radków, Stronie Śląskie, Szczytna, Złoty Stok
Stowarzyszenie Kaczawskie	Bolków, Męcinka, Mściwojów, Paszowice, Wądroże Wielkie, Jawor, Pielgrzymka, Świerzawa, Wojcieszów, Złotoryja (gmina miejska), Złotoryja (gmina wiejska), Zagrodno, Krotoszyce, Legnickie Pole, Ruja
Stowarzyszenie Turystyczne Gmin Gór Sowich	Urząd Gminy Stoszowice, Urząd Miejski Pieszyce, Dzierżoniów – gmina wiejska, Urząd Miasta Dzierżoniów, Urząd Miasta Bielawa
Stowarzyszenie Ziemia Dzierżoniowska	Powiat Dzierżoniowski, Gmina Bielawa, Dzierżoniów, Łagiewniki, Niemcza, Pieszyce, Piława Górna, Gmina Miejska Dzierżoniów
Wałbrzyski Klaster Energetyczny	Powiat Świdnicki, Wałbrzych
Zgorzelecki Klaster Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii i Efektywności Energetycznej	Zgorzelec (gmina miejska), Zgorzelec (gmina wiejska)
Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Aglomeracji Jeleniogórskiej	Gmina Karpacz, Kowary, Piechowice, Szklarska Poręba, Wojcieszów, Złotoryja, Gryfów Śląski, Lubomierz, Mirsk, Wleń, Świerzawa, Janowice Wielkie, Jeźów Sudecki, Mysłakowice, Podgórzyn, Stara Kamienica, Pielgrzymka, miasto Jelenia Góra
Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gmina Kamienna Góra, Lubawka, Nowa Ruda, Świebodzice, Boguszów-Gorce, Szczawno-Zdrój, Czarny Bór, Głuszyca, Mieroszów, Walim, miasto Wałbrzych, Jedlina-Zdrój, Stare Bogaczowice, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Żarów, Dobromierz, Marcinowice, Świdnica
Związek Gmin Karkonoskich	Gmina Mysłakowice, Podgórzyn, Karpacz, Kowary, Szklarska Poręba, Piechowice, Jeźów Sudecki
Związek Gmin KWISA	Miasto Lubań, Bolesławiec, Gmina Olszyna, Leśna, Gryfów, Lubomierz, Mirsk, Siekierczyn, Lubań, Osiecznica, Warta Bolesławiecka, Nowogrodzic, Bolesławiec, Lwówek Śląski, Wleń

Źródło: opracowanie własne.

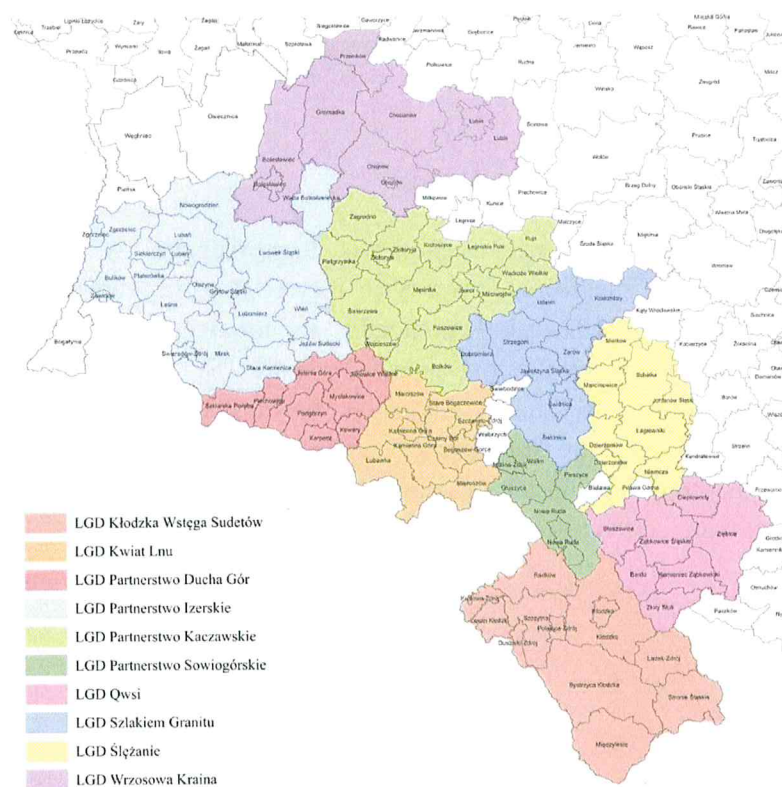
Na rysunkach 14-17 przedstawiono odpowiednio:

- zasięg współpracy jednostek samorządu terytorialnego w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne oraz euroregiony (rysunek 14)
- zasięg współpracy jednostek samorządu terytorialnego w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim – Lokalne Grupy Działania (rysunek 15)
- zasięg współpracy jednostek samorządu terytorialnego w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim – Lokalne Organizacje Turystyczne, stowarzyszenia, związki gmin (rysunek 16)
- zasięg współpracy jednostek samorządu terytorialnego w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim – międzygminne klastry energii odnawialnej (rysunek 17).

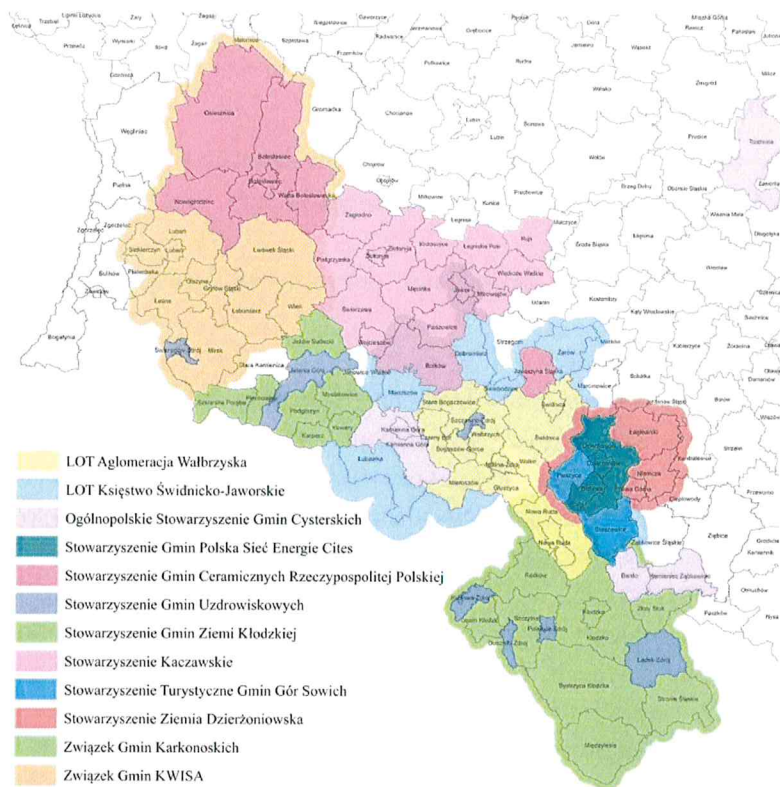
Rysunek 14. Zasięg współpracy jednostek samorządu terytorialnego w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne oraz euroregiony

Źródło: opracowanie własne.

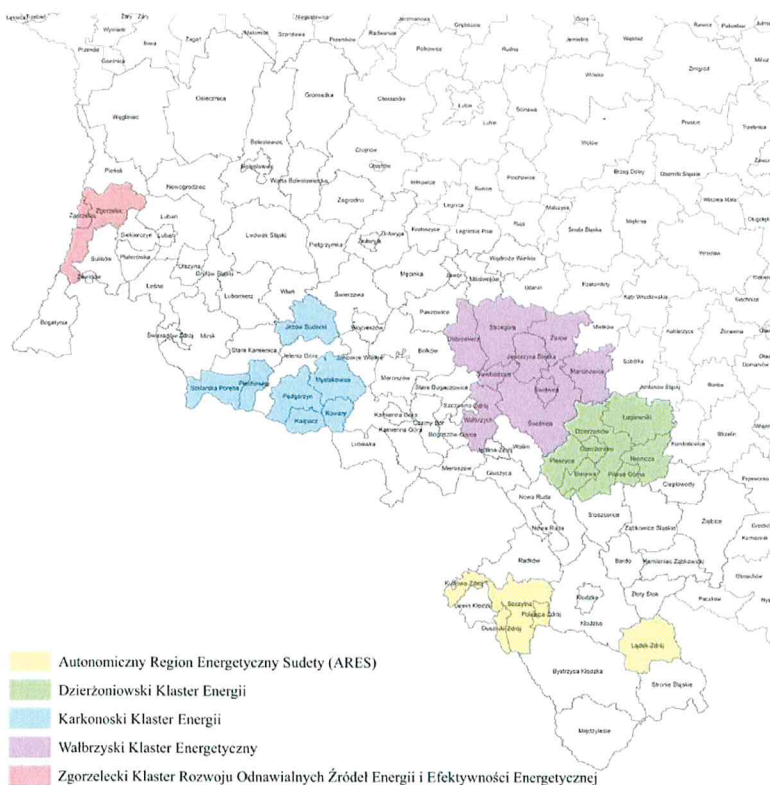
Rysunek 15. Zasięg współpracy jednostek samorządu terytorialnego w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim – Lokalne Grupy Działania

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 16. Zasięg współpracy jednostek samorządu terytorialnego w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim – Lokalne Organizacje Turystyczne, stowarzyszenia, związki gmin

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 17. Zasięg współpracy jednostek samorządu terytorialnego w subregionach wałbrzyskim i jeleniogórskim – międzygminne klastry energii odnawialnej

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników badań ankietowych

W tej części omówiono wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród:

- władz gmin i powiatów subregionów jeleniogórskiego oraz wałbrzyskiego – Sygnatariuszy Porozumienia Sudeckiego (JST),
- instytucji otoczenia biznesu i organizacji pożytku publicznego (jednostek sektora trzeciego) z obszaru Sudety,
- szkół wyższych z obszaru Sudety.

Na podstawie wyników ankiet przeprowadzonych możliwe było dokonanie pogłębionej analizy obszaru. Główne zainteresowanie dotyczyło danych w zakresie: sytuacji gospodarczej i społecznej, współpracy w wybranych obszarach, a także charakterystyki i specyfiki jednostek samorządu terytorialnego.

W badaniu JST wśród obiektów, które wyróżniają jednostkę najliczniej pojawiały się: rynki i ratusze (m.in. powiat bolesławiecki, kamiennogórski), kościoły (m.in. Kościół Pokoju w Świdnicy i w Jaworze), pałace i zamki (m.in. w Myśliborzu, w Bolkowie, w Zarębie, we Wojanowie, Zamek Czocha, Zamek Chojnik, Pałac w Roztoce), obiekty sportowe (lodowiska, baseny), walory przyrodnicze (np. jaskinie krasowe, kopalnie surowców skalnych, ślady po górnictwie wydobywczym, kopalnia złota w powiecie złotoryjskim, kopalnia Wiry w powiecie świdnickim, zbiorniki wodne w powiatach: kłodzkim, wałbrzyskim, dzierzoniowskim, kamiennogórskim, parki zdrojowe, Jezioro Bielawskie), Góry Stołowe i Góry Sowie w powiatach: kłodzkim, dzierzoniowskim, jaworskim, jeleniogórskim. Za wyróżniające obiekty uznano również: pijalnię wód mineralnych, sztolnie ARADO, Twierdzę Kłodzko, Twierdzę Srebrna Góra, Arboretum i Georetum Wojsławice, Krainę Wygasłych Wulkanów, Termy Cieplickie.

Wśród produktów regionalnych/lokalnych najczęściej wymieniano:

Tabela 15. Produkty regionalne i lokalne wymienione w badaniu ankietowym według powiatów

Powiat	Produkt
bolesławiecki	ceramika
dzierżoniowski	wyroby kamieniarskie, miód
jaworski	pstrąg, miód, chleb
jeleniogórski	szkła, wody termalne
kamiennogórski	ser pleśniowy, podziemne trasy, len i wyrobu z lnu
kłodzki	aronia, sery, wołowina sudecka, wody lecznicze, miód, pstrąg
lubański	cis henrykowski
lwówecki	piwo
miasto Wałbrzych	złoty pociąg
świdnicki	piwo, wino, miód, biżuteria granitowa
wałbrzyski	wody lecznicze, piwo
ząbkowicki	miody, sery
zgorzelecki	miody, sery
złotoryjski	złoto

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego JST.

W odpowiedziach dominowały produkty spożywcze. Dla całego badanego obszaru wskazać można: pstrąga, piwo, miody, sery. W subregionie wałbrzyskim licznie pojawiała się również odpowiedź: wody lecznicze. Wśród pozostałych odpowiedzi odnotowano również: pierniki, truskawki, czosnek niedźwiedzi, nalewki, produkty rzemieślnicze oraz wołowinę sudecką.